

PĂRINTELE SERAFIM ROSE

MAI APROAPE DE DUMNEZEU

coperta: portret în ulei de N. Shurigin,
Viziunea grafică a copertei: Cristina Diaconescu

© *God's Revelation to the Human Heart* – St. Herman of Alaska Brotherhood, 1987
© *Letters to His Godparents* – Nikodemos Orthodox Publication Society, 2001
©Editura Bunavestire pentru prezenta ediție

Editura Bunavestire
I.S.B.N 973-7952-09-X

Editura Biserica Ortodoxă
I.S.B.N 973-86332-6-5

PĂRINTELE SERAFIM ROSE

MAI APROAPE DE DUMNEZEU

Ediție îngrijită de Danion Vasile

**Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului**

Editura Biserica Ortodoxă
Editura **Bunavestire**
Galați, 2003

Nota Editorului:

Prin volumul de față încercăm să trezim interesul față de persoana și scrierile părintelui Serafim Rose celor care nu au avut ocazia să îl cunoască până acum. Dintre cele trei părți (*Descoperirea lui Dumnezeu în inima omului*, *Scrisori către nași* și *Cum să citim scrierile Sfinților Părinți*) prima, o celebră cuvântare ținută în fața studenților din Santa Cruz, a mai fost tipărită în limba română (în două versiuni). Am considerat că este potrivit să oferim cititorilor o traducere mai fidelă originalului. *Scrisorile către nași* au fost tipărite în America drept anexă a volumului de scrisori adresate de părintele Serafim părintelui Alexie Young (carte în curs de apariție la editura noastră). Studiul despre Sfinții Părinți prezintă o învățătură extraordinară de importantă pentru toți creștinii care vor să ducă o viață bineplăcută lui Dumnezeu și să ducă lupta cea mântuitoare având ca repere predaniile ortodoxe despre îndumnezeire.

Difuzare:

Editura Bunavestire

Galați

Str.Poșta Veche 161

Tel/fax: 0236-326.730

0236-471.896

E-mail: bunavestire@geniusnet.ro

www.editurabunavestire.ro

Descoperirea lui Dumnezeu

în inima omului

Introducere

Părintele Damaschin

În mai 1981, cu un an înainte de moartea sa, Părintele Serafim Rose a fost invitat să țină o conferință la Universitatea Santa Cruz din California. Auditoriul său era format din studenți de la o secție de religii comparate, numită *Religiile lumii în Statele Unite*.

Santa Cruz fusese un centru al mișcării de căutare spirituală din Statele Unite, care a atins punctul culminant la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 și a continuat să aibă ecouri până în anii '80. Prin urmare, tinerii care au venit să asculte cuvântul Părintelui Serafim parcurseseră deja o mare varietate de căi spirituale. La momentul respectiv, erau populari în Santa Cruz diferiți guru care promiteau iluminarea și orbeau lumea cu miracole: Rajneesh, Muktananda, Sri Chinmoy și numeroși alții care dobândiseră o faimă trecătoare. Mulți dintre tinerii „căutători” de la universitate, ocolind disciplinele spirituale predate de acești guru, căutau direct experiența religioasă prin droguri halucinogene. Alții, nesatisfăcuți de sărăcia spirituală a culturii occidentale, căutau o realitate mai înaltă în budismul tibetan și zen sau în formele anglicizate ale șamanismului indian american. În sfârșit, mai rămâneau cei care doreau să caute adevărul în propria moștenire creștină. În orice caz, creștinismul occidental se despărțise de multă vreme de plinătatea tradiției sale străvechi și prin aceasta de conștiința principiilor spirituale și metafizice pe care se întemeiase. De aceea, cei care au încercat să valorifice creștinismul occidental contemporan aveau tendința să se simtă cumva inferiori în fața tuturor tradițiilor religioase orientale popularizate, despre ai căror învățători am putea spune că „aveau metafizica în mânecă”.

Părintele Serafim a venit în fața acestei varietăți de curente spirituale având ceva diferit de spus, ceva care nu mai fusese prezentat niciodată înainte auditorilor săi. El reprezenta creștinismul, tradiția care (aproape inconștient) influența încă întreaga cultură occidentală, și totuși, în discursul său nu era vorba de creștinismul american, anemic și superficial, pe care îl părăsiseră atâția dintre cei ce căutau, după ce își aruncaseră privirile în altă parte. În experiența sa, părintele a pornit de la revelația *deplină* a adevărului lui Hristos, transmisă de învățătorii iluminați de Dumnezeu de-a lungul ultimelor douăzeci de secole. Creștinismului i „se dăduse un nume prost” în Occident; și totuși, cât de mulți căutători sinceri nu ar fi ezitat să-l îmbrățișeze dacă ar fi cunoscut ce fusese cu adevărat?

Ca și studenții cărora li se adresa, Părintele Serafim fusese cândva un tânăr american idealist în căutarea adevărului. După ce a respins credința protestantă din anii săi de formare, a întreprins un studiu riguros al înțelepciunii orientale, învățând limba Chinei antice pentru a traduce textele religioase. Dar sufletul, așa cum a înțeles mai târziu, căuta în mod firesc un Dumnezeu personal; în felul acesta a fost condus, aproape în pofida voinței sale, înapoi la adevărul irezistibil al lui Hristos. Cu toate acestea, convertirea sa nu s-ar fi petrecut niciodată dacă nu ar fi descoperit Biserica Ortodoxă, care era cu totul necunoscută în societatea Occidentală. A înțeles că această Biserică era într-adevăr Biserica istorică întemeiată de Hristos și de Apostolii Săi, pentru că numai aceasta a păstrat continuitatea și autenticitatea învățaturii creștine străvechi. Cu toate acestea, nu atât mărturia istorică l-a determinat să îmbrățișeze credința ortodoxă, de vreme ce și alte religii își pot susține credința pe baza originilor lor istorice; ci mai degrabă faptul că doar ortodoxia i-a putut satisface setea de adevăr: l-a pus în legătură vie cu harul lui Dumnezeu, i-a oferit o disciplină profundă prin care putea crește spiritual și, în același timp, i-a furnizat principiile metafizice prin care mintea sa pătrunzătoare putea percepe universul ca pe un întreg coerent.

Părintele Serafim se dăruise întru totul acestei căutări a adevărului și, după ce l-a găsit, i-a slujit cu toată ființa sa. Împreună cu un alt creștin ortodox care avea aceeași intenție a întemeiat în San Francisco o frăție misionară, cu o librărie și un periodic (*The Orthodox Word*). După câțiva ani, vrând să părăsească tumultul lumii și să-l caute pe Dumnezeu în singurătate, frăția ortodoxă s-a mutat în munții din nordul Californiei, unde și-a continuat activitatea misionară prin intermediul cuvântului tipărit. A petrecut următorii treisprezece ani, ultimii din scurta sa viață, ca monah în această pustietate; timp în care s-a integrat într-un mod de viață aproape necunoscut în zilele noastre. Această transformare interioară a fost determinată de integrarea în ciclul liturgic al Bisericii și de aprofundarea scrierilor mereu actuale al Sfinților Părinți. Prin studiul plin de râvnă al textelor patristice cu scopul aplicării lor practice în creșterea duhovnicească, a devenit capabil să gândească, să simtă și să creadă așa cum au făcut-o primii Părinți ai Bisericii, ajungând în cele din urmă să devină unul dintre ei: un Sfânt Părinte al timpurilor moderne, unul dintre pușinii transmitători ai înțelepciunii din totdeauna a lui Hristos pentru lumea contemporană.

Iată valoarea omului care stătea în fața grupului de studenți de la Universitatea Santa Cruz. Cu ochii săi pătrunzători, cu barba lungă și cu haina neagră, apariția sa era tot atât de frapantă ca a acelor guru în jurul cărora se adunau tinerii. Dar intenția sa nu a fost să-i impresioneze la un nivel atât de exterior: el știa că nici unul dintre studenți nu putea să ajungă la plinătatea adevărului fără să se petreacă ceva mai profund în interiorul său.

Părintele Serafim era cât se poate de conștient de insensibilitatea duhovnicească a omului modern și știa că oamenii au adesea nevoie de „fenomene supranaturale”, de experiențe spirituale perceptibile la nivelul simțurilor, pentru a trezi un ecou în ei. Așa se face că atât de mulți tineri care Îl căutau pe Dumnezeu au urmat unor falși „oameni sfinți” sau grupuri religioase datorită miracolelor pe care le făceau sau pentru rezultatele pe care le promiteau, tot acesta fiind motivul pentru care drogurile halucinogene, practicile oculte și așa-zisele experiențe „harismatice” deveniseră atât de populare. Părintele Serafim dorea să le spună studenților că această dorință de a experimenta sau de a vedea ceva „spiritual”, ceva care să depășească viața mundană de fiecare zi, nu era motivul corect pentru a întreprinde o căutarea spirituală. Cine caută sincer nu va dori altceva decât plinătatea adevărului (așa cum a făcut Părintele Serafim însuși) și nu se va opri la un stadiu unde are acces doar la un fragment de adevăr, provocând un sentiment amăgitor al satisfacției.

Este adevărat că Părintele Serafim a fost martorul multor minuni de-a lungul vieții sale. Unul din călăuzitorii săi, arhiepiscopul Ioan Maximovici, era un lucrător al minunilor întocmai ca primii Apostoli. Părintele Serafim le-a relatat studenților câteva din aceste minuni, dar a făcut-o numai pentru a-i conduce la considerații mai profunde. Scopul său ultim era, firește, acela de a-i trezi pe oameni la ceea ce doreau ei cu adevărat: pe Hristos cel viu. El recunoștea că, în ciuda opacității spirituale a omului occidental contemporan, convertirea sa nu se deosebea fundamental de cea din epocile anterioare. Convertirea are loc atunci când este atins ceva în inimă, când inima începe să „ardă” la primirea adevărului revelat de Dumnezeu. Înainte de a se întâmpla aceasta, persoana trebuie să simtă adesea absența acestui adevăr și să cunoască din experiență suferința provocată de dorirea lui. Oamenii din prospera lume occidentală au adesea acest sentiment al suferinței spirituale, pe care însă conștiința îl reprimă pentru a se putea preocupa liniștiți de procurarea confortului și a stimulilor pentru viața aceasta. În țările unde oamenii sunt privați de libertate și confort, pe de altă parte, foamea spirituală a omului devine imediată și disperată. Astfel, Părintele Serafim a înțeles că oamenii din lumea liberă au de învățat o lecție importantă de la cei din spatele Cortinei de Fier în ce privește conștiința credinței religioase. Dar ar putea oare cei dintâi, care trăiesc în ceea ce s-ar putea numi „paradisul nebunilor”, să transpună experiența reală și esențială a celor din urmă într-o formă pe care să o poată înțelege? Părintele Serafim spera că da, pentru că era conștient de faptul că fără cunoașterea Golgotei și a Crucii nimeni nu poate ajunge la o reală cunoaștere a lui Hristos, Dumnezeul cel întrupat. Una dintre intențiile Părintelui Serafim în cuvântul său către studenți a fost să le arate că viața duhovnicească nu este doar ceva care îți provoacă „plăcere”, ci mai degrabă un fel de câmp de luptă în care sufletul se curățește prin suferință. Pentru mulți dintre studenți acesta era un concept nou; cine dintre personalitățile religioase ale timpurilor moderne, aflate în goană după popularitate, ar fi chemat oamenii pe o cale a neîncetatei suferințe și lupte? Totuși, acesta a fost drumul pe care l-a urmat Hristos Însuși și pe care i-a îndemnat pe oameni să-l urmeze. Iar Părintele Serafim, arătându-le studenților această cale îngustă, i-a făcut pe unii dintre ascultătorii săi să-și ia crucea și să meargă pe această cale.

Din păcate, judecând după întrebările care i s-au pus la sfârșit, majoritatea studenților păreau să fi „scăpat esențialul”. El vorbise despre realitatea elementară a vieții creștine, despre ceea ce înseamnă convertirea inimii și transformarea ei de către Hristos. El a numit căutarea adevărului o „chestiune de viață și de moarte”. În contrast cu această urgență, multe din întrebările care i s-au pus erau motivate mai mult de o curiozitate deșartă. A fost pus la zid cu întrebări despre diferitele organizații creștine, despre unde se află sau nu se află Duhul Sfânt, despre cele „1001 de mici diferențe” dintre Ortodoxie și Romano-Catolicism etc. – de parcă ar fi încercat mai degrabă să „categorizeze” cuvântul său, decât să se lase mișcați de el. Ceea ce te însuflețește însă este că, obligat să răspundă la aceste întrebări, a continuat să transmită *adevărul în dragoste*, așa cum a făcut pe parcursul întregii sale prelegeri și să orienteze mințile oamenilor pe o cale mai duhovnicească de înțelegere a lucrurilor.

Descoperirea lui Dumnezeu în inima omului

1. Căutarea

De ce studiază omul religia? Se pot găsi multe motive incidentale, dar unul singur este valabil dacă persoana ia lucrurile în serios: într-un cuvânt, este vorba de intrarea în contact cu realitatea, de găsirea unei realități mai profunde decât realitatea de fiecare zi care se schimbă atât de repede, dispare fără să lase nimic în urmă și nu oferă fericire durabilă sufletului uman. Orice religie autentică încearcă să deschidă calea către această realitate. Aș dori să spun astăzi câteva cuvinte despre modul în care creștinismul ortodox încearcă să facă acest lucru – să deschidă celui care caută calea către realitatea duhovnicească.

Căutarea realității este o misiune periculoasă. Ați auzit probabil cu toții istorii despre tineri ai acestor vremuri de căutări, care „au ars de tot” încercând să găsească realitatea și, fie au murit de tineri, fie au eșuat într-o existență plicticoasă în care nu au pus în valoare decât o fracțiune din potențialul minții și sufletului lor. Eu însumi îmi amintesc de un prieten din zilele propriilor mele căutări de acum 25 de ani, când Aldous Huxley tocmai descoperise presupusa valoare „spirituală” a L.S.D.-ului și îi determinase pe mulți să îi urmeze. Acest tânăr, un căutător de hrană spirituală tipic pentru vremurile noastre, care poate ar fi audiat un curs ca acesta, mi-a spus odată: „Indiferent ce ai spune despre pericolul drogurilor, trebuie să admiti că *orice altceva* este mai bun decât viața americană cotidiană, care din punct de vedere spiritual este moartă”. Nu am fost de acord, pentru că încă de pe vremea aceea începusem să-mi dau seama că viața spirituală se desparte în două direcții: poate conduce la o viață *mai înaltă* decât această viață cotidiană supusă stricăciunii, însă la fel de bine te poate conduce într-un plan *inferior*, producând literalmente atât moartea spirituală cât și pe cea fizică. El și-a urmat calea și înainte de 30 de ani era deja o epavă de om, îmbătrânit, mintea îi era ruinată și abandonase orice căutare a adevărului.

Exemple similare ar putea fi găsite printre oamenii care caută diferite forme de experiențe psihice, experimentarea stărilor „extracorporale”, întâlnirea cu OZN-uri și altele asemenea. (Experiența sinuciderii în masă din Jonestown, din 1980, e de ajuns pentru a ne reaminti pericolele inerente căutării religioase.) Literatura ortodoxă cu o tradiție de două mii de ani are câteva exemple pline de învățatură în acest sens. Voi cita aici doar unul din viața Sfântului Nichita de la Lavra Pecerska, care a trăit cu aproape o mie de ani în urmă în Rusia:

Plin de râvnă, Nichita i-a cerut starețului său binecuvântare pentru a trăi în singurătate. Starețul (care pe atunci era Sfântul Nicon) i-a interzis spunându-i: „Fiule, nu se cuvine unui tânăr ca tine să fie trândav. E mai bine pentru tine să trăiești cu frații. Slujindu-i pe ei nu te vei lipsi de răsplata ta. Singur ai văzut cum Isaac a fost amăgit de demoni în pustie. El ar fi pierit dacă nu l-ar fi scăpat harul lui Dumnezeu dăruit lui pentru rugăciunile sfinților părinților noștri Antonie și Teodosie.

„Părinte - a răspuns Nichita - eu nu voi fi niciodată amăgit de ceva de felul acesta, ci doresc să stau cu hotărâre împotriva înșelăciunilor demonilor și să-i cer lui Dumnezeu darul facerii de minuni, precum i s-a dat lui Isaac Zăvorâtul, care săvârșește multe minuni și în ziua de astăzi.”

„Dorința ta - i-a spus starețul - întrece puterile tale. Fii cu băgare de seamă ca nu cumva, înălțându-te, să cazi în ispită. Eu, dimpotrivă, îți poruncesc să slujești fraților și vei primi cunună de la Dumnezeu pentru ascultarea ta.”

Dar Nichita, împins de cea mai mare râvnă pentru viața de singurătate, nu avea nici cea mai mică dorință să îplinească ceea ce i-a spus starețul și a făcut ceea ce-și pusese în gând. S-a închis în sihăstria sa și a continuat să se roage fără să mai iasă măcar o dată afară din chilie. După o vreme, pe când se ruga, a auzit un glas rugându-se împreună cu el și a simțit o mireasmă minunată. Amăgit de aceasta, și-a spus: „Dacă nu ar fi inger, nu s-ar ruga cu mine și nu ar avea mireasma Duhului Sfânt...” Nichita a început să se roage sincer: ”Doamne, arată-Te mie în chip deslușit, ca să Te pot vedea”.

Apoi a fost o voce care i-a spus: „Nu mă voi arăta ție, pentru că ești tânăr și, ca nu cumva înălțându-te, să cazi”.

Sihastrul i-a răspuns cu lacrimi: „Doamne, niciodată nu mă voi lăsa amăgit, pentru că starețul meu m-a învățat să nu primesc amăgirile diavolești, însă voi face tot ceea ce îmi poruncești”.

Astfel, câștigând putere asupra lui, șarpele cel stricător de suflete i-a spus: „Nu este cu putință omului, în trup fiind, să mă vadă. Dar iată, îți trimit îngerul meu să rămână cu tine. Împlinește voia lui”.

După aceste cuvinte, un demon în chip de înger i-a apărut sihastrului. Nichita a căzut la picioarele lui și i s-a închinat ca unui înger. Demonul i-a spus: „De acum să nu te mai rogi, ci să citești cărți. În felul acesta vei ajunge la o vorbire neîntreruptă cu Dumnezeu și vei primi puterea să dai cuvânt de folos celor care vin la tine, iar eu mă voi ruga Ziditorului a toate pentru mântuirea ta”.

Sihastrul a crezut acestor cuvinte și a fost amăgit încă mai mult. A încetat să se mai roage și se ocupa numai cu lectura. Îl vedea pe demon rugându-se neîncetat și se bucura, crezând că demonul se roagă pentru el. Apoi a început să le vorbească mult din Scriptură celor care veneau la el și să proorocească asemenea sihastrului din Palestina.

Faima lui s-a răspândit printre oamenii lumești și a ajuns până la curtea marelui cneaz. De fapt, Nichita nu proorocea, ci le spunea celor care veneau la el unde le fuseseră puse lucrurile furate sau ce se întâmplase într-un loc îndepărtat, obținând aceste informații de la demonul care-l însoțea. Astfel, i-a spus marelui cneaz Izeaslav despre uciderea cneazului Gleb de Novgorod și l-a sfătuit să-l trimită pe fiul său pentru a prelua conducerea principatului. Asta a fost de ajuns pentru oamenii lumești ca să-l socotească pe Nichita un adevărat profet. E un fapt dovedit că oamenii lumești și monahii fără discernământ duhovnicesc sunt mai totdeauna atrași de către mincinoși, impostori, ipocriți și de către cei aflați în înșelare diavolească, luându-i drept sfinți și slujitori adevărați ai lui Dumnezeu.

Nimeni nu se putea întrece cu Nichita în cunoașterea Vechiului Testament, dar nu putea să suporte Noul Testament și niciodată în discuțiile sale nu pomenea de Evangheliile sau de Epistolele Sfinților Apostoli, neîngăduind nici unuia dintre vizitatorii săi să menționeze ceva din Noul Testament. Din această stranie alegere, părinții Lavrei au înțeles că era înșelat de diavol. Pe atunci viețuiau la mănăstire mulți sfinți monahi înzestrați cu daruri duhovnicești și cu har. Ei l-au alungat pe diavol de la Nichita prin rugăciunile lor. Nichita a încetat să-l mai vadă. Părinții l-au scos pe Nichita din locul în care se zăvorăse și i-au cerut să le spună ceva din Vechiul Testament. Dar el a spus sub jurământ că nu citise niciodată cărțile pe care mai înainte le știa pe de rost. S-a dovedit că uitase și să citească, atât de mare fusese puterea înșelăciunii satanice; și cu mare greutate a învățat din nou să citească. Cu rugăciunile sfinților părinți și-a venit în fire, a recunoscut și a mărturisit păcatul, a plâns pentru el cu lacrimi amare și a atins o mare înălțime a sfințeniei și darul facerii de minuni printr-o viață smerită printre frați. Mai târziu, Sfântul Nichita a fost hirotonit episcop de Novgorod.¹

Această istorisire ridică pentru noi, astăzi, o întrebare: cum poate o persoană care caută experiența religioasă autentică să evite capcanele și deziluziile care îl pândesc în căutarea sa? Nu există decât un singur răspuns la această întrebare: omul nu trebuie să caute *experiențele* religioase, care pot să înșele, ci *adevărul*. Oricine studiază serios religia ajunge la această problemă, care este una de viață și de moarte.

Credința noastră ortodoxă, spre deosebire de confesiunile occidentale, este adesea numită „mistică”, pentru că se află în legătură cu o realitate spirituală care conduce la rezultate numite în mod frecvent „supranaturale” – adică depășesc logica și experiența acestei lumi. Nu e nevoie să căutăm exemple în literatura veche, pentru că viața unui făcător de minuni din zilele noastre e plină de elemente mistice. Arhiepiscopul Ioan Maximovici, care a murit cu cincisprezece ani în urmă și care a trăit în această parte a Californiei ca Arhiepiscop de San Francisco, a fost văzut strălucind de lumină, levitând în timpul rugăciunii, era înainte-văzător și a săvârșit vindecări minunate... Nici una din aceste minuni nu este remarcabilă în sine, pentru că poate fi imitată cu ușurință de falși făcători de minuni. Cum putem ști că era într-adevăr în legătură cu adevărul?

¹ Episcopul Ignatie Briancianinov, *The Arena* (Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, New York, 1983), pp. 31-34.

2. Revelarea

Dacă deschizi un manual de teologie ortodoxă, vei afla că adevărul nu poate fi găsit prin puterile limitate ale omului. Poți citi Scripturile sau orice altă carte sfântă și să nu înțelegi ce vor să spună. Există un exemplu de acest fel în Faptele Apostolilor, și anume istoria Apostolului Filip și a eunucului etiopian:

Și un înger al Domnului a grăit către Filip, zicând: Ridică-te și mergi spre miazăzi, pe calea care coboară de la Ierusalim la Gaza; aceasta este pustie. Și, ridicându-se, a mers. Și iată un bărbat din Etiopia, famen, mare dregător al Candachiei, regina Etiopiei, care era peste toată vistieria ei și care venise la Ierusalim ca să se închine, se întorcea acasă; și, șezând în carul său, citea pe prorocul Isaia. Iar Duhul i-a zis lui Filip: Apropie-te și te alipește de carul acesta. Și alergând, Filip l-a auzit citind pe prorocul Isaia și i-a zis: Înțelegi, oare, ce citești? Iar el a zis: Cum aș putea să înțeleg, dacă nu mă va călăuzi cineva? Și a rugat pe Filip să se urce și să șadă cu el. Iar locul din Scriptură pe care-l citea era acesta: «Ca un miel care se aduce spre junghiere și ca o oaie fără de glas înaintea celui ce o tunde, așa nu și-a deschis gura sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine-l va spune? Că se ridică de pe pământ viața Lui». Iar famenul, răspunzând, a zis lui Filip: Rogu-te, despre cine zice prorocul acesta, despre sine sau despre altcineva? Iar Filip, deschizând gura sa și începând de la scriptura aceasta, i-a binevestit pe Iisus. Și, pe când mergeau pe cale, au ajuns la o apă; iar famenul a zis: Iată apă. Ce mă împiedică să fiu botezat? Filip a zis: Dacă crezi din toată inima, este cu putință. Și el, răspunzând, a zis: Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Și a poruncit să stea carul; și s-au coborât amândoi în apă, și Filip, și famenul, și l-a botezat. Iar când au ieșit din apă, Duhul Domnului a răpit pe Filip, și famenul nu l-a mai văzut. Și el s-a dus în calea sa, bucurându-se (Fapte 8, 26-39).

Există mai multe elemente supranaturale, mistice în această relatare: îngerul îi spune lui Filip unde să meargă (deși etiopianului i se pare o întâlnire întâmplătoare pe un drum pustiu) și, mai târziu, după botez, Duhul Domnului îl ia pe Filip, care dispare din fața ochilor etiopianului. Dar nu aceste lucruri l-au determinat pe eunuc să se boteze și să devină creștin. Altceva îl mișcase: nu minunile, ci ceva înlăuntrul inimii lui. Minunile, deși uneori ajută o persoană să ajungă la credință, nu sunt motivul adevărat al primirii creștinismului. În aceeași carte a Faptelor Apostolilor citim istoria lui Simon Magul, care dorea să dea bani pentru a se putea alătura Bisericii și a primi darurile Duhului Sfânt, întrucât acestea erau foarte spectaculoase și miraculoase. Simon Magul era vrăjitor „profesionist” într-o vreme în care cu cât cineva săvârșea mai multe acte supranaturale, cu atât putea obține mai mulți bani și mai mult prestigiu, de aceea a încercat să se alăture Apostolilor care săvârșeau mai multe asemenea lucruri decât în lumea păgână. Așa cum aflăm din cartea Faptelor, Apostolul Petru nu primește cererea lui Simon, care a sfârșit rău și de la care ne-a rămas cuvântul „simonie” care desemnează încercarea de a cumpăra harul lui Dumnezeu.

Spre deosebire de această întâmplare cu Simon Magul, în inima eunucului se produce o schimbare când Filip îi vorbește. În Fapte se spune că a ajuns să „creadă”; adică inima lui a fost mișcată de adevărul pe care l-a auzit. Cuvintele Scripturii sunt foarte puternice și atunci când li se dă tâlcuirea adevărată se „deschide” ceva în ființa umană, dacă inima aceea este pregătită. De aceea eunucul l-a primit pe Hristos cu tot sufletul său; devenise alt om. Și asta nu din pricina minunilor, ci pentru ceea ce Hristos a venit să aducă pe pământ.

Același lucru îl vedem și în alt loc din Noul Testament, când doi dintre ucenicii lui Hristos mergeau pe drumul către Emaus (Luca 24). Hristos Însuși, chiar în ziua Învierii Sale, S-a întâlnit cu ei și au mers împreună, întrebându-i de ce sunt atât de tulburați. La rândul lor, ei l-au întrebat dacă era singurul care nu știa ce se întâmplase în Ierusalim. I-au spus că un mare profet a fost ucis și, se pare, că ar fi înviat din morți, dar ei nu știau ce să creadă. Hristos a început atunci să le deschidă inimile și să le explice ce spunea Vechiul Testament că se va întâmpla cu Mesia. În tot acest timp ucenicii nu l-au recunoscut, pentru că nu venise la ei să-i orbească prin semne și minuni. Mai târziu, când au ajuns la Emaus, Hristos S-a făcut că merge mai departe și ar fi plecat de la ei fără să se lase recunoscut, dacă ei nu l-ar fi rugat – din dragoste pentru un străin în nevoie – să petreacă noaptea cu ei. În cele din urmă, când S-a așezat cu ei și „a frânt pâinea” așa cum făcuse la Cina cea de Taină, ochii lor s-au deschis și au văzut că era Hristos Însuși, dar El a dispărut apoi din fața ochilor lor. Cei doi au început să se întrebe și să-și aducă aminte cum ardeau inimile lor în tot acest timp cât a călătorit cu ei pe drum. Ceea ce i-a făcut să-L recunoască la sfârșit a fost tocmai această „ardere a inimii”

și nu faptul că dispăruse din fața lor, pentru că și magicienii făceau același lucru. Prin urmare, nu minunile Îl descoperă pe Dumnezeu oamenilor, ci acel ceva despre Dumnezeu se descoperă în inima pregătită pentru asta. Este ceea ce se numește „arderea inimii”, prin care cei doi ucenici au intrat în relație cu Dumnezeul Cel Întrupat.

Aici vedem cum se petrece ceea ce se numește „revelație”: inima este mișcată și schimbată de prezența lui Dumnezeu, de o persoană plină de Duhul Sfânt sau numai auzind propovăduirea adevărului despre El. În felul acesta, în primele decenii de după Învierea lui Hristos, Apostolii au avut puterea să ajungă efectiv în toate regiunile locuite de pe pământ – în India (și poate chiar în China), până în Rusia, în nord, unde locuiau sciții, în Britania, în vest, și în Abisinia în sud – pentru a predica Evanghelia la toate neamurile.

La fel se întâmplă și astăzi, deși oamenii au devenit mult mai insensibili și opaci sufletește, mult mai puțin simpli și nu mai reacționează cu atâta ușurință la adevăr. În cazul arhiepiscopului Ioan, cei care au ajuns să creadă prin el nu au fost mișcați în primul rând de minunile sale, ci de ceva din el care atingea inimile lor. Vă voi da un exemplu din viața sa, un incident care s-a petrecut la Shanghai, unde a fost episcop în timpul celui de al doilea război mondial. Întâmplarea a fost povestită de o bună prietenă a noastră care a murit cu câțiva ani în urmă, o profesoară de dicție, pe nume Ana. Așa cum ne-a explicat, posturile arhiepiscopului Ioan erau atât de aspre, încât maxilarul de jos își pierduse puterea în timpul acestor perioade de post și vorbea foarte neclar. Ana avea însărcinarea de a-i da lecții în care să-și exerseze maxilarul și să-l facă să vorbească ceva mai clar. Arhiepiscopul venea întotdeauna la ea la intervale regulate și la sfârșitul fiecărei lecții îi lăsa o bancnotă de douăzeci de dolari. În timpul războiului, această femeie a fost rănită și era pe moarte într-un spital francez din Shanghai. Era noaptea târziu; afară începuse o furtună cumplită și toate legăturile cu orașul se întrerupseseră. În acele momente femeia nu se mai gândea decât la un singur lucru. Cum doctorii îi spusese că avea să moară, singura ei speranță era să vină Arhiepiscopul Ioan, să-i dea Sfânta Împărtășanie și să o scape cumva. I-a implorat pe cei din jur să-i trimită vorbă, dar i-au spus că era cu neputință. Telefonul nu funcționa din pricina furtunii, iar spitalul se închidea în timpul nopții (din cauza războiului). Așa că singurul lucru pe care l-a putut face a fost să strige: „Ajutor! Arhiepiscopule Ioan, vino!”. Bineînțeles, lumea credea că sârmana femeie delirează, pentru că nu era posibil nici un contact cu arhiepiscopul. Dar în acea noapte, pe când striga ea aceste cuvinte, ușile s-au deschis chiar în toiul furtunii și a intrat Arhiepiscopul Ioan purtând Sfânta Împărtășanie. A venit la ea, a spovedit-o, a liniștit-o (pentru că era, firește, copleșită de bucurie), i-a dat Sfânta Împărtășanie și a plecat.

Femeia a dormit optsprezece ore după aceea și, trezindu-se a doua zi, a simțit că își revenise. „Cu siguranță asta s-a întâmplat pentru că Arhiepiscopul Ioan a venit aici”, a spus ea. „Care Arhiepiscop Ioan?”, au întrebat infirmierele, spunându-i că nimeni nu putuse să intre, pentru că spitalul fusese încuiat în noaptea aceea. Persoana din patul alăturat i-a spus că într-adevăr fusese cineva acolo, dar nimeni nu o credea. Începuse să se întrebe dacă nu cumva avusese halucinații. Dar în timp ce asistentele îi făceau patul în ziua aceea, au descoperit sub perna ei o bancnotă de douăzeci de dolari. „Aha - a spus ea - asta este dovada că a fost aici”.

Cineva s-ar putea întreba cum de a aflat Arhiepiscopul Ioan? Cum de a reușit să ajungă la ea, cum de a ajuns mesajul la el, de vreme ce nu se putea stabili nici un contact cu lumea exterioară? S-ar putea spune că i s-a descoperit, căci multe asemenea lucruri îi mai *fuseseră descoperite*. Dar *cum* i s-a descoperit? De ce lui și nu altcuiva? De ce adevărul se descoperă anumitor oameni și nu altora? Există oare un organ special prin care se primește Revelația lui Dumnezeu? Da, într-un anumit sens, există un asemenea organ, cu toate că de regulă îl închidem și nu îl lăsăm deschis: revelația lui Dumnezeu se dăruiește inimii iubitoare. Știm din Scripturi că Dumnezeu este iubire; creștinismul este religia iubirii. (Dacă vă veți uita la creștinii ratați, îmi veți spune că nu este dragoste în mijlocul lor, dar vă spun că aceștia în mod greșit se numesc pe sine creștini. Creștinismul este într-adevăr religia iubirii, atunci când este trăit cu adevărat și practicat cu toată acrivia.) Domnul nostru Iisus Hristos Însuși spune că în primul rând după *dragostea* lor vor fi deosebiți adevărații ucenici.

Dacă întrebați pe cineva care l-a cunoscut pe Arhiepiscopul Ioan ce îi atrăgea pe oameni la el – și încă îi atrage pe oameni care nu l-au cunoscut niciodată – răspunsul este totdeauna același: revărsa iubire; se sacrifica pe sine pentru semenii dintr-o iubire întru totul neegoistă față de Dumnezeu și de ceilalți. De aceea i se descopereau lucruri la care alții nu aveau acces și pe care niciodată nu le-ar fi aflat pe căi obișnuite. El însuși învăța că, așa cum ni se arată

în Viețile Sfinților și în scrierile Sfinților Părinți, o persoană cu adevărat ortodoxă este întotdeauna cu picioarele pe pământ, făcând față oricărei situații. Prin acceptarea situațiilor date, ceea ce presupune o inimă iubitoare, Îl întâlnim pe Dumnezeu. Această inimă iubitoare este calea prin care oricine ajunge la cunoașterea adevărului, chiar dacă uneori Dumnezeu trebuie să o zdrobească și să o smerească pentru a o face receptivă – ca în cazul Apostolului Pavel, care, inițial, îi persecuta cu înverșunare pe creștini. Dar la Dumnezeu, trecutul, prezentul și viitorul inimii umane sunt toate prezente și El știe unde poate să deschidă și să intre.

Opusul inimii iubitoare care primește revelația lui Dumnezeu este calculul rece pentru a obține tot ce se poate de la oameni; în viața religioasă asta conduce la escrocherie și la toate felurile de șarlatanie. Dacă vă uitați la lumea religioasă de astăzi, veți vedea că în mare măsură se merge pe această cale: e atât de multă escrocherie, poză, calcul, într-o goană după avantajele pe care le oferă vânturile modei care aduce în atenție fie o religie, fie alta. Pentru a găsi adevărul trebuie să ai o privire mai adâncă.

3. *Suferința*

Cu un an în urmă sau cam atunci, am avut o lungă discuție cu un tânăr american în timpul unei călătorii cu trenul. M-a întâlnit aparent din întâmplare (firește, nu există întâmplare în viață) și mi-a spus că învăța rusa. Era un om care căuta să cunoască realitatea religioasă și fusese pe la toate așa-numitele grupuri creștine, dar peste tot nu găsisese decât ipocrizie și escrocherie și fusese pe punctul de a renunța cu totul la orice fel de religie. Dar apoi a aflat că în Rusia oamenii suferă pentru credința lor. Acolo unde este suferință, s-a gândit el, acolo, probabil, trebuie să existe ceva real și nu escrocheria de care avem parte în America. De aceea studia rusa, ca să meargă în Rusia și să întâlnească acolo adevărați creștini. Ca preot ortodox rus, am fost uimit să aud asta, pentru că nu văzuse niciodată înainte un preot ortodox și nici nu asistase la vreo slujbă ortodoxă. Am avut o lungă discuție despre religie și am văzut că ideea lui era cât se poate de justificată: și anume, că *suferința* poate produce ceva autentic, în timp ce viața noastră mult prea indulgentă conduce la escrocherie.

În secolul IV, un mare teolog ortodox, Sfântul Grigorie de Nazianz (numit și „Teologul”) descria religia noastră ca „Ortodoxie pătimitoare” – și așa a fost de la începuturi, de-a lungul întregii istorii a Bisericii. Cei care L-au urmat pe Dumnezeu cel răstignit au suferit persecuție și chinuri. Aproape toți Apostolii au murit ca martiri, Petru fiind răstignit cu capul în jos, iar Andrei pe o cruce în formă de X. În primele trei secole de creștinism, credincioșii se ascundeau în catacombe și îndurau suferințe înspăimântătoare. În catacombe, slujbele Bisericii – pe care le celebrăm astăzi într-o formă puțin schimbată – erau săvârșite într-o atmosferă de așteptare permanentă a morții. După perioada catacombelor a urmat lupta pentru păstrarea curăției credinței, când mulți învățători încercau să substituie învățăturile revelate ale Domnului nostru Iisus Hristos cu propriile lor opinii. În secolele următoare, țările ortodoxe au fost invadate de arabi, turci și alte popoare necreștine, iar în cele din urmă – în zilele noastre – au suferit prigoana comunistă. Comunismul, care a luptat împotriva religiei așa cum nu se mai întâmplase niciodată înainte, a atacat mai întâi țările ortodoxe din estul Europei. După cum se poate vedea, credința noastră este cu adevărat o credință *pătimitoare*; și în această suferință se petrece ceva care ajută inima să primească revelația lui Dumnezeu.

Ce are să ne spună astăzi ortodoxia pătimitoare a Rusiei – religia pătimitoare pe care vroia să o cunoască tânărul pomenit mai sus? În Rusia s-a descoperit adevărul în inimile iubitoare? După logica lumii acesteia, acolo n-ar fi nici o șansă pentru așa ceva. Comunismul a fost la putere cu o mână de fier mai bine de șaizeci de ani și încă de la început scopul lui a fost să „dezrădăcineze” religia. Pentru o vreme, la sfârșitul anilor '30, aproape își atinsese țelul, lăsând foarte puține biserici deschise. Dacă nu ar fi avut loc invazia lui Hitler și dacă asta nu ar fi cerut poporului rus să devină patriot și să aibă și altă speranță în viață în afara ideologiei comuniste, Biserica ar fi fost cu totul împinsă în subterane. Astăzi situația este ceva mai bună, dar există încă o mare presiune asupra credincioșilor. A mai existat o persecuție în anii '60, sub Hrușciov, care a avut ca rezultat închiderea a aproximativ trei sferturi din bisericile rămase încă deschise. Astăzi, în afară de orașele vizitate de turiști (în Moscova sau Leningrad veți vedea probabil treizeci-patruzeci de biserici deschise), există orașe mari în

provincie cu biserici puține sau deloc. Astfel, dacă un credincios vrea să-și boteze copilul trebuie uneori să călătorească sute de mile.

Acum aș vrea să vă spun câteva cuvinte despre cum se revelează Dumnezeu creștinilor care pățimesc și acum în Rusia. Probabil că toți ați auzit de Alexander Soljenițin, un mare romancier și gânditor rus care a fost exilat din țară în 1975 pentru că spunea adevărul despre Rusia, așa cum îl vedea el. Are aproape aceeași vârstă ca și regimul comunist, așa că nu poate fi acuzat de a fi dobândit prejudecăți din copilărie. A dus o viață tipică pentru Uniunea Sovietică. Născut la un an după Revoluție, și-a pierdut tatăl în primul război mondial, a studiat matematica pentru a putea obține o slujbă practică, a luptat ca soldat în al doilea război mondial și a mers cu armata sovietică până în Germania. În 1945 a fost arestat pentru faptul de a fi scris nerespectuos despre „mustață” (adică despre Stalin) în scrisori private și a primit opt ani într-un câmp de concentrare. La sfârșitul condamnării, în 1953, a fost exilat (ceea ce nu însemna chiar închisoarea, dar nici nu avea libertatea să meargă oriunde ar fi vrut) într-un oraș din sudul Kazahstanului, la marginea deșertului. Acolo s-a îmbolnăvit de cancer și a fost la un pas de moarte, dar s-a vindecat într-o clinică specializată (despre care a scris un roman intitulat *Pavilionul canceroșilor*). În acest loc de exil a predat matematica și fizica și pe ascuns scria romane și povestiri. După moartea lui Stalin a urmat o perioadă temporară de „dezgheț” sau „îmblânzire”, în care a fost eliberat din exil și i s-a permis să publice o carte în Rusia în 1961. S-a dovedit atunci că era mai disident decât îi convenea guvernului comunist și nu i s-a mai permis să scrie nimic. Cu toate acestea, romanele sale au început să fie publicate în afara Rusiei. Această situație i-a creat o celebritate foarte incomodă pentru autoritățile sovietice, mai ales în 1970, când i s-a decernat premiul Nobel și nu i s-a permis să meargă el însuși să-l primească. În 1975 a fost în cele din urmă exilat cu forța în Germania de Vest, dându-i-se doar câteva zile la dispoziție.

Soljenițin trăiește acum în Vermont, unde continuă să scrie. El a vorbit Occidentului despre un lucru foarte important, și anume, despre semnificația experimentului ateist în Rusia. El a abordat acest experiment nu în primul rând din punct de vedere politic, ci dintr-o perspectivă mai profundă și chiar spirituală. Într-un anumit fel, el este un simbol al reînvierii ortodoxe din Rusia, pentru că a trecut prin mai mult de 60 de ani de suferință în mijlocul poporului său și nu a fost înfrânt de ea. Are o foarte puternică credință creștină și un mesaj către oameni care se întemeiază pe experiența sa. Monumentala sa carte *Arhivele Gulag* ar trebui citită de oricine dorește să înțeleagă ateismul așa cum a fost practicat în Rusia și efectele sale asupra sufletului uman.

Soljenițin nu este înverșunat după experiențele sale din închisoare și exil: a ieșit din ele învingător, pentru că a dobândit credința creștină. A înțeles că sistemul ateist nu este ceva specific rusesc, ci o categorie universală a sufletului uman. Odată ce ai ajuns la ideea că ateismul este adevărat și că nu există Dumnezeu, atunci – așa cum scria Dostoievski în romanele sale – totul este permis: devine posibil să experimentezi tot ce-ți iese în cale, orice nouă inspirație, orice nouă perspectivă de înțelegere a lucrurilor, orice nou tip de societate.

Importanța lui Soljenițin constă în demonstrarea faptului că, odată ce ateismul devine filosofia dominantă și apare ideea că religia trebuie exterminată (punct ce constituie miezul ideologiei comuniste), atunci trebuie să existe lagăre de concentrare. Omul are nevoie de religie și dacă aceasta îi este interzisă, trebuie într-un fel sau altul eliminat și el. Prin urmare, de vreme ce ateismul se bazează pe răul din natura umană, sistemul concentraționar de tip „Gulag” este expresia firească a experimentului ateist din Rusia.

Acest lucru este totuși secundar. Eu aș prefera să vorbesc despre unul esențial care i s-a întâmplat lui Soljenițin (în sens religios) când a intrat în închisoare, căci acolo i s-a revelat Dumnezeu. Experiența Gulagului are două fețe: poate scoate la iveală răul din natura umană, dar în același timp poate constitui punctul de plecare al unei renașteri spirituale. Acesta este motivul pentru care renașterea spirituală care are loc în Rusia este mult mai profundă decât diferitele „renașteri spirituale” care se petrec în lumea liberă. Iată ce mărturisește Soljenițin despre modul cum a ajuns la credință: „Din anii de pușcărie mi s-a dat să port în spinarea mea bătută, care aproape s-a frânt sub povară, această experiență esențială: *cum* devine ființa umană rea și *cum* devine bună. În tinerețe, intoxicat de succese, mă simțeam infailibil și de aceea eram crud”. (Fusese sergent în armată.) „Îmbătat de putere, am fost un ucigaș și un tiran. În momentele mele cele mai cumplite, eram convins că fac binele și pentru asta eram bine înarmat cu argumente sistematice. Și abia când am ajuns să zac pe paiele mucezite ale închisorii am simțit în mine primele năzuințe ale binelui.”

Aici inima lui începe să devină blândă și receptivă și, în felul acesta, are loc un fel de revelație: „Treptat mi s-a dezvăluit că linia care separă binele de rău nu trece prin state, nici prin clase, nici prin partide politice, ci prin fiecare inimă omenească și apoi prin toate inimile... Și chiar și în inimile copleșite de rău se păstrează un mic cap de pod al binelui. Și chiar și în cea mai bună dintre toate inimile rămâne ... un colțișor de rău de care nu poți scăpa.”²

Cât de profundă este această observație față de orice am spune noi în Occident pornind de la propria noastră experiență. Este mai profund, pentru că se bazează pe *suferință*, care este realitatea ființei umane și începutul adevăratei vieți duhovnicești. Hristos Însuși a venit pentru o viață a suferinței și a Crucii; iar experiența din Rusia îi face pe cei care o trăiesc să vadă mai profund acest lucru. De aceea renașterea creștină din Rusia este atât de profundă.

4. *Nașterea din nou*

Acum aș dori să spun un cuvânt despre un om mai simplu, pe nume Iuri Mașkov, care relatează convertirea sa în Rusia. A fost exilat forțat din Rusia în urmă cu trei ani și, deși abia trecuse de 40 de ani, a murit de cancer anul trecut. La exact trei luni de la sosirea lui în America, a ținut o conferință în care a povestit cum a ajuns la credință: adică despre cum i S-a revelat Dumnezeu în suferințele sale. Fusesse invitat să vorbească într-o conferință ținută în 1978 la New Jersey în limba rusă și, când i-a venit rândul să vorbească, le-a spus celor prezenți că înainte de a ajunge acolo nu știa ce avea să le spună. „Eram tulburat”, a spus, „mi se părea că nu am nimic să vă spun. Prima jumătate a vieții am fost student și a doua jumătate am petrecut-o în închisoare și în câmpurile de concentrare ale Gulagului. Într-adevăr, ce le-aș putea spune unor oameni mai educați decât mine, mai erudiți și chiar mai informați despre evenimentele din Uniunea Sovietică?”

Aici putem vedea un contrast față de ceea ce se petrece în Vest. Există, este adevărat, și în Occident mulți oameni convertiți la Ortodoxie. De cele mai multe ori au o vastă cunoaștere teoretică a Ortodoxiei, dar nu și această experiență a suferinței și nu au fost nevoiți „să plătească pentru ceea ce li s-a dat”. Iuri, pe de altă parte, nu vorbește din cărți, ci din propria lui experiență.

„De aceea - continuă el - am hotărât să nu pun pe hârtie cuvântul meu, ci să spun orice îmi va pune Dumnezeu în suflet. Și apoi, în timp ce treceam în viteză prin Bridgeport, Connecticut, într-un automobil splendid de-a lungul extraordinarei autostrăzi tăiate prin mijlocul unei naturi luxuriante, am înțeles că întreaga mea viață de suferință spirituală din «paradisul» comunist, calea mea de la ateism și marxism la credința ortodoxă este singura informație valabilă care vă poate interesa. Viața mea prezintă interes numai pentru că este un strop în oceanul renașterii religioase din Rusia.”

Iuri își povestește mai departe viața: „M-am născut în sângerosul an 1937 în satul Klișev, la treizeci de mile de Moscova... Tatăl meu, fierar de meserie, a murit în război și nu-mi amintesc de el; mama, care a avut mai multe slujbe, era, cred, indiferentă față de religie. Doar bunica era credincioasă.” (De altfel, în Rusia vei găsi aproape totdeauna o bunică sau o mamă credincioasă care aduce familia la credință.) „...Dar ea nu avea autoritate în ochii mei, pentru că era analfabetă. Desigur, am fost botezat de mic, dar în anii de școală mi-am scos crucea de la gât și până la vârsta de 25 de ani am fost ateu convins. După ce am terminat cei șapte ani de școală (școala primară), am avut șansa de a intra la Școala Superioară de Arte și Industrie și am studiat acolo cinci ani din șapte. Astfel, cel puțin în exterior, viața mea era încununată de succes... La vremea convenită aș fi primit diploma de artist și aș fi putut lucra oriunde aș fi vrut.”

Aceasta este o biografie academică tipic sovietică. În Uniunea Sovietică cariera academică este luată foarte în serios: dacă reușești, obții „bilet de trecere” pentru multe lucruri bune din viața sovietică, iar dacă nu reușești, poți primi o slujbă oarecare, cum ar fi cea de măturător de stradă.

„Dar plictisitoarea viață sovietică și lipsa de satisfacție pe plan spiritual - continuă Iuri - nu-mi dădea pace și, pe la sfârșitul lui 1955, pe când aveam 19 ani, s-a petrecut un eveniment, în aparență neînsemnat, care totuși mi-a schimbat viața și (în cele din urmă) m-a

² Alexander Solzhenitsyn, *The Gulag Archipelago Two* (Harper and Row, New York, 1975), pp. 615-616.

adus aici. Acest eveniment s-a petrecut în sufletul meu și constă din faptul că *am înțeles* în ce fel de societate trăiam. În pofida propagandei sovietice lipsite de conținut, eu am înțeles că trăiam sub un regim ilegal, de o cruzime absolută. Foarte mulți studenți ajunseseră la această concluzie în acea perioadă și au apărut în timp oameni care gândeau la fel ca mine, așa încât am considerat cu toții că era de datoria noastră să le vorbim oamenilor despre descoperirea noastră și să facem ceva ca să împiedicăm triumful răului.” (Acest lucru oglindește, desigur, pornirea idealistă a tinereții care se poate vedea de asemenea și în Occident.) „Dar poliția secretă îi urmărea cu foarte mare atenție pe toți cetățenii URSS și, pe 7 noiembrie 1958 (pe atunci aveam 21 de ani), când ne-am adunat la o întâlnire a organizației pentru a discuta despre apariția unei publicații secrete, șase dintre noi au fost arestați și toți cei care nu au retractat au primit cea mai mare pedeapsă pentru agitație antisovietică, adică șapte ani într-un lagăr de concentrare. Așa a început un nou drum în viața mea.”

Până aici, trebuie să observăm, nu este vorba de nici o convertire religioasă. Iuri este încă un tânăr idealist care a fost „eliminat” și trimis în Gulag.

„Eram cu toții ateii și marxiști ai lagărului «eurocomunist». E adevărat, credeam că marxismul în sine este o învățătură adevărată care conduce oamenii către un viitor luminos, către o împărăție a libertății și dreptății, însă criminalii de la Moscova din anumite motive nu vor să pună în practică această învățătură. Pentru noi, această idee a murit cu totul și pentru totdeauna.”

Nu voi aprofunda aici problematica și filosofia comunismului, ci voi sublinia doar că Iuri fusese adus într-o stare de disperare. Iuri și-a pierdut credința în ceea ce crezuse înainte datorită educației sale, și anume că ideologia comunistă este o învățătură idealistă care aduce fericire și pace. A văzut că în practică nu era ceea ce pretindea că este. Apoi a început să se petreacă ceva în sufletul lui.

„Aș dori să vă împărtășesc câte ceva despre procesul renașterii spirituale - a spus - ca să vedeți cât de consecvent lucrează în poporul rus. Nu numai eu și cei care erau cu mine am parcurs calea spirituală de la ateism la credința religioasă. Acesta este un fenomen tipic pentru lagărele sovietice de concentrare. Ce se întâmplă cu poporul nostru? Procesul renașterii spirituale are două etape. Mai întâi vedem clar esența marxismului și ne eliberăm de orice iluzie legată de el. Printr-o analiză temeinică și profundă, descoperim că marxismul este în esență o învățătură perfectă a totalitarismului, cu alte cuvinte, a sclaviei absolute, și orice partid comunist din orice țară, odată ce și-a asumat realizarea programului marxist, este constrâns să repete ce au făcut și fac comuniștii la Moscova sau să renunțe la marxism și ateism și să se autodesființeze. Înțelegând acest lucru, pierdem baza ideologică de pe care ne opunem sclaviei marxiste. Ne prăbușim într-un vid spiritual care atrage după sine o criză și mai profundă.”

Iuri spune mai departe cum a început el însuși să intre în această criză profundă: „După ce am fost eliberați din lagăr (adică după cei șapte ani), ni s-au oferit niște perspective pe care nu le-am fi dorit nici dușmanilor noștri: fie ne întorceam în lagăr și rămâneam acolo pentru restul vieții, fie am fi ajuns într-o închisoare psihiatrică, fie am fi fost uciși de poliția secretă fără probe sau investigații.

În aceste condiții de criză spirituală fără ieșire, s-a pus inevitabil problema capitală a unei concepții despre lume: de ce mai trăiesc dacă nu există nici o ieșire? Și când vine acel moment înspăimântător, fiecare dintre noi simte că moartea l-a prins de beregată: dacă nu vine nici un răspuns spiritual, viața nu mai are nici un sens, pentru că, fără Dumnezeu, nu numai că «totul este permis», dar viața însăși nu are nici o valoare și semnificație. Am văzut cum în lagăr oamenii își pierdeau mințile sau ajungeau să se sinucidă. Eu însumi simțeam clar că, dacă până la urmă ajungeam la concluzia fermă și definitivă că Dumnezeu nu există, aș fi fost obligat pur și simplu să mă sinucid, pentru că e rușinos și lipsit de sens pentru o creatură rațională să se târască într-o viață chinuitoare și absurdă. Astfel, la a doua fază a renașterii spirituale descoperim că ateismul, aprofundat până la limitele sale logice, îl duce în mod inevitabil pe om la pierzare, pentru că este o învățătură perfectă a imoralității, a răului și a morții.

Un sfârșit tragic (sinucidere sau nebunie) mi-ar fi fost sortit și mie dacă, spre șansa mea, la 1 septembrie 1962, nu s-ar fi întâmplat cea mai mare minune din viața mea. Nu s-a întâmplat nimic în ziua aceea, nu am primit sugestii din exterior; reflectam în singurătate la problema mea: «a fi sau a nu fi?». Atunci, dintr-o dată, mi-am dat seama că numai credința în

Dumnezeu te poate salva. Și îmi doream foarte mult să cred în El; dar nu mă puteam amăgi: nu aveam credință.

Și dintr-o dată a venit o secundă când, pentru prima oară, am văzut (ca și cum s-ar fi deschis o ușă dintr-o cameră întunecată către un drum însorit) și în secunda următoare știam deja cu certitudine că Dumnezeu există și că acest Dumnezeu este Iisus Hristos al Ortodoxiei și nu alt Dumnezeu. Eu consider acest moment cea mai mare minune a vieții mele, pentru că această cunoaștere precisă nu mi-a venit prin rațiune (știu sigur acest lucru), ci pe altă cale, și nu sunt capabil să explic rațional acest moment... Astfel, printr-o asemenea minune a început noua mea viață spirituală, care m-a ajutat să îndur încă 13 ani de viață în lagărele de concentrare și în închisoare, o emigrare forțată și, sper, mă va ajuta să suport toate dificultățile vieții de emigrant.

Și acest «moment al credinței», această mare minune sunt trăite acum în Rusia de mii de oameni, și nu numai în lagărele de concentrare sau în închisori. Igor Ogurțov, fondatorul Uniunii Social-Creștine, a ajuns la credință în universitate, nu în lagăr. Renașterea spirituală este un fenomen tipic pentru Rusia contemporană. Orice este viu din punct de vedere spiritual se întoarce inevitabil la Dumnezeu. Și este într-un tot evident că o asemenea minune salvatoare se poate petrece, în pofida întregii puteri a politicii comuniste, numai prin Atotputernicia lui Dumnezeu, care nu a abandonat poporul rus în cumplitele suferințe ale acelor vremuri în care a fost cu totul lipsit de apărare în fața atâtor dușmani.”³

5. Concluzie

Experiența acestui om, Iuri Mașkov, ne ilustrează în modul cel mai practic cum Se revelează Dumnezeu. Ceva se petrece în inimă; și, chiar dacă suferința ajută la această transformare, nu există mijloace infailibile pentru a ajunge la ea. Spre exemplu, în ultimii 60 de ani a venit multă literatură din Rusia în care se descriu cazuri de oameni aflați în suferință, dar care nu s-au convertit. Există o carte foarte interesantă în limba engleză, intitulată *My Testimony*, a unui rus cu numele de Marcenko. Marcenko este doar un om onest care nu a putut suporta sentimentul înspăimântător că în Uniunea Sovietică totul este escrocherie – faptul că toată lumea te minte. De aceea a spus adevărul și pentru asta a fost trimis în lagăr. Autoritățile l-au supus la interogatoriile obișnuite și îi tot spuneau: „Dacă îți menții ideile, chiar dacă ieși de aici, te vei întoarce înapoi. De ce să nu te schimbi și să faci ce fac și ceilalți?” „Nu pot - spunea -, eu sunt un om cinstit!” Privindu-i pe cei care credeau, a ajuns la concluzia că aceștia erau singurii oameni fericiți din lagărele de concentrare, pentru că puteau spune: „Sufăr pentru Hristos” și acceptau ce le era dat să trăiască. „Dar eu nu pot fi ca ei, pentru că eu nu cred în Hristos.” În felul acesta a ajuns să-și piardă mințile, încât atunci când îi vedea pe gardieni îi venea să-i strivească cu ușile. Când a ieșit din închisoare s-a umplut de amărăciune și vroia să-i ucidă pe toți cei care-l asupraseră. Știa că în felul acesta se va întoarce înapoi în lagăr; și, de altfel, după ce a scris cartea, a și fost trimis înapoi.

Vedem astfel că, în cazul lui Marcenko, inima nu s-a lăsat înmuiată, ci mai degrabă s-a învârtoșat. Bineînțeles, inima este ceva foarte complex, și poate într-o zi se va schimba. În orice caz, mărturia lui arată că nu putem pur și simplu să punem un om într-o închisoare și să spunem: „Așa îl vom face creștin”. Unii devin creștini, alții nu. Când convertirea are loc, procesul revelației se petrece într-un mod foarte simplu; o persoană este în nevoie, suferă, și atunci, cumva, i se deschide o altă lume. Cu cât ești mai în suferință și în greutăți și ești mai „disperat” după Dumnezeu, cu atât mai mult El îți vine în ajutor și îți arată calea de ieșire.

De aceea nu trebuie să căutăm lucruri spectaculoase, cum ar fi minunile. Știm din întâmplarea cu Sfântul Nichita, pe care am relatat-o mai înainte, că aceasta este calea cea mai greșită și care conduce la decepții. Calea cea bună este inima care se străduiește să se smerească și care știe că e nevoie de suferință și că există un adevăr superior care poate nu numai să ajute în această suferință, dar care o poate duce într-o cu totul altă dimensiune. Această trecere de la suferință la realitatea transcendentă reflectă viața lui Hristos, Care a mers către patimile de pe Cruce, a îndurat cea mai oribilă și mai rușinoasă moarte și apoi, spre consternarea ucenicilor Săi, S-a sculat din moarte, S-a înălțat la ceruri, L-a trimis pe Duhul Sfânt și a pus început întregii istorii a Bisericii Sale.

³ *La Renaissance Russe*, 1978, nr. 4, pp. 12-17.

Aceasta este, în esență, ceea ce doream să vă spun despre revelația în Ortodoxie. Puteti să-mi puneți câteva întrebări sau să purtăm o discuție pe această temă.

6. **Întrebări și răspunsuri**

Î: *Dacă demonii se arată întocmai ca și îngerii și spun lucruri pe care le pot spune și îngerii, cum se poate deosebi adevărul?*

R: Iată o întrebare bună. Trebuie să te smerești pe tine; trebuie să fii într-o stare în care să dorești adevărul lui Dumnezeu și să nu umbli după „experiențe”. Desigur, aș spune să devii creștin ortodox și să urmezi întreaga rânduială care conduce viața creștină. Asta ajută, deși nu există nici o garanție, pentru că poți fi înșelat și ca ortodox.

Părinții Bisericii dau câteva sfaturi fundamentale. Spre exemplu, ei afirmă că, dacă ți se arată cineva ca înger al luminii, să nu te încrezi în el. Dumnezeu nu te condamnă dacă într-adevăr dorește să ți se arate și tu Îl respingi, pentru că dacă într-adevăr vrea să-ți trimită un mesaj, va reveni și va găsi o cale să ajungă la tine. De altfel, chiar te laudă că nu te-ai arătat încredător, ca să nu cazi în înșelare.

Cei care se află într-un stadiu duhovnicesc mai înaintat, cu mai multă experiență în astfel de lucruri, au procedat altfel. Avem un exemplu din viața Sfântului Antonie cel Mare, care vedea tot timpul demoni. Atunci când a fost întrebat cum deosebește duhurile, a spus: „Când apare un înger mă simt foarte liniștit și când apare un demon, chiar dacă arată ca un înger, simt o tulburare”. Aceasta rămâne totuși o încercare foarte primejdioasă pentru începători, pentru că te poți simți foarte calm și în prezența demonilor, dacă nu ești experimentat.

Răspunsul fundamental la întrebarea pe care mi-ai pus-o este, repet, să pătrunzi în rânduiala Bisericii Ortodoxe. Dacă citești relatări ca aceea despre Sfântul Nichita și vezi cum se manifestă demonii, adeseori, numai cunoscând modul în care aceștia vor încerca să te păcălească, poți să respingi imediat amăgirea.

Î: *Ați putea să ne vorbiți despre concepția ortodoxă asupra Duhului Sfânt și, în legătură cu aceasta, despre viziunea asupra Tainelor neortodoxe – dacă Duhul Sfânt este prezent sau nu în ele?*

R: Duhul Sfânt a fost trimis de Domnul nostru Iisus Hristos de ziua Cincizecimii, a 50-a zi după Învierea Sa și a zecea zi după Înălțarea Sa la ceruri, pentru a rămâne cu Biserica până la sfârșitul timpurilor. Din punct de vedere istoric, atunci a întemeiat Biserica.

Există cazuri în timpurile moderne în care oamenii au căutat să găsească această Biserică pe cale istorică. Avem ca exemplu întreaga istorie a Bisericii din Uganda. În anii '20, doi seminariști din Uganda studiau într-un seminar anglican și au început să observe că învățătura care li se dădea nu era aceeași cu a Părinților din vechime. Au crezut atunci că Romano-Catolicismul este răspunsul – că acesta trebuie să fie Biserica veche. În căutarea lor „după Biserica adevărată, a primelor secole” (așa o numeau ei), s-au dus să studieze într-un seminar romano-catolic și au văzut din nou că învățătura pe care o primeau era diferită de cea a Părinților Bisericii. Au început să se întrebe: „Dacă adevărul poate fi schimbat în felul acesta, atunci unde este adevărul lui Hristos?” Apoi au auzit de credința ortodoxă și au încercat pe toate căile să o găsească. Mai întâi au găsit pe cineva care se numea pe sine ortodox, dar era un șarlatan și care le-a arătat ceea ce numea el Taine. Când un mirean grec le-a explicat că era destul de „amuzant” ce le arătasă omul acesta, și-au dat și ei seama, le-a părut rău că s-au lăsat înșelați, și-au schimbat gândul și au început din nou să caute. Primul episcop pe care l-au întâlnit nu era unul prea bun și le-a spus: „A, nu vă mai osteniți. Toate religiile sunt la fel; întoarceți-vă la anglicani.” Dar ei nu s-au lăsat descurajați de aceste vorbe. În cele din urmă au găsit un episcop ortodox care i-a învățat ce trebuia să-i învețe și au devenit ortodocși. Astăzi Biserica se răspândește în Africa: prin Uganda, Kenya, Zair, Tanzania și așa mai departe. Avem chiar înregistrări ale slujbelor lor, care sunt foarte impresionante. Au preluat muzica grecească bizantină și, fără să încerce să o modifice (o cântă pur și simplu în limba lor), slujbele sună ireproșabil, cu o culoare locală specific africană. Au făcut din cântarea bizantină același lucru pe care l-au făcut grecii când au preluat psalmodierea ebraică.

Astfel, acești africani au cercetat lucrurile din punct de vedere istoric și au descoperit că există o Biserică care se trage direct de la Hristos și învață ceea ce se învață în vremurile vechi: Biserica Ortodoxă. Tot din perspectivă istorică, puteți vedea cum au deviat celelalte biserici: mai întâi romano-catolicii în secolul XI, când problema referitoare la poziția papei în Biserică a atins punctul ei culminant, iar papa a respins răspunsul ortodox, trăgând după sine întregul Occident.

Până în ziua de astăzi, Duhul Sfânt lucrează în Biserica Ortodoxă. În cea mai mare parte a grupurilor occidentale protestante, rareori se vorbește despre Taine, așa încât nu puteți căuta cu adevărat harul Duhului Sfânt în ceea ce nici ei înșiși nu socotesc Taine. Desigur, romano-catolicii și alte câteva grupuri *consideră* că au Taine. Eu unul vă spun că adevăratele Taine, în sensul în care le-a instituit Hristos, se găsesc numai în Biserica Ortodoxă; cât despre cei care, preluând denumirea de Taină, încearcă să profite cum pot de ea – este o problemă care se pune între sufletul omului și Dumnezeu și orice ar dori Dumnezeu să facă acelui suflet – este treaba Lui. S-ar putea să nu fie vorba doar de o problemă psihologică; nu știu – asta va alege Dumnezeu. Dar mijloacele pentru mântuire pe care le-a pus Dumnezeu în Biserică s-au transmis până astăzi în Biserica Ortodoxă. De altfel, dacă cercetați istoric, veți vedea că facem aceleași lucruri care se făceau în Biserica primară. Filip, spre exemplu l-a luat pe eunuc în râu și l-a botezat, fără îndoială în felul în care o facem și noi: prin cele trei scufundări în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh. De aceea Ortodoxia este cunoscută ca fiind „de modă veche”: noi păstrăm cu bună știință căile „demodate” care ni s-au transmis de la Hristos, de la Apostoli și de la primii Părinți ai Bisericii.

Î: *Vreți să ne vorbiți de atitudinea ortodoxă față de religiile necreștine?*

R: Hristos a venit să lumineze neamul omenesc. Există multe religii în afara revelației Sale în care adepții sunt sinceri – nu neapărat practicanți ai vreunui cult demonic – și încearcă să ajungă cu adevărat la Dumnezeu. Aș putea spune că, înainte ca oamenii să audă de Hristos, aceste religii erau bune, dar nu puteau conduce la adevăratul țel. Iar țelul este viața veșnică și Împărăția Cerurilor și Dumnezeu a venit în trup ca să ne-o deschidă. De aceea creștinismul este adevărat; putem lua în discuție diferite elemente comparative ale adevărului în alte religii și adesea observăm că sunt foarte profunde, dar acestea nu ne deschid raiul. Numai când Hristos a venit pe pământ și i-a spus tâlharului: „Astăzi vei fi cu Mine în rai”, raiul s-a deschis cu adevărat pentru oameni.

Î: *Prin urmare, oamenii care nu au aflat nimic despre Hristos nu au acces la adevăr?*

R: Cei care nu au auzit niciodată de Hristos? – numai Dumnezeu poate să judece. Nici în Vechiul Testament oamenii nu auziseră de Hristos, dar El a venit și le-a predicat în iad. De asemenea, înainte de Învierea lui Hristos, și Sfântul Ioan Botezătorul a venit la iad și a predicat că Hristos va veni acolo să-i elibereze pe cei care doreau să creadă în El. Așa că Dumnezeu poate descoperi adevărul și celor care nu au avut niciodată șansa să-l audă, adică celor care nu au respins Evanghelia, ci doar nu au auzit de ea. Dar odată ce ai primit revelația, atunci ești, bineînțeles, mult mai responsabil decât toți ceilalți. Un om care a primit revelația că Dumnezeu a venit în trup și nu trăiește potrivit cu aceasta – este mult mai rău decât orice preot păgân sau decât oricare altul.

Î: *Ceva despre care nu știu prea mult și probabil că o mulțime de oameni nu știu este: care sunt diferențele și asemănările concrete dintre, să zicem, Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică cu privire la diverse dogme și idei, cum ar fi Sfânta Treime, sau dacă preoții să se căsătorească sau nu – toate acele 1001 de mici diferențe.*

R: Există o mulțime de mici diferențe, dar o singură diferență principală legată tocmai de Duhul Sfânt, pe care o voi explica. Biserica lui Hristos este cea care dăruiește oamenilor harul; iar în Vest, când Roma s-a rupt de această Biserică, acest har s-a pierdut efectiv (poate că oamenii îl găsesc întâmplător pe ici, pe acolo, însă din Biserica lor harul s-a retras). Eu consider romano-catolicismul modern o încercare de a substitui harul pierdut cu ingeniozitatea umană. De aceea, pentru a răspunde la întrebarea „unde este adevărul?”, Biserica Romano-Catolică îl face pe papă „infaibil”.

Sunt unii care cercetează Biserica noastră Ortodoxă și spun: „Este imposibil ca oamenii să găsească acolo adevărul. Voi spuneți că nu credeți în nici un papă sau episcop, dar în felul acesta nu există nici o garanție. Nici nu credeți în Scripturi așa cum o fac protestanții care le consideră absolut «infaibile». Dacă apare o dispută, cine are ultimul cuvânt?” Iar noi spunem că Duhul Sfânt Se revelează pe Sine. Acest lucru se petrece mai ales când episcopii se adună într-un sinod, dar chiar și atunci poate fi un sinod fals. S-ar putea spune atunci: „Nu există

nădejde!" Dar noi spunem că Duhul Sfânt conduce Biserica și de aceea nu o va părăsi. Dacă nu ai convingerea că lucrurile stau așa, atunci ajungi să inventezi lucruri de genul: Biblie infailibilă, papă infailibil. De asemenea, poți să împlinești rânduielele ortodoxe - așa cum o fac romano-catolicii - ca pe un fel de „lege”, astfel încât totul să fie perfect definit: dacă încalci această lege, mergi la duhovnic, primești canonul cutare și vei fi iarăși perfect „reabilitat”. Ortodoxia nu crede în felul acesta. Această nevoie de a controla lucrurile a condus la întreaga concepție despre indulgențe, care este o pervertire perfect legalistă a ideii de pocăință. Dacă te căiești, ca tâlharul pe cruce, poți să te mântuiești chiar în acel moment. Ortodoxia a evidențiat totdeauna acest aspect al relației dintre un suflet și Dumnezeu; și toate Tainele și rânduiala Bisericii nu sunt decât căile de împăcare a sufletului cu Dumnezeu: aceasta este toată credința noastră. În Biserica Romano-Catolică, până de curând, când lucrurile au început să se mai clarifice, accentul era pus mai degrabă pe respectarea unui întreg set de legi prin care omul se punea „de acord” cu Dumnezeu într-un sens „legalist”, care este un substitut al Duhului Sfânt.

Î: *Ne-ați putea vorbi despre caracteristicile Anglicanismului, pentru că există o anumită asemănare între ceea ce ați afirmat despre romano-catolicii care susțin că papa este infailibil și protestanții care susțin că Biblia este infailibilă. Eu consider Anglicanismul e o încercare de a echilibra aceste două perspective, deși îmi dau seama că ați putea răspunde că, din punct de vedere istoric, s-a petrecut o ruptură de Biserica primară.*

R: În multe cazuri anglicanii se străduiesc din greu, dar ei pornesc de foarte departe. Când te apropii de Dumnezeu, nu te limitezi doar la „cugetare” sau la „elaborarea unui sistem”: trebuie să intri într-o legătură vie cu harul lui Dumnezeu. De aceea, răspunsul pentru Anglicanism este că trebuie să intre în legătură cu Biserica.

Î: *Biserica Ortodoxă păstrează posturile și toate tradițiile primare cu privire la Postul cel Mare al Paștelui?*

R: Da, există o disciplină clară a postului, ca în timpurile vechi. Acestea ni s-au transmis încă de la începuturile istoriei Bisericii. Cunoaștem din *Didahia* (Învățătura celor 12 Apostoli) că în primul secol se postea miercurea și vinerea.

Î: *Seara trecută ați ținut o conferință despre Apocalipsă. Ați putea să o rezumați pentru noi?*

R: Am analizat evenimentele care se întâmplă astăzi ca semne ale sfârșitului și am vorbit despre atitudinea pe care ar trebui să o aibă creștinii față de acest sfârșit. Nu trebuie să numărăm anii, nici să socotim cine este „Împăratul Sudului”, „Împăratul Nordului” și așa mai departe, ci să vedem lucrurile mai profund. Toți Apostolii scriu în epistolele lor că, pentru pregătirea personală, și mă refer aici în primul rând la pregătirea duhovnicească, este esențial să înțelegem că Hristos este aproape. Dacă ne vom afla permanent în această stare de așteptare a lui Hristos Care vine, într-un sens spiritual, la noi, fie în sufletele noastre prin har, fie în momentul morții noastre, atunci întrebarea despre timpul venirii Lui fizice pe pământ la sfârșitul lumii nu ne va mai tulbura atât de mult, încât să ne alăturăm vreunei secte care se duce să aștepte ziua aceea pe vreun vârf de munte. Nu cunoaștem nici ziua, nici ceasul; principala prioritate este pregătirea spirituală.

Vremurile noastre, totuși, sunt atât de pline de ceea ce se poate numi evenimente „apocaliptice”, încât ar trebui să fim foarte conștienți de ele. Domnul nostru spune că, deși nu cunoaștem nici ziua, nici ceasul, trebuie să luăm pildă de la sicomor, căci, atunci când înverzește, știm că vara e pe sfârșite. Tot astfel, atunci când aceste lucruri încep să se întâmple, când devine posibil să existe un guvern mondial, când Evanghelia se propovăduiește la toate neamurile, când apar atât de multe curente spirituale amăgitoare - toate acestea sunt semne clare că urmează un eveniment iminent, ceva foarte probabil legat de sfârșitul lumii.

Pentru a ne pregăti duhovnicește pentru acest moment, este foarte folositor să citim despre ceea ce s-a întâmplat cu oamenii în lagărele de concentrare. Asemenea relatări ne arată că, indiferent ce se poate întâmpla - chiar dacă ne-am afla sub stăpânirea lui Antihrist însuși, putem supraviețui, pentru că Îl avem pe Hristos Însuși. Viețile mucenicilor au fost totdeauna o sursă de învățătură și de întărire și există și astăzi oameni care suferă mucenicie și de la care avem de învățat.

Postfață

Astfel și-a încheiat Părintele Serafim cuvântarea. La mai puțin de doi ani după aceea, el murea într-un spital. În timpul suferinței cumplite a bolii care i-a adus moartea, Împărăția cerească pentru care se pregătise îndelung i-a devenit mai apropiată și mai ușor de atins. Dumnezeu, Care îi împlinise dorința chinuitoare și atotmistuitoare de a cunoaște Adevărul transcendent, îl mângâia acum în chip nevăzut. Neputând să vorbească, privea spre cer, în timp ce din ochi îi curgeau lacrimi. Odată a încercat să-i spună unui frate de mănăstire despre descoperirea pe care a primit-o în ceasul său de încercare, dar trupul lui muribund nu i-a îngăduit acest lucru. Atunci când, în cele din urmă, sufletul s-a eliberat de trup, chipul i-a devenit strălucitor și plin de pace, iar gura a căpătat un zâmbet blând. Aceia care l-au văzut în sicriul său poartă mărturia bucuriei pline de pace care îi așteaptă pe cei ale căror inimi sunt receptive la revelația lui Dumnezeu.

Dacă grăuntele de grâu, când cade pe pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă (In. 12, 24). Prin moartea Părintelui Serafim a fost sădită o sămânță care nu încetează să aducă roadă în viețile celor care, în Occident, Îl caută pe Dumnezeu. Prin publicarea scrierilor sale, însemnătatea sa universală a devenit treptat mai evidentă. Deși a reprezentat într-adevăr un purtător de cuvânt al creștinismului ortodox, a fost mai mult decât unul dintre numeroșii „tâlcuitori” ai diferitelor aspecte ale tradiției creștine. A fost mai degrabă o punte vie, umană, între omul modern, dezrădăcinat al lumii occidentale și deplinătatea adevărului creștin. Dobândirea acestui adevăr nu presupune, așa cum el însuși spunea, stări de conștiință exaltate, ci doar o inimă iubitoare *înfrântă și smerită* (Ps. 50, 17) prin suferință. Fie ca, primind de la Părintele Serafim mesajul viu al înțelepciunii creștine a primelor secole, tot mai multe inimi iubitoare să înceapă să ardă pentru adevăr și să-l găsească în persoana lui Hristos cel viu.

Traducere: Tatiana Petrache

Scrisori către nași

Prefață

Dimitrie Andrault de Langeron

Eugene Rose, viitorul ieromonah Serafim, manifesta o puternică atracție către frumos, pe care l-a găsit deplin în ceea ce a numit mai târziu „savoarea Ortodoxiei”. Frumosul și o căutare dedicată adevărului i-au dominat viața intelectuală și cea duhovnicească. În același timp, el avea o inimă plină de compasiune și de dragoste. Întâlnirea sa cu Hristos nu a fost una intelectuală, ci un salt al credinței – un act de iubire, pur și simplu.

Acesta este și felul în care a ajuns să iubească Rusia, poporul rus, Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei și, nu în cele din urmă, pe țarul Nicolae al II-lea, Mucenicul. În general, considera că rușii sunt mai profunzi din punct de vedere psihologic, mai sinceri și mai calzi decât alții, și că au o înclinație religioasă și mistică aparte.

La contactul său inițial cu ortodoxia, care a avut loc la o slujbă pascală ținută la Vechea Catedrală din San Francisco, a trăit o frântură de creștinism apostolic. Covârșit de frumusețea slujbelor ortodoxe, a declarat: „Acum sunt acasă”. De atunci, o profundă sete duhovnicească a sporit într-însul continuu. S-a predat lui Hristos cu desăvârșire, fără rezerve, schimbând treptat totul din viața sa, pe măsură ce trecea de la deșertăciunea lumească la nevoința creștină.

Acesta a fost momentul în care prietenul nostru comun, Gleb Podmoșenski, ne-a făcut cunoștință, și curând am ajuns buni prieteni. Nu pot uita ochii săi blânzi și totuși pătrunzători, surâsul său, cumpătarea și liniștea sa, calmul și noblețea sa naturală. Din întâlnirile noastre, l-am cunoscut ca fiind un om educat, de o cultura vastă, vorbitor de franceză, germană și rusă. Mai cunoștea chineza și japoneza (mi-a dat manualul său de japoneză, ce m-a îndemnat să studiez vreme de mulți ani această limbă). Dascălii săi l-au considerat un student de excepție. Înzestrat pentru lingvistică, a mai studiat și științele, excelând în domeniul științelor naturii. Îi plăceau muzica, literatura și poezia, având o apreciere deosebită pentru Dickens. Iubea natura și animalele, era un sportiv înnăscut și, ca tânăr, îndrăgea sporturile. Era, de asemenea, o fire practică: putea repara un automobil, putea face tot felul de reparații simple, și chiar construi o casă!

Eugene avea tărie, dar era timid. De vreme ce nu cunoștea pe nimeni dintre tinerii cugetători ortodocși din zona San Francisco-ului, l-am prezentat prietenilor mei. Anii '60 erau perioada unei mari renașteri ortodoxe ruse în acel oraș, atât religioase, cât și culturale. De pildă, aveau loc întâlniri în locuințele *Umoljubț*-ilor (Iubitorii de înțelepciune), cu o orientare filosofică, dar și religioasă. Și erau numeroase personalități remarcabile – clerici, scriitori, artiști. Nucleul acestei renașteri era, desigur, Sfântul Ioan (Maximovici), împreună cu alți episcopi remarcabili, cu toții fiind legați de tradițiile spirituale ale vechii Rusii. A fost un mare privilegiu să te afli acolo în vremea aceea!

În aceste împrejurări deosebite, Eugene și cu mine ne întâlneam adesea. Purtam numeroase conversații. I-am citit cu glas tare și i-am tradus câteva texte clasice ale spiritualității ruse. Lua parte cu credincioșie la cât de multe slujbe putea, învățând cu repeziciune să citească și să cânte fluent în slavona bisericească.

Chiar înainte de a se converti la ortodoxie, în 1962, mi-a cerut să îi fiu naș, iar mamei mele, Svetlana Andrault de Langeron, să îi fie nașă. Catalizatorul convertirii sale a fost Sfântul Ioan, ce fusese trimis la San Francisco pentru a construi noua Catedrală rusă închinată icoanei Maicii noastre, Bucuria tuturor celor necăjiți. Sfântul Ioan era un ascet: nu dormea niciodată în pat, și, atunci când nu lua parte la slujbele bisericii, își petrecea vremea păstorindu-i pe cei săraci, pe cei asupriți, pe cei bolnavi și pe cei aflați în închisori. S-au petrecut multe minuni prin mijlocirea sa. Cei ce l-au cunoscut, care i-au primit ajutorul sau au beneficiat de dragostea sa, l-au iubit din inimă, ca o răsplată, și au devenit profund atașați de el. Eugene era unul dintre aceștia.

În 1969, la trei ani de la adormirea Sfântului Ioan, Eugene s-a retras la munte într-o pustietate de lângă Platina, California, împreună cu Gleb (viitorul Stareț Gherman). Acolo a ajutat la construirea unui mic schit: câteva clădiri mici, modeste, unde, îmbrățișând viața monahală, a viețuit pe deplin mulțumit, fără căldură sau electricitate, fără telefon sau apă curentă, până la răposarea sa, petrecută după numai doisprezece ani scurți, în plinătatea darurilor sale intelectuale și spirituale. Lui, dragului meu fin și prieten, de veșnică pomenire, i se potrivesc cu adevărat următoarele cuvinte ale Cărții Înțelepciunii:

Cel drept, chiar când apucă să moară mai devreme, dă de odihnă. Bătrânețile cinșite nu sunt cele aduse de o viață lungă, nici nu le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea este la om adevărata căruntețe (...) Plăcut fiind lui Dumnezeu, Domnul l-a iubit și, fiindcă trăia între păcătoși, l-a mutat de pe pământ... Ajungând curând la desăvârșire, dreptul a apucat ani îndelungați. Sufletul lui era plăcut lui Dumnezeu, pentru aceasta Domnul S-a grăbit să-l scoată din mijlocul răutății. (Cartea Înțelepciunii lui Solomon 4, 7-11; 13-14)

Liberty Corner, New Jersey

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Te felicit din toată inima, cu ocazia acestui mare Praznic al Nașterii Domnului. Îți ducem lipsa în San Francisco, dar sunt bucuros să aud de la mama ta că o duci bine în New York. J.⁴ și cu mine suntem bine și, deocamdată, nu suferim prea mult din pricina șomajului. Eu lucrez cam o zi pe săptămână, și primesc și ajutorul de șomaj. Pentru viitor, sunt optimist în ceea ce privește proiectul pe care J. ți l-a menționat deja, ce va implica o mică librărie și (nădăjduim) alte câteva lucruri. Acesta ar trebui să demareze în decursul câtorva luni, și dacă izbutește, ne va oferi un venit foarte modest și ne va îngădui să ne închinăm întregul nostru timp răspândirii Ortodoxiei. A fost inițial ideea lui Gleb⁵, și ar trebui să reușească, dacă îi menținem imaginația foarte activă pe tărâmul realităților practice! Îți voi spune mai multe atunci când planurile noastre vor deveni mai clare. Roagă-te pentru proiectul nostru, căci, dacă este voia lui Dumnezeu, ar putea folosi duhovnicește pe mulți. În prezent, alcătuim o listă de expediere prin poștă. Orice nume ai putea adăuga la ea, fie că sunt americani interesați de ortodoxie, ori ruși cititori de limbă engleză, ar fi extrem de binevenit.

Cunoști, sunt sigur, toate știrile bisericesti din San Francisco. Din nefericire, întreaga poveste⁶ este departe de a se fi sfârșit, dar cu rugăciune și preocupare îndeajuns pentru viața duhovnicească, nu ar trebui să ne temem de nimic, nici chiar de întâmplări mult mai rele decât cele deja petrecute. Trec zilnic pe la noua catedrală, și un progres, deși încet, a devenit acum vizibil, de la o zi la alta, ceea ce este foarte încurajator. Duminica aceasta, *Umoliubții* s-au întâlnit iarăși. V.W. citește o lucrare despre Bergson, ce ar trebui să fie destul de interesantă. (Îmi va oferi și o practică bună pentru rusa mea, care se îmbunătățește).

Săptămâna trecută am fost în Carmel și am petrecut câteva zile plăcute, căutând ciuperci împreună cu Gleb și mama sa prin pădurile din preajma casei lor. Până atunci, eram îngrozit mereu de ciupercile sălbatice, dar am descoperit că există multe soiuri ce sunt și delicioase, și ușor (și sigur) de identificat. J. și cu mine plănuim să mergem sâmbăta aceasta la Marin County, ca să căutăm câteva. Cunoașterea ciupercilor ar putea fi foarte prețioasă pentru niște viețuitori la schit, așa cum ar putea fi cândva unul dintre noi sau chiar amândoi.

Sunt de acord cu tine că Conciliul de la Vatican nu a realizat nimic; mai rău decât atât, cred că se îndreaptă tocmai în direcția greșită, înspre adaptarea și compromisul deplin cu lumescul. Greșelile lui Ioan XXII ar putea fi înțelese ca rod al naivității sale, dar actualul Papă nu îmi pare a fi nimic altceva decât un foarte inteligent politician. Aproape am terminat un eseu lung asupra duhului Romei contemporane, și nădăjduiesc să îi trezesc interesul părintelui Constantin⁷ spre a-l publica în curând.

*Bogoslovski Kurs*⁸ mai are doar o lecție până la sfârșitul anului întâi, și în trei săptămâni va începe anul al doilea. Am reușit să particip la majoritatea întâlnirilor și ele au devenit, cel puțin, mai interesante decât înainte. Părintele Leonid⁹, apropo, a început în cele din urmă, primul capitol al Facerii, iar acum e aproape de sfârșit. Frecvența a fost cam aceeași ca mai înainte, în jur de cincisprezece persoane.

J. și cu mine am petrecut câteva după-amiezi foarte plăcute împreună cu mama ta și așteptăm să o revedem în săptămâna Crăciunului. Mama ta trebuie să-ți fi spus despre întâlnirea pe care am avut-o cu doamna ce locuiește cu dânsa. Cu adevărat, pentru cei ce iau Ortodoxia în serios, se găsește de făcut oriunde lucrarea duhovnicească, atât printre bătrânii ruși, cât și printre tinerii americani.

Mă apropii acum de capătul celui de-al doilea an al meu ca și creștin ortodox, și dacă acum sunt – nu vrednic de ortodoxie, căci nimeni nu poate fi vrednic de ea – ci cel puțin îndreptat în direcția cea bună, îți datorez o recunoștință enormă pentru ajutorul acordat. Prietenia și modelul tău duhovnicesc au fost de mare importanță în a mă așeza pe calea ortodoxă cea dreaptă. Pot numai nădăjdui că se vor mai găsi ortodocși care să poarte o

⁴ Un tânăr, convertit și el la Ortodoxie.

⁵ Podmoșenski, Părintele Gherman în monahism.

⁶ Au existat neînțelegeri dureroase privind construirea noii catedrale.

⁷ Arhimandritul Constantin Zaițev (†1975), vreme de 25 de ani editor al publicației *Pravoslavnaia Rus* (Rusia Ortodoxă), Jordanville, NY

⁸ O serie de prelegeri asupra diferitor subiecte teologice.

⁹ Părintele Leonid Ușinski.

asemenea grijă „copiilor” lor duhovnicești, când convertirile americanilor la Ortodoxie vor fi mai dese, așa precum cred eu. Doar prin astfel de legături duhovnicești directe și modele, pot nădăjdui convertiții la ortodoxie din America să păstreze plinătatea Ortodoxiei și să evite obișnuitele curse ale moliciunii și modernizării.

Cu cele mai bune urări ție și Irinei, cu ocazia acestor zile de sărbătoare, și în anul ce vine, cerându-ți rugăciunile,
Fratele tău în Hristos,
Eugene

19 sept./2 oct. 1964

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Primește-mi sincerele felicitări cu ocazia căsătoriei tale; îmi închipui că trebuie să fie niște zile foarte fericite pentru voi. Fie ca Domnul nostru și Prea Sfânta Sa Maică să vă ocrotească în veci și să vă binecuvânteze să Îi slujiți împreună. Te rog, transmite-i felicitările mele și Irinei.

Aici, în San Francisco, construcția noii catedrale progresează. Exteriorul este acum terminat, exceptând mozaicul de pe pereți și aurul cupolelor; acestea vor fi începute într-o zi sau două. Deja toată lumea se minunează de clădire; cât de minunat va arăta atunci când va fi terminată pe de-a-ntregul.

Micile noastre proiecte progresează și ele. Afacerea se îmbunătățește treptat, și nu peste multă vreme vom putea spune că magazinul este un „succes”. Ce este mai important, săptămâna trecută am cumpărat o mică presă tipografică (va tipări două pagini deodată), și foarte curând vor ieși primele noastre publicații. Vor avea prioritate treburile practice – câteva rânduri de cărți și icoane. Dar mai apoi, nădăjduim înainte de sfârșitul anului, va fi gata primul număr al unui ziar ortodox în limba engleză, ce va continua apoi să apară din două în două luni. De asemenea, până când va fi isprăvită Catedrala, nădăjduim să avem tipărită o broșură (cu câteva ilustrații) despre noua Catedrală. Deja mulți oameni (mai ales ne-ortodocși) s-au oprit pe la magazin ca să întrebe despre ea, și ar fi bine să avem o prezentare a subiectului demnă de încredere. Iar apoi, mai sunt nenumărate alte broșuri și cărțile ce trebuie tipărite. Îți voi spune câteva din planurile noastre referitoare la acestea o dată ce vom începe. Mai sunt și câteva mici lucrări în rusă pe care le vom tipări; de fapt I. M. Konțevici [sic] a promis că ne va ajuta dacă vom tipări câteva lucruri pentru el. Cu publicația noastră în engleză nădăjduim să ajungem un centru al răspândirii informației și literaturii ortodoxe, încât să fie un loc unde oamenii să poată merge pentru a găsi un punct de vedere autentic ortodox, iar nu „noua” Ortodoxie ce este astăzi atât de răspândită. Nădăjduim ca Vlădica Ioan să fie cenzorul nostru permanent. A venit ieri la magazin, la o zi după ce presa tipografică a fost livrată, și a binecuvântat-o cu apa sfințită.

Acum trebuie să mă întorc la magazin și să pictez puțin. Nu va fi prea multă vreme de odihnă de acum înainte! Văd în calendar (deși, atunci când am început scrisoarea, nu mi-am dat seama) că duminică este praznicul Sfântului al cărui nume îl porți, și presupun că ar trebui să fie onomastica ta. Îți prezint din nou felicitările mele.

Te rog, transmite-i salutări mamei tale. J. vă trimite și el complimente și felicitări. Te rog să-mi scrii, și spune-i mamei tale să-mi scrie. Și roagă-te pentru noi. Fie ca Domnul nostru să ne arate tuturor calea spre a-I sluji.

Fratele tău în Hristos,
Eugene

18 feb./3 martie 1965

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Acum poți vedea că sunt cel mai rău scriitor de scrisori cu putință! Și eu am intenționat de multă vreme să îți scriu o scrisoare lungă, încă de dinaintea Crăciunului, dar mereu era prea puțin timp. Așa că voi începe acum, în cele din urmă, și voi scrie cât de mult voi putea.

Este deja prea târziu pentru a te felicita cu ocazia Crăciunului, dar vă urez bucurie și succes în anul ce vi se așterne dinainte, ție și Irinei. Se apropie iarăși postul, și este vremea să pun deoparte câteva din poverile lumești cu care îngăduim vieților noastre să se umple. Slab

precum sunt, deja oftez la gândul postirii și nevoițelor Postului, dar în același timp Îi mulțumesc lui Dumnezeu că a lăsat aceste mijloace necesare de curățire și apropiere de Dânsul, fără de care am fi fost pierduți. Potrivit ultimelor informații, din întâia zi a Postului vor începe în noua catedrală slujbele obișnuite, și abia aștept să iau parte la ele zilnic, înainte și după lucru. Lunea trecută, mitropolitul Filaret s-a oprit în San Francisco, în drumul său spre New York, și seara a avut loc o slujbă superbă în noul Sobor – vecernia și un acatist al icoanei din Kursk. Au luat parte șaisprezece preoți și probabil o sută de oameni. Interiorul catedralei nu este încă terminat – există doar un iconostas provizoriu cu patru icoane, și abia săptămâna aceasta este pusă pardoseala de lemn. Exteriorul este aproape terminat, mai puțin marile icoane din mozaic. Este cu adevărat înălțător să văd această clădire magnifică în fiecare dimineață când vin la lucru, sau să zăresc ceva din ea când mă aflu prin vecinătate.

Am isprăvit în cele din urmă primul număr al revistei noastre, și ți-am trimis un exemplar. Nădăjduiesc că îmi vei trimite comentariile și sugestiile tale. S-a dovedit mult mai bun decât ne așteptam, dar cred că încă e loc de multe îmbunătățiri. Îți voi trimite și niște numere în plus. Poate ai putea lăsa câteva spre a fi vândute la Biserica Mănăstirii¹⁰ – le putem da 40% din prețul exemplarelor vândute. În clipa de față, desigur, preocuparea noastră de bază este răspândirea revistei pe cât se poate mai departe.

Mă tem că nu cunosc pe nimeni care să aibă un magnetofon. Ar putea fi un schimb interesant între Coasta de Est și cea de Vest, dar nu știu cum ne vom putea descurca.

Gleb și cu mine am purtat câteva conversații interesante cu preoții francezi, iar impresia noastră a fost că se află în primejdie de a se îndrepta într-o direcție periculoasă, dacă nu găsim o foarte bună călăuzire practică. Noul episcop¹¹ m-a impresionat mai mult ca filosof și intelectual, decât ca orice altceva, și câteva dintre ideile sale mi s-au părut puțin ciudate. Cu siguranță, au cele mai bune intenții, și există un duh foarte bun printre membrii mai puțin intelectuali. Este nevoie de rugăciune ca să poată găsi călăuzirea pentru a merge pe calea ortodoxă cea dreaptă.

Părintele Mitrofan¹² mi-a lăsat o impresie cu totul diferită – din prima clipa în care l-am văzut, fără să știu cine era, am putut vedea că era un adevărat preot ortodox și unul „de-al nostru”. Este, cu adevărat, un om al rugăciunii. A ținut câteva slujbe în fața icoanei *Neciaianaia Radost*¹³, pe care o adusese de la Paris, și au fost foarte mișcătoare, pline de duhul rugăciunii.

Sunt extrem de fericit să aud că ai o viață liniștită, plină de rugăciune și de lecturi duhovnicești. Cred că, în ziua de astăzi, problema principală a tuturor ortodocșilor nu este cătuși de puțin cea a jurisdicțiilor, a limbilor, etc. (ele sunt importante, dar nu sunt chestiunea esențială) – ci, pur și simplu, problema *oțerkovlenie*-i – a face din Biserica lui Hristos adevăratul centru al vieții. Din nefericire, cred că exact aceasta este întrebarea pe care majoritatea ortodocșilor din America, din afara Bisericii noastre, o pierd din vedere și o uită cu desăvârșire. Mitropolia tocmai a început să publice un ziar lunar, cu un scop „duhovnicesc” – dar, citindu-l, nu am găsit nici un articol de valoare duhovnicească; este doar fața exterioară a Ortodoxiei, iar nu inima. Nădăjduiesc ca revista noastră să slujească unui scop mai bun, mai ales de vreme ce se găsim atât de puține reviste de adevărată valoare duhovnicească în limba engleză.

Chiar înainte de Crăciun, l-am isprăvit pe Sfântul Ioan Scărarul¹⁴, găsindu-l ca fiind de mare preț. Este exact duhul de tărie ce lipsește astăzi de peste tot.

Gleb încă lucrează în Monterey, dar vine la San Francisco în fiecare sfârșit de săptămână. Tipăritul îi face o plăcere imensă, dar mi-e frică că, în general, se află într-o stare mai curând agitată, și va fi astfel până când va găsi în viață un loc așezat. Cât despre mine, am fost prea ocupat cu lucrul la magazin și cu tipăritul (și editatul) ca să fiu în stare să mă

¹⁰ Mănăstirea de maici Novo-Diveevo, Spring Valley, NY.

¹¹ Episcopul Jean-Nectaire Kovalevski, hirotonit de Sfântul Ioan (Maximovici) și de episcopul Teofil (Ionescu) al Bisericii Românești din exil, la San Francisco, în noiembrie 1964, pentru Biserica Ortodoxă Franceză, care s-a alăturat Bisericii Ortodoxe Ruse de peste hotare în 1959.

¹² Arhimandritul Mitrofan (Manuilov), †1985, un ucenic apropiat al Sfântului Ioan de Shanghai și San Francisco, a slujit pentru mulți ani la paraclisul Sfântul Tihon de Zadonsk, unde se afla reședința Sfântului Ioan.

¹³ O icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, „Bucuria neașteptată”, acum aflată în biserica Sfântului Iov de Pociaev, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, NY.

¹⁴ Autorul (†603) *Scării raiului*.

gândesc la altceva. Scrierea cărții mele¹⁵ a fost amânată pentru o vreme, dar strâng idei și nădăjduiesc să mă întorc la ea în curând.

Îți trimit niște tămâie de la Muntele Athos (una diferită de cea pe care am trimis-o mamei tale); cred că îți va place. Dacă îmi aduc aminte bine, nu mai avem acum din cea de care ți-am trimis anul trecut.

Te rog, scrie-mi curând și îți promit că voi răspunde mult mai prompt data viitoare. Te rog, pomenește-mă în rugăciunile tale.

8/21 ianuarie 1966

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Zilele sfinte sunt acum aproape isprăvite, dar îți urez tot binele și pacea acestei perioade sfinte și cele mai bune urări pentru noul an. Totul este bine aici, cu noi, deși, ca de obicei, avem prea mult de muncă și prea puțină organizare. Ediția de Crăciun a *Cuvântului ortodox* încă nu este gata, dar nădăjduiesc să terminăm o bună parte din ea în acest sfârșit de săptămână. Îți mulțumesc pentru cuvintele de încurajare. În primul an, reacția a fost una încurajatoare, făcându-ne să credem că merită toată osteneala.

Pentru anul următor nu avem planuri noi. Se pare că nu este tocmai vremea potrivită pentru a se forma frăția noastră monahală. Apropo, am discutat chestiunea aceasta cu episcopul Nectarie. E posibil ca mănăstirea sa să fie înființată în curând, în Seattle, și ne-a invitat, pe Gleb și pe mine, să i ne alăturăm dacă și când putem; dar până acum suntem încă prea ocupați cu librăria și cu revista. Când va veni vremea, Dumnezeu ne va arata calea spre a-I sluji cel mai bine. Aici, în San Francisco, îl avem pe Vlădica Ioan [Sfântul Ioan] ca să ne călăuzească, și, pentru momentul de față, este tot ceea ce avem nevoie.

În afară de librărie și revistă, îmi petrec majoritatea timpului în biserică, unde alternez între citire și cântatul în cor. Duminică dimineața îl ajut pe Părintele Nicolae (Dombrovski) cu slujba (7 a.m.); este foarte convenabil pentru amândoi, căci locuim suficient de aproape ca să mergem pe jos până la biserică. Vlădica Ioan vrea ca slujba aceasta să fie, în cele din urmă, în întregime în engleză, astfel că vom mai avea ceva de planificat. De Anul Nou (pe stil nou) am avut o slujbă completă în engleză. Gleb și cu mine am fost corul, și Vlădica a slujit cu trei sau patru preoți. Nu a fost prea rău, pentru început.

Îmi pare rău să aud de boala lui Nikolușka. Trebuie să fie extrem de greu pentru tine și Irina. Dar totul este precum voiește Dumnezeu. Mă bucur să aud că acum este mai bine.

Te rog, transmite-i urările mele cele mai bune Irinei. Mă gândesc adesea la voi și aștept cu nerăbdare ziua în care o voi putea întâlni, în cele din urmă, și vă voi vedea după atâta vreme. Mi-ar plăcea, cu siguranță, să călătoresc către Coasta de Est, dar de ceva vreme nu întrezăresc nici o perspectivă. Scrie-mi, când vei avea ocazia, și, te rog, trimite-mi orice materiale consideri potrivite *Cuvântului Ortodox* (în rusă sau în engleză) – discursurile Mitropolitului, de exemplu. Roagă-te pentru noi toți.

În Hristos, fratele tău,
Eugene

4/18 mai 1966

Hristos a înviat!

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Am întârziat într-atât, încât îți trimit felicitări de Paști în preziua Praznicului Înălțării! În dimineața aceasta am avut o slujbă frumoasă la catedrală, pentru Odovania Paștilor. S-au cântat toate ca la Paști. Din nefericire, corul nostru a fost unul mic – doar Părintele Mitrofan și cu mine – dar am încercat să dăm tot ce puteam. De obicei, nici măcar nu izbutim să cântăm în același ton, dar astăzi am făcut-o destul de bine.

Toată lumea de aici e bine și într-o dispoziție bună. Ca de obicei, toți avem de făcut multă treabă. Ultimul număr al revistei noastre a fost, dintr-o anume cauză, foarte dificil, dar acum suntem gata să îl începem pe următorul și ar trebui să-l terminăm înainte de 1 iulie.

¹⁵ *Împărăția omului și împărăția lui Dumnezeu*, o lucrare monumentală concepută în 1959 și niciodată încheiată.

Acesta va cuprinde viața și câteva minuni ale Sfântului Nectarie, un nou sfânt grec care a murit în 1920. Căutăm întotdeauna noi articole – dacă ai ceva idei noi, te rog să ne scrii despre ele. Avem încă mult de învățat despre tipărirea unei reviste, și multe încă pot fi îmbunătățite. Chiar acum tipărim o serie de broșuri publicitare pe care le vom trimite (sau mai curând, L. M. le va trimite, de vreme ce ea ne-a promis ca se va ocupa de expedierea lor) tuturor bisericilor ortodoxe din America și multor biblioteci.

De curând, J. și cu mine ne-am mutat într-un loc nou (vechiul nostru apartament a fost demolat): se găsește la 2333 Clement, doar la două blocuri de noua catedrală. Avem o întreagă căsuță, pe partea opusă străzii – foarte liniștită și foarte convenabilă. Când J. va merge la mănăstire, o vom putea folosi pentru Frăția noastră. O pisicuță ne-a adoptat imediat ce ne-am mutat – venea mereu la ușa noastră, până când a trebuit să o primim înăuntru. Chiar acum două zile, a făcut patru pisoii în camera noastră din spate. E într-adevăr o lecție pentru noi, felul în care animalele au grijă de copiii lor. Pisoii sunt niște lucrșoare sărăcuțe, oarbe, neajutorate, incredințându-se deplin mamei lor – iar ea nu îi dezamăgește niciodată.

Ca întotdeauna, Vlădica Ioan este o sursă de inspirație pentru toți. Are mereu cuvântul potrivit de povață. În biserică, îmi împart în continuare vremea între *kliros* și cor. *Bogoslovskie Kursi* continuă. Reușesc, îndeobște, să particip doar în nopțile de miercuri. Părintele Nicolae (Ponamariov) predă istoria Bisericii Ruse (a ajuns acum la Patriarhul Nikon și Vechii Credincioși); Părintele Nicolae Dombrovski predă Noul Testament (Epistolele Sfântului Pavel); iar Vlădica Ioan a terminat cursul asupra slujbelor Bisericii și l-a început din nou. (Descopăr că înțeleg cu mult mai multe de data aceasta!)

Te rog, transmite-i salutările mele cele mai calde Irinei. Nădăjduiesc că micul meu fin este bine, pe mai departe. Mă rog ca să fi petrecut zilele acestea în bucurii duhovnicești. Roagă-te pentru mine și scrie-mi când ai timp.

Fratele tău în Hristos,
Eugene

17/30 iulie 1966

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Toata lumea credea că, cumva, dragul nostru Vlădica nu va muri niciodată, iar acum s-a dus dintr-o dată. Dar în pierderea noastră avem și un câștig, și în tristețea noastră o bucurie; căci acum avem un sfânt care se roagă pentru noi în fața Scaunului lui Dumnezeu.

Tot ce îmi doresc este să poți fi cu noi ca să împărtășim aceste zile sfinte. Toți cei ce trăiesc duhovnicește aceste zile nu jelesc doar. Căci, chiar și în lacrimile noastre există o asemenea bucurie pe care nu o putem exprima în cuvinte. Mai ales în paraclisul de la subsol, unde este îngropat, există un puternic simțământ că Vlădica Ioan ne iubește și ne ascultă rugăciunile.

Îți trimit un *Blagovestnik*¹⁶ – memorial pentru Vlădica, și o fotografie a părintelui Mitrofan (care era cel mai apropiat de Vlădica dintre preoții de aici) citind înaintea sicriului deschis. Poate vei arde tămâia când te vei ruga pentru odihna sufletului Vlădiciei.

Roagă-te pentru mine.
În Hristos, fratele tău,
Eugene

11/24 feb. 1967

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Nădăjduiesc că mă vei ierta, din nou, pentru că mi-am neglijat în mod rușinos corespondența. Am atât de mult de lucru și așa de multe treburi care mă distrag, încât sunt, literalmente, amețit. Desigur că, mai ales, sunt prins cu publicarea revistei – lucru atât de dificil, încât numai cu ajutorul lui Dumnezeu reușim să îi dăm de cap. Am realizat două mii cinci sute de exemplare din ultimul număr, și aproape întreaga muncă a fost făcută manual – o adevărată *podvig*! Dar rezultatul este extrem de satisfăcător, și reacțiile arată că a stârnit un adevărat interes. Gleb are încă de lucru la Monterey toată săptămâna, așa că mă poate ajuta doar la sfârșit de săptămână, și primim puțin ajutor din alte părți.

¹⁶ *Mesagerul* - o revistă lunară diocezană, inițiată de Sfântul Ioan.

În afară de aceasta, avem librăria, unde afacerea devine mai bună pe zi ce trece – uneori într-atât, încât ajunge să mă distragă destul de mult. Timpul „liber” mi-l petrec mai ales în biserică, unde îi iau adesea locul unuia dintre preoți la cliros, slujind atât ca citeț, cât și cântând la strană. Părintele Mitrofan a fost bolnav aproape o săptămână, așa că am fost aproape zilnic la biserică. Este o foarte bună practică pentru învățarea slujbelor, și, desigur, este un har și o binecuvântare să participi atât de des la dumnezeieștile slujbe. Și nici măcar nu știm câtă vreme ne va fi îngăduit acest privilegiu. Plutește în aer sentimentul că și America este pe punctul de a intra în epoca „catacombelor”.

Am trimis în plic și un exemplar al noului *Blagovestnik*, în caz că nu ai primit unul. Gleb este acum editorul (când va găsi vreme pentru aceasta, nu știu) și are multe materiale, ilustrații, etc., fapt ce ar putea face revista destul de interesantă. I-a venit ideea să facă abonamente și să o trimită în diferite părți ale lumii. Ce crezi? Poate l-ai putea ajuta.

Este mult prea târziu ca să te felicit cu ocazia Crăciunului, dar o fac cu ocazia Postului ce se apropie, și îți cer iertare. Te rog, scrie-mi când ai ocazia și spune-mi cum o mai duci. Sărută-l pe finul meu și salut-o pe Irina și pe mama ta din partea mea. Roagă-te pentru noi.

Fratele tău în Hristos,
Eugene

16 feb./1 mar. 1967

Soră dragă întru Hristos, Svetlana,

Am fost foarte bucuros să primesc vești de la tine – și foarte rușinat că am așteptat atât de mult ca să îți scriu. Am intenționat de câteva ori să scriu, în vremea Crăciunului, ție și lui Dimitrie; dar avem atât de mult de lucru și așa de multe treburi care ne distrag – capul, pur și simplu, îmi plutește. Așa că doar săptămâna trecută i-am scris, în cele din urmă, lui Dimitrie, și acum, ție.

Am fost foarte fericit să aflu de noua fiică a lui Mitia¹⁷ și că Nikolușka e bine. Fie ca Domnul să îi țină sănătoși și întru credința lui Hristos.

J. a plecat în octombrie anul trecut în Țara Sfântă, dar nu a găsit o mănăstire potrivită și s-a întors în America, unde, de atunci, se duce pe la mănăstirile noastre de aici – a fost la Jordanville, Mahopac și la Mănăstirea greacă din Boston. I-a plăcut cel mai mult mănăstirea din Boston, dar starețul ei era în Grecia, și nu vor mai primi pe nimeni până când nu se vor muta într-un loc mai spațios, în vara aceasta, sau poate mai târziu, așa că s-a întors să aștepte la Jordanville. Acum, din ceea ce scrie se vede că nu e prea fericit în Jordanville, cu toți oamenii și zgomotul de acolo. Într-adevăr, calea sa este grea, dar călătoriile i-au făcut, aparent, mult bine, și a putut petrece o lună vizitând Locurile Sfinte. Mi-a scris câteva relatări extrem de interesante despre locurile de pelerinaj ortodoxe pe care le-a vizitat.

Cu Gleb și cu mine este la fel – multă muncă și foarte puțin timp. Este din ce în ce mai mult de lucru la magazin, și pe lângă faptul că revista ne consumă aproape tot timpul, acum Gleb a devenit editorul lui *Blagovestnik* și poate veni aici doar două zile pe săptămână. Ne rugăm ca Dumnezeu să ne trimită un frate pentru a realiza mai multe și a nu ne istovi în așa măsură, dar trebuie să avem răbdare!

Avem ca mângâiere noua catedrală, chiar lângă noi, și merg acolo adesea, precum și la paraclisul de la subsol, unde este îngropat Vlădica și unde este deschis pentru o scurtă perioadă de timp, în fiecare dimineață și seară. La catedrală îi iau adesea locul Părintelui Mitrofan la strană, lucru ce îmi dă o foarte bună posibilitate de a practica cititul și cântatul (adesea de unul singur). Dar încă am foarte multe de învățat despre slujbele Bisericii.

Înțeleg că noul *Blagovestnik* nu a fost expedit, așa că îți voi trimite un exemplar. Gleb dorește ca acesta să aibă multe ilustrații, și are multe materiale ce încă nu au fost publicate, așa că ar putea ajunge o revista foarte interesantă.

Nu am avut timp de nici o „vacanță” în ultima vreme, dar în Ajun și de Crăciun am închis magazinul și am mers la Monterey, unde Gleb și cu mine am fost cam singurele persoane din strană. A fost frumos să fim într-o bisericuță, pentru variație, iar Batiușka¹⁸ este minunat.

¹⁷ Dimitrie; Mitia este un diminutiv rusesc pentru Dimitrie.

¹⁸ Preotul Grigorie Kravcina, care a răposat la sfârșitul anilor '80.

Probabil ca ai auzit de faptul că Părintele Leonid a părăsit Biserica Sfântul Tihon pentru a porni o biserică a sa – Capela Iverskaia; are acolo Școala sa Rusă, care se pare că se bucură de destul succes. L-am înscris pe copilașul meu duhovnicesc Alexander (în vârstă de 6 ani) la grădiniță, și învață câte ceva, în pofida faptului că nu știe mai deloc rusa. (L-am învățat rugăciunile începătoare, pe care le știe mai bine decât unii dintre băieții ruși!)

Sunt bucuros să aflu că sunteți cu toții bine, și că sora ta și-a revenit. Voi încerca să scriu mai des, dar te rog să mă ierți dacă nu prea reușesc. Roagă-te pentru Gleb, pentru mine și pentru J., și pentru frații noștri [urmează trei nume].

Fratele tău în Hristos,
Eugene

nedatată

Hristos Voskrese! [în chirilică]
Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Te rog, iartă-mi lunga tăcere. Se pare că nicicând nu apuc să mă așez și să răspund la scrisori (trândăvia). Oricum, sunt foarte bucuros să primesc scrisorile tale și să văd că ajuți un astfel de luptător pentru Ortodoxie, precum este Părintele G. După cum vezi, *Cuvântul* nostru *Ortodox* a întârziat într-atât, încât o notă privind parohia ar fi fost inutilă; însă, poate vom avea un articol despre parohie puțin mai încolo.

„Grecii” noștri din Biserica de peste Hotare, pe care îi iubim mult, ne-au tulburat de curând, încercând să-și impună părerile privind unele chestiuni secundare, asupra tuturor celorlalți. Unii convertiți au venit către noi și ne-au întrebat: conduc aceștia mișcarea misionară a Bisericii noastre, și trebuie să credem întocmai precum ei? Unii sunt pe punctul de a cădea în deznădejde din această pricină. Fie ca Dumnezeu să îngăduie adevăratului duh misionar să înflorească în Biserica noastră, în duhul și pentru rugăciunile iubitului nostru Vlădică Ioan, care este o sursă de inspirație pentru noi toți.

Din harul Domnului, suntem bine și ne străduim să continuăm ceea ce Vlădica Ioan ne-a binecuvântat a face. Un al treilea frate ni s-a alăturat – roagă-te pentru el (L.), ca și pentru noi, te rog.

Vara se apropie și așteptăm mai mulți vizitatori, chiar dacă condițiile noastre sunt mai degrabă primitive și biserica este încă neterminată. V. și Y.W., împreună cu copiii, ne-au vizitat în septembrie anul trecut.

Te rog, trimite urările noastre de Paști Irinei și copiilor, și nădăjduim să auzim mai mult de la tine.

Cu dragoste în Hristos,
Serafim, monahul

P.S. I-am scris Părintelui G. de câteva ori. Pare a fi într-o dispoziție mai bună acum.

16/29 ian. 1972 Sfântul Pavel Tebeul

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Deși îți scriu chiar mai puțin și mai cu întârziere decât tine – totuși îți trimit urări din inimă pentru perioada sfântă ce tocmai a trecut și pentru Marele Post ce va veni. Nici eu nu te-am uitat, dar pare să fie tare greu a-mi găsi vreme pentru corespondență. Uneori cred că am mai puțin timp acum decât atunci când trăiam în orașul cel aglomerat – dar aceasta probabil din pricină că acum facem cu mult mai multe.

Da, îmi aduc aminte de Paștile petrecute împreună, precum și de plimbările din preajma Muntelui Tamalpais (o dată în a doua duminică a Postului, cred). Iar acum, Dumnezeu ne-a îngăduit marea bucurie de a putea viețui tot timpul într-o astfel de atmosferă. În străfundurile ființei simt o mare fericire, iar dacă uneori munca mă covârșește, tot ce am de făcut este să ies afară, pentru a mă „bucura întru Domnul” iarăși.

Trăim de fapt pe un munte, al cărui versant nordic este împădurit, fiind și locul unde se găesc chiliile noastre, iar versantul sudic este acoperit de tufișuri; este foarte asemănător Muntelui Tamalpais (precum și Muntelui Athos). Avem două colibe mai degrabă mici, una pentru tipărituri, iar alta pentru locuit, la care adăugăm camere, puțin câte puțin, din vreme în vreme; biserica noastră este terminată cam pe jumătate, dar e neîncălzită și, din această cauză, facem acolo slujbe doar vara și la Praznice. Avem o mică trapeză, unde ținem slujbele zilnice – Vecernia și Pavecernița seara, Miezonoptica, Utrenia și Ceasurile dimineața, cu obednița Duminica și de sărbători, exceptând dățile când suntem norocoși să avem Liturghie, atunci când duhovnicul nostru, Părintele Spiridon, sau alt preot ori vlădică ne vizitează – cam o dată pe lună, mai puțin iernile. Restul zilei îl petrecem lucrând, mai ales tipărind, de vreme ce suntem întotdeauna în urmă, și, când este timp, construind sau grădinărind. Până acum am avut puțin timp pentru grădinărit, și există multe greutăți: nu este apă, pământul e tare prost, sunt câprioare și veverițe care mănâncă tot ce-i verde etc. Dar în acest an, folosim un îngrășământ (natural; am luat *Enciclopedia grădinăritului natural*) și două cisterne, una de metal pentru apa potabilă, alta de plastic pe care am așezat-o în pământ (opt sute de galoane) pentru grădină... Și, astfel, vom face o încercare cu grădina. Mai avem și unsprezece pomi fructiferi, dar, vara trecută, câprioara a doborât gardurile și a mâncat toate frunzele verzi, așa că nu știu dacă vor mai crește copacii în acest an. Avem și multe coacăze sălbatice și câteva mure sălbatice, dar până acum nu am avut timp să facem gem sau dulceță din ele. Te rog, trimite-ne informații despre plantele sălbatice comestibile, ca și despre plantele medicinale, și vom încerca să le folosim.

Vremea este destul de fierbinte vara, dar mare parte a anului e mai degrabă frig de când suntem aici. În ultimele două ierni au fost ninsori moderate și nu prea mult îngheț. Săptămâna trecută s-a topit toată zăpada de anul acesta și unele plante au început să înmugurească, și am crezut că se apropie primăvara, dar săptămâna aceasta am avut zăpadă proaspătă, de șaptesprezece inci, așa că, până la urmă, mai avem de așteptat primăvara. Desigur, totul e acum foarte frumos – o adevărată sălbăticie nordică.

Deocamdată suntem doar noi doi aici, și nu facem nici o încercare să „recrutăm” pe alții, având credința că Dumnezeu va trimite pe cine sau ce este de trebuință. Câțiva tineri au venit și au stat cu noi, vreme de câteva săptămâni, ca *trujeniki*¹⁹, și unul dintre ei poate ni se va alătura, nu peste multă vreme.

Te rog, transmite *poklon*-ul meu Irinei și copiilor. [Nădăjduiesc] ca într-o zi să îmi văd, în cele din urmă, finul – voia Domnului. Părintele Gherman vă trimite și el salutări. Roagă-te pentru noi.

Cu dragoste în Hristos,
Serafim, monahul

12/25 martie 1972, *Sfântul Simeon Noul Teolog*

Frate drag întru Hristos, Dimitrie,

Te rog să îmi ierți, din nou, întârzierea în a-ți scrie – iarăși, doar neglijență. (...)

Ai primit un exemplar din *Nikodemos*? Este o mică publicație a unei familii de mireni (converțiți) ce trăiește nu departe de noi (de fapt la două sute de mile – dar sunt cei mai apropiați vecini ortodocși ai noștri!). Avem mari speranțe pentru ea.

În Duminica Floriilor, din voia lui Dumnezeu, vom avea din nou Liturghie la schitul nostru. Părintele Gherman mi se alătură, trimițând felicitări ție, Irinei și copiilor, cu ocazia Praznicului Praznicelor ce se apropie. Acesta mi s-a părut mereu a fi perioada „misionară” a anului, atunci când ar trebui să ne curățim prin postire și să ne umplem de inspirația Paștilor, iar, în vreme ce se citesc zilnic în Biserică Faptele Apostolilor, noi înșine ar trebui să aducem roadă spre mântuirea sufletelor. Fie ca Hristos Dumnezeul nostru să trimită ajutorul și harul Său în sprijinul nostru!

Cu dragoste în Hristos,
Serafim, monahul

¹⁹ Lucrători; unii candidați la monahism viețuiesc și muncesc la o mănăstire pentru un timp, înainte de a hotărî să devină frați începători.

Scrisă de mână, ianuarie 1980. Felicitare de Crăciun a Schitului Golgota, tipărită de călugări, purtând înăuntru inscripția: „Cerul și pământul sunt astăzi laolaltă, căci Hristos S-a născut”.

Dragă Dimitrie,

Binecuvântarea Domnului să fie cu tine!

Vă trimit ție, Irinei și întregii familii urări din inimă, cu ocazia praznicelor Nașterii și Botezului Domnului.

Multe, multe mulțumiri pentru amabila ta ospitalitate și pentru tot ce ai săvârșit ca să îmi faci călătoria²⁰ atât de fructuoasă. Simt că am realizat cu adevărat ceva, și e îndeosebi bine să vezi sporind printre tineri interesul pentru lucrurile duhovnicești.

M-am întors în siguranță și am avut un mare praznic aici de Crăciun (cam 15 oameni și 2 picioare de zăpadă!).

Transmite urările mele speciale și binecuvântarea mea lui Kolia²¹ și spune-i că vreau să îmi scrie o scrisorică, ca să-mi zică ce mai face.

S iuboviu o Hriste [Cu dragoste în Hristos]

ned. Ieromonakh Serafim [nevrednicul ieromonah Serafim]

Scrisă de mână

Schimbarea la Față a Domnului, 1981

Dragă Dimitrie,

Binecuvântarea Domnului să fie cu tine!

Îmi pare rău că nu ți-am scris mai devreme. Nu am mers la Conferința Ortodoxă din Pennsylvania; am avut de ținut aici câteva conferințe, și pur și simplu nu a mai rămas timp pentru o astfel de călătorie lungă. Pe lângă aceasta, din nefericire, duhul grecilor noștri nu este cel potrivit, și mă considera un „teozof”, eretic, și nu mai știu ce altele. Negreșit că vor părăsi în curând Biserica noastră, din moment ce văd că episcopii se găsesc în același duh cu Frația noastră.

Un tânăr pe care l-am botezat de Paști, H. G., își vizitează acum mama în New Jersey, și poate va trece pe la tine. Dacă vine, fă-i o primire călduroasă. A devenit destul de serios în ceea ce privește viața sa, și avem nădejde pentru el. Mama sa este rusoaică și ortodoxă, dar tatăl său este lituanian, și din aceasta pricină nu a fost botezat în copilărie.

Am avut un pelerinaj de vară extrem de reușit luna aceasta. O sută cincizeci de oameni au venit în prima zi, și aproape șaiszeci au rămas pentru întreaga săptămână de conferințe. E vădit faptul că interesul în Ortodoxie crește puternic printre tineri, atât ruși, cât și americani (precum și alții – sirieni, de exemplu). Am mai ținut o prelegere și la Conferința Tineretului Rus în San Francisco.

Te rog, transmite-i binecuvântarea și salutările mele Irinei și copiilor. Ne rugăm pentru M. Îi voi scrie lui Kolia, nu peste multă vreme. Spune-i că mă gândesc la el.

Roagă-te pentru noi.

Cu dragoste în Hristos,

Nevrednicul Ieromonah Serafim

24 ian/6 feb. 1980

Dragă Svetlana Romanova,

Binecuvântarea Domnului să fie cu tine!

Slavă Domnului, am slujit astăzi Liturghia de ziua Fericitei Xenia, și se pare că aproape mi-am revenit la normal – sunt doar un pic obosit. Din fericire, doctorul a reușit să îmi extragă piatra renală fără a mai fi nevoie să mă taie, așa că nu a fost o operație prea importantă. Dar totuși am petrecut șase zile în spital, și toți s-au îngrijorat pentru mine; am fost foarte mișcat să aud cât de multă lume s-a rugat pentru mine. Acum avem multă muncă de făcut, recuperând activitatea de tipărire. Ne este mult mai greu să tipărim, având atâtea activități, și ne rugăm Domnului să ne arate calea cea dreaptă. Frații noștri ne ajută un pic – dar, din nefericire, până acum nu avem pe nimeni ce este „de același suflet” cu noi, și este foarte dificil să îi învățăm aceasta – sufletul american este foarte dens și pătrunde în

²⁰ Către Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, NY, unde a vorbit la Conferința de tineret Sfântul Gherman.

²¹ Finul Părintelui Serafim, Nicolae.

profunzimea Ortodoxiei abia după mulți ani. D. și N. sunt încă cu noi, și S. W. este deja aici de câteva luni. Un rasofor din Jordanville dorește să ni se alătore din primăvară – roagă-te ca să fie cu adevărat *iedinomișlenik*²² – altfel e foarte greu, și „ajutoarele” noastre ne fac să consumăm mai multă energie decât ne oferă. Numele său e părintele P. – un american.

Îți mulțumesc foarte mult pentru icoana Sfântului Grigorie cel Mare, pe care am primit-o în siguranță. Îmi place foarte mult chipul – dar ar fi trebuit să aibă o barbă mică! Părintele Gherman va adăuga cândva barba, în timpul său „liber”.

Am avut o iarnă aspră – trei picioare de zăpadă, depuse în câteva zile, în preajma Crăciunului american. Dar acum zăpada s-a dus, soarele a apus, și parcă ar fi primăvară. Ar trebui să putem lucra mai mult.

Mii de mulțumiri pentru rugăciunile și grijile tale. Roagă-te pentru noi toți, ca Dumnezeu să ne țină și să ne arate cel mai bine cum să fim roditori. Roagă-te îndeosebi pentru maicile noastre, ce viețuiesc la 15 mile spre vest de noi și care, poate, în curand, vor prelua o parte din munca noastră de tipărire: M., B., S., N. Sunt toate foarte bine și cu mult mai „în același duh” cu noi decât au fost frații.

Cu dragoste în Hristos,
Nevrednicul Ieromonah Serafim

22 aug./4 sept. 1981 Sfântul Mucenic Agatonie

Dragă Svetlana Romanova,
Binecuvântarea Domnului să fie cu tine!

Îți mulțumesc foarte mult pentru felicitarea de ziua mea onomastică, și pentru celelalte scrisori ale tale. Din nou, sunt atât de nevrednic în a-ți răspunde! Ți-am mulțumit vreodată pentru icoana Sfântului Pantelimon? Dacă nu – mii de mulțumiri; îmi place extrem de mult.

Aceste ultime săptămâni au fost cele mai aglomerate pentru noi. Am avut 150 de oameni în prima zi a pelerinajului nostru, și cam încă 50 au mai venit până la sfârșitul săptămânii. Are loc o adevărată „renaștere” printre tineri, atât americani, cât și ruși, și toți sunt dornici să învețe și să devină mai profund ortodocși. Am botezat doi nou-converțiți, și alți câțiva s-au convertit în decursul săptămânii. Episcopul Alipie a fost aici în prima zi, și episcopul Lavru a făcut o vizită în cursul săptămânii. Slavă Domnului, pelerinajul a fost chiar un succes.

Înainte de aceasta, am fost la San Francisco și am ținut o prelegere la Conferința Tineretului Rus (despre viitorul Rusiei și sfârșitul lumii), și am făcut o călătorie misionară către Woodburn, Oregon, iar de acolo la Spokane, Washington (lângă Idaho), unde avem câteva familii ortodoxe. Am botezat trei oameni în Spokane, și am fost de față în Etna, când Părintele Alexie Young a botezat șapte oameni (doi adulți și cinci copii). Micuța misiune din Etna este în creștere, și acum are cinci familii (după ce a cuprins doar două, vreme de mulți ani).

Iarna aceasta vom avea probabil cel puțin șapte sau opt frați: Părintele Gherman și cu mine, rasoforul S. (care stă cu noi de aproape un an), fratele G. (băiatul negru de 17 ani, care stă împreună cu noi de 7 ani și tocmai a fost hirotesit citeț de către episcopul Alipie), novicele D., frații E., S. și H. (ultimul va deveni probabil începător, atunci când se va întoarce din vizita la părinții săi, în New Jersey – este un lituanian pe care l-am botezat de Paști – mama sa era rusoaică, dar nu l-a botezat în copilărie din pricina tatălui său lituanian) și seminaristul V., care își va petrece cu noi cel de-al doilea an al său de seminar (este din Burlingame, tot un convertit). S. A. va fi de asemenea cu noi, mergând la școală la liceul local. În Wildwood (zece mile spre vest de aici) se afla acum patru maici: maica B., rasofora N., începătoarele M. și C. Unii dintre frați și dintre surori au venit de puțină vreme, dar unii vor sta mai mult, și acum avem câțiva candidați serioși, ce poate vor sta permanent.

După toți acești ani, se pare că am prins aici rădăcini adânci, și câțiva mireni se gândesc să se mute la Platina (orașul aflat la două mile de noi). Unul dintre ei vrea chiar să deschidă acolo un orfelinat, și deja are o orfană (de fapt, o fată fugită de acasă, care participă la slujbele din Redding și acum s-a botezat). Roagă-te pentru ei – [numele].

Sunt bucuros întotdeauna atunci când primesc vești de la tine – te rog să mă ierți că răspund arareori. Roagă-te pentru noi toți.

²² O persoană de același cuget.

Cu dragoste în Hristos,
Nevrednicul Ieromonah Serafim

Traducere: Radu Hagiu²³

²³ Radu Hagiu este cunoscut în România mai ales pentru traducerile de materiale ortodoxe (din limba engleză) pe care le pune gratuit la dispoziție pe diferite forum-uri și site-uri de internet. Editura a apelat la el pentru traducerea acestui text pentru a-și exprima mulțumirea pentru activitatea misionară jertfelnică pe care el o desfășoară.

Cum să citim scrierile Sfinților Părinți

I. Sfinții Părinți, adevărații povățuitori către adevărata credință²⁴

Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința ... Nu vă lăsați furați de învățăturile străine cel de multe feluri... (Evrei 13, 7-9)

Niciodată nu a mai existat o asemenea epocă cu învățători falși ca secolul XX, atât de bogat în lucruri materiale, dar atât de sărac spiritual. Orice părere ce se poate închipui, chiar și cea mai absurdă, chiar și cele care până acum au fost respinse de consimțământul general al tuturor popoarelor civilizate - își are acum propria doctrină și propriul "învățător". Parte din acești învățători vin cu dovezi sau cu promisiuni a unei puteri "spirituale" și a unor false minuni, așa cum întâlnim la unii "harismatici" și ocultiști; dar cei mai mulți dintre acești învățători nu oferă altceva decât o slabă amestecătură de idei nedigerate pe care le-au primit "din eter" cum s-ar spune, sau de la vreun autoproclamat "înțelept" modern care cunoaște mai multe decât toți cei vechi doar prin faptul că trăiește în "luminatele" vremuri moderne. Ca o consecință, filosofia are o mie de școli, iar "creștinismul" o mie de secte. Unde e de găsit adevărul în toată această amestecătură, dacă într-adevăr e de găsit în vreun fel în aceste vremuri de rătăcire ce par să nu aibă precedent?

Numai într-un loc poate fi găsit izvorul adevăratei învățături, curgând de la Însuși Dumnezeu, nesecat de secole, ci veșnic cristalin, fiind unul și același în cei ce-l propovăduiesc cu adevărat, ducându-i pe cei ce-l urmează spre veșnica mântuire. Acest loc este Biserica Ortodoxă a lui Hristos, izvorul este harul Atot-Sfântului Duh, iar adevărații învățători ai predaniei dumnezeiești care izvorăște de aici, sunt Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe.

Dar, vai, cât de puțini ortodocși cunosc aceasta! Cum să se adape de la acest izvor? Cât de mulți ierarhi din zilele noastre își pasc turmele, nu pe pășunile sufletului (cf. Ps. 22, 2), ci pe ruinele lăsate în urmă de înțelepții moderni, care promit ceva "nou", căutând să-i facă pe creștini să uite adevărata învățatură a Sfinților Părinți, o învățatură care - e adevărat - e în total dezacord cu falsele idei ce guvernează timpurile moderne.

Învățătura ortodoxă a Sfinților Părinți nu este una ce ține de o epocă anume, fie ea "clasică" sau modernă. Ea a fost transmisă printr-o succesiune neîntreruptă din vremea lui Hristos și a Apostolilor Săi, până în ziua de astăzi, când constatăm că nu a mai existat o altă vreme când a fost nevoie să se redescopere o așa-zisă învățatură "pierdută" a Părinților. Chiar atunci când mulți creștini ortodocși s-au depărtat de această învățatură (cum se întâmplă în zilele noastre, de pildă) adevărații ei reprezentanți au continuat să o transmită celor însetați să o primească.

Au existat mari epoci patristice, precum strălucitul secol al IV-lea, și au fost și epoci de declin în percepția patristică a creștinilor ortodocși, dar niciodată nu a existat vreo perioadă de la începutul Bisericii lui Hristos pe pământ până acum, când tradiția patristică nu a mai fost călăuză în Biserică. Nu a mai existat vreun secol fără Părinții Săi.

Sfântul Nichita Stithatul, ucenicul și biograful Sfântului Simeon Noul Teolog, scrie: "Dumnezeu a hotărât ca din generație în generație să nu înceteze pregătirea de către Duhul Sfânt a profeților și a prietenilor lui Dumnezeu pentru slujirea Bisericii".

Nouă, creștinilor din vremurile de pe urmă, ne este mult mai la îndemână să ne călăuzim și să ne inspirăm din Sfinții Părinți ai vremurilor noastre, adică de la aceia ce au trăit în condiții similare cu ale noastre și cu toate acestea au ținut neschimbată și nestricată aceeași învățatură veșnic nouă, care nu se adresează doar vreunei epoci sau vreunei rase, ci tuturor, până la sfârșitul lumii...

²⁴ Acest fragment a fost tipărit inițial în limba română ca prefață a volumului *Scriptură și Tradiție*, autori: Arhiepiscopul Hrisostom de Etna și Episcopul Auxentie de Foticeea (Editura Bunavestire, Galați, 2003, pp. 56-18).

Totuși, înainte de a vedea ce spun doi dintre Sfinții Părinți mai apropiați de zilele noastre, trebuie să afirmăm răspicat că pentru noi, creștinii ortodocși, studiul Sfinților Părinți nu este un exercițiu academic de rutină. Mare parte din ceea ce se numește actualmente “renaștere patristică” seamănă mai mult cu un joc al unor cărturari heterodocși alături de imitatorii lor ortodocși, dintre care nici unul nu a “descoperit” adevărul patristic astfel încât să fie gata să-și dea și viața pentru el. O asemenea “patrologie” nu e altceva decât erudiție raționalistă, care se întâmplă să aibă ca subiect de studiu învățătura patristică, fără să înțeleagă că învățătura autentică a Sfinților Părinți conține adevărurile de care depinde viața sau moartea noastră spirituală. Asemenea cărturari pseudo-patrologi își petrec timpul încercând să demonstreze faptul că “Pseudo-Macarie” a fost un eretic mesalian, fără să înțeleagă sau să practice învățătura pur ortodoxă a Sfântului Macarie cel Mare sau încercând să dovedească faptul că “Pseudo-Dionisie” a fost un plagiator rafinat al unor cărți, a căror adâncimi mistice sau spirituale sunt dincolo de acuzatorii săi, sau că întreaga viață monahală a Sfinților Varlaam și Ioasaf, ce ne-a parvenit prin intermediul Sfântului Ioan Damaschin, nu este altceva decât o “revestire a vieții lui Budha”... și lista sutelor de asemenea fabule produse de “specialiști” pentru un public credul, care din nefericire nu are nici cea mai mică idee despre atmosfera agnostică în care aceste “descoperiri” sunt făcute, continuă. Când într-adevăr se pune problema unor nelămuriri (care, bineînțeles, există) asupra unor texte patristice ce necesită multă erudiție, putem fi siguri că acestea *nu* vor fi rezolvate cu ajutorul unor asemenea “specialiști”, care par a fi total străini de adevărata tradiție patristică și care nu fac altceva decât să-și câștige existența pe seama ei.

Când erudiții “ortodocși” se îndreaptă către învățătura acestor cărturari pseudo-patrologi ori își extind cercetările prin același duh raționalist, urmarea nu poate fi decât tragică. De ce? Pentru că asemenea cărturari sunt luați de mulți drept “purtători de cuvânt pentru Ortodoxie”, iar sentințele lor raționaliste sunt considerate ca parte a unei viziuni patristice “autentice”, înșelând astfel pe mulți creștini ortodocși.

În ignoranța sa privind adevărata tradiție patristică a ultimelor secole (care se întâlnește mai mult în mănăstiri decât în academii), părintele Alexander Schmemmann, de pildă, deși pretinde că s-a eliberat de “captivitatea apuseană”, despre care își închipuie că a reușit să domine complet teologia ortodoxă a vremurilor moderne, a devenit el însuși prizonier al ideilor protestante legate de teologia liturgică, așa cum bine a arătat părintele Mihail Pomazansky, un teolog și patrolog autentic al tradiției patristice din zilele noastre²⁵. Din nefericire o asemenea demascare trebuie făcută și în cazul pseudo-eruditului în Sfinți ruși și Sfinți Părinți, G.P. Fedotov, care-și închipuie că Sfântul Serghie “a fost primul Sfânt rus care poate fi catalogat ca mistic” (trecând cu vederea cele patru secole de Sfinți la fel de “mistici” care l-au precedat), iar opera Sfântului Nil de la Sorski îi pare lipsită de “originalitate” (arătând astfel că el nici măcar nu înțelege sensul tradiției în Ortodoxie); pe marele Sfânt ortodox Tihon din Zadonsk îl calomniază, descriindu-l mai degrabă ca pe un “fiu al Barocului apusean²⁶ decât ca un moștenitor al spiritualității Răsăritului”²⁷, iar cu o superficialitate rar întâlnită încearcă să-l transforme pe Sfântul Serafim din Sarov (care e foarte puternic înrădăcinat în tradiția patristică, încât cu greu îl putem deosebi de marii Părinți din pustia Egiptului) într-un “fenomen unic” în Rusia, “primul reprezentant al clasei bătrânilor duhovnicești din Rusia” a cărui “viziune despre lume nu are precedent în tradiția Răsăriteană” și care “a fost înaintemergătorul unei noi forme de spiritualitate definită doar ca monahism ascetic”²⁸.

Din nefericire, consecințele unei asemenea pseudo-erudiții apar adesea și în viața de zi cu zi: suflete naive care, preluând aceste concluzii false drept adevărate, încep lucrul la o “renaștere liturgică” pe temelii protestante, transformându-l pe Sfântul Serafim (ignorând “incomodele” sale învățături privind ereticii, pe care le împărtășește împreună cu întreaga tradiție patristică) într-un yoghin hindus sau un “harismatic” oarecare; Sfinții Părinți sunt abordați la modul erudiților contemporani – fără evlavie și fără cutremur, ca și cum ar fi pe

²⁵ *The Liturgical Theology of Fr. A. Schmemmann*, în *The Orthodox Word*, 1970, No. 6, pp. 260-280.

²⁶ O părere asemănătoare cu a lui Fedotov găsim și la “ilustrul” filosof (și teolog) Chistos Yannaras în cartea *Libertatea moralei*, p. 123, nota 6 (Anastasia 2002), în capitolul despre pietism (n. tr.).

²⁷ O teză dezmințită pe deplin de Nadejda Gorodetsky în *Saint Tikhon Zadonsky, Inspirer of Dostoyevsky*, SPCK, London, 1951.

²⁸ Vezi introducerea lui Fedotov la scrierile acestor Sfinți în *A Treasury of Russian Spirituality*, Sheed & Ward, New York, 1948.

același nivel cu ei; ca exercițiu, acest demers este ezoterism sau un fel de joc intelectual, iar nu o călăuză către adevărata viață și mântuire.

Nu așa sunt adevărații erudiți ortodocși. Nu e așa cu tradiția patristică ortodoxă, unde autentică, neschimbata învățătură a adevăratului creștinism ni se transmite printr-o succesiune neîntreruptă atât prin viu grai cât și prin cuvântul scris, de la părintele duhovnicesc la fiul duhovnicesc, de la învățător la ucenic.

În secolul XX, un ierarh ortodox se distinge în mod special prin orientarea sa patristică – Arhiepiscopul Teofan al Poltavei († 1943, 19 februarie), unul din întemeietorii Bisericii ortodoxe libere din afara Rusiei și poate arhitectul principal al liniei tradiționaliste. În anii în care a fost vicar al Sinodului Episcopilor din această Biserică (anii '20), a fost socotit mintea cea mai patristică dintre toți teologii ortodocși din afară. În anii '30, s-a retras în singurătate, devenind un al doilea Teofan Zăvorățul, iar de atunci, din nefericire, a fost în mare măsură dat uitării. Dar memoria lui nu a fost dată cu totul uitării, ci a fost păstrată cu sfințenie de cei ce l-au urmat și de către ucenicii săi; în lunile din urmă unul dintre ucenicii lui de seamă, Arhiepiscopul Averchie de la Mănăstirea Sfânta Treime din Jordanville, New York, i-a publicat o bibliografie alături de o serie de predici²⁹. În aceste predici se poate vedea clar respectul și evlavia sa față de Sfinții Părinți, ucenicia lui față de ei și smerenia lui deosebită care nu se mulțumește decât atunci când a reușit să transmită ideile și cuvintele Sfinților Părinți, și nu propriile idei. Astfel, într-o predică din Duminica Pogorării Sfântului Duh spune: "Învățătura despre Sfânta Treime este punctul culminant al teologiei creștine. De aceea, nu cred de cuviință să prezint această învățătură prin cuvintele mele, ci prin cuvintele Sfinților și de Dumnezeu-purtătorilor teologi și mari părinți ai Bisericii: Atanasie cel Mare, Grigorie Teologul și Vasile cel Mare. Ale mele sunt doar buzele, dar gândurile și cuvintele sunt ale lor. Ei ne arată masa cea dumnezeiască, iar eu nu sunt decât un slujitor al dumnezeieștii lor prăznuiri".

Într-o altă predică, Arhiepiscopul Teofan își declară motivele smeririi sale în fața Sfinților Părinți (o trăsătură tipică pentru marii transmițători ai tradiției patristice, chiar pentru teologi ca Arhiepiscopul Teofan, dar care este atât de evident greșit interpretată de erudiții lumii acesteia ca "lipsă de originalitate"). În predica sa la Duminica Sfinților Părinți ai Sinodului VI ecumenic, pe care a ținut-o în anul 1928 la Varna, în Bulgaria, el a oferit credincioșilor un cuvânt despre semnificația Sfinților Părinți și Învățători ai Bisericii pentru noi, creștinii. În ce constă măreția lor, și în ce constă semnificația lor specială pentru noi?

„Biserica, fraților, este casa Dumnezeului celui Viu, stâlp și temelie a adevărului (cf. I Tim. 3, 15). Adevărul creștin se păstrează în Biserică, în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, dar necesită o păstrare în adevăr și o interpretare corectă. Semnificația Sfinților Părinți e de găsit în aceea că ei sunt cei mai vrednici păstrători și interpreți ai acestui adevăr în virtutea sfințeniei vieții lor, a unei temeinice cunoașteri a cuvântului lui Dumnezeu și a unei bogății de har al Duhului Sfânt Care sălășluiește în ei". Restul predicii se compune din citate din învățăturile Sfinților Părinți (Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuviosul Nichita Stîthatul) prin care vorbitorul își argumentează punctul de vedere.

Ultimul Sfânt Părinte din care citează pe larg Arhiepiscopul Teofan în predica sa este unul foarte apropiat în timp de el, un înaintaș al său în transmiterea tradiției patristice autentice în Rusia – Episcopul Ignatie Briancianinov. El este de două ori semnificativ pentru noi, cei de astăzi: el, nu numai că e un Sfânt Părinte aproape de timpurile noastre, dar, prin râvna lui pentru găsirea adevărului – care e foarte asemănătoare cu cea a celor ce caută astăzi adevărul cu bună-credință – ne arată cum este posibil pentru "un modern luminat" să pătrundă în atmosfera patristică autentică – adică în cea adevărat creștin-ortodoxă – în ideile și modul ei de gândire. Ne este de mare folos să citim, în cuvintele Episcopului Ignatie Briancianinov însuși, cum un inginer militar a rupt legăturile care îl legau de "știința modernă", înscriindu-se în tradiția patristică pe care a primit-o nu numai prin cărți, ci direct de la un ucenic al Sfântului Paisie Velickovski, transmițându-i și nouă celor de astăzi.

"Când eram încă student - zice Arhiepiscopul Teofan citându-l pe Sfântul Ignatie³⁰ - pentru mine nu existau distracții sau bucurii! Lumea nu prezenta nimic atrăgător. Mintea mea era complet scufundată în științe, dar în același timp ardeam de dorința să descopăr unde era adevărata credință, unde era adevărata învățătură despre ea, străină de orice gre-

²⁹ O scurtă viață a sa în limba engleză poate fi citită în *Orthodox Word*, 1969, No. 5.

³⁰ Din volumul întâi în limba rusă al *Operele complete* ale Episcopului Ignatie, pp. 396-401.

șeală dogmatică sau morală. În același timp, în științele înalte, deja mi se arătau limitele cunoașterii umane. Ajungând la acestea, le-am întrebat: «oferiți voi oare ceva pe care omul să-l poată numi al lui? Omul este veșnic, iar ceea ce este al lui trebuie să fie veșnic. Arătați-mi această avuție veșnică, această adevărată bogăție pe care să o pot lua cu mine dincolo de mormânt! Până acum am văzut numai cunoaștere care pierde în pământ, care nu poate rămâne după despărțirea sufletului de trup». Tânărul iscoditor de atunci a trecut pe rând, prin matematică, fizică, chimie și filosofie, arătându-și profunzimea sa cunoaștere în aceste discipline; apoi a trecut la geografie, geodezie, limbi străine, literatură... dar a aflat că, în cele din urmă, acestea nu aparțin celeilalte lumi. Ca răspuns la această chinuitoare căutare el primi același răspuns de care nu scapă nici un căutător "luminat" al secolului XX: "Științele rămân tăcute".

Atunci, "pentru a obține un răspuns viu și satisfăcător, cu adevărat necesar, m-am întors spre religie. Dar unde te ascunzi tu, adevărată și sfântă credință? Nu te-am putut recunoaște în fanatism (Papism) care nu poartă pecetea blândeții evanghelice. Acesta suflă înfierbântare și trufie! Nu te-am putut recunoaște în învățătura răzvrătită (Protestantism) care se rupe de Biserică, care își alcătuiește propriul său sistem nou, care proclamă în chip deșert și îngâmfat descoperirea unei noi și adevărate credințe creștine – și asta la optsprezece veacuri de la Întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul! Ah! Ce nedumerire grea plutea în sufletul meu!... Cât de mult slăbise el! Ce valuri de îndoială se ridicaseră asupra lui, venite dintr-o neîncredere în sufletul meu, dintr-o neîncredere în tot ce era exigență, tânguindu-mă din pricina neștiinței, din pricina neglijarii adevărului.

Și am început să mă rog adeseori, cu lacrimi, lui Dumnezeu, să nu mă lase jertfă rătăcirii, să îmi arate calea dreaptă, pe care să mă pot îndrepta către El, în chip nevăzut, cu mintea și inima. Deodată mi se înfățișează un gând... Inima se aruncă spre el ca în îmbrățișarea unui prieten. Acest gând mă îndemna să cercetez credința la izvoarele ei: în scrierile Sfinților Părinți. «Sfințenia lor, îmi spunea el, dă chează că aceste scrieri sunt vrednice de crezare: pe ele alege-le drept călăuze». M-am supus. Am aflat o cale de a căpăta scrierile Sfinților bineplăcuți lui Dumnezeu, le-am citit cu lăcomie, le-am cercetat în adâncime. După ce am citit o parte, m-am apucat de altele; am citit, am recitat, am citit. Ce m-a izbit mai întâi de toate în scrierile Părinților Bisericii Ortodoxe? Faptul că sunt cu toții în conglăsuire – o conglăsuire minunată, măreață... Printre altele, ce învățătură am aflat în ele? Am aflat învățătura, repetată de toți Părinții, că singura cale de mântuire este urmarea neabătută a poveștelor Sfinților Părinți. «De ai văzut, zic ele, pe cineva amăgit de o învățătură mincinoasă, care pierde din pricina alegerii nepotrivite a nevoițelor, să știi că acesta a urmat înțelegerii sale, părerilor sale, iar nu învățaturii Părinților» (Ava Dorothei, *Învățătura a cincea*), care alcătuiesc predania dogmatică și ascetică a Bisericii³¹. Cu această tradiție, ca și cu o avuție neprețuită, își hrănește Biserica fiii ei.

„Acest gând mi-a fost primul liman în țara adevărului. Aici a aflat sufletul meu odihnă de valuri și vifore. Gând bun, mântuitor, dar neprețuit al Atotbunului Dumnezeu, Care vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină! Acest gând s-a făcut piatră de temelie pentru zidirea duhovnicească a sufletului meu! Acest gând a devenit steaua mea călăuzitoare! El a început să-mi lumineze multostenitoarea și multmăhnitoarea, strâmta, nevăzuta cale a minții și a inimii către Dumnezeu. M-am uitat la lumea religioasă cu acest gând și am văzut că pricina tuturor erorilor stă în neștiință (ignoranță), în uitare și în absența acestui gând³²”.

„Citirea Părinților m-a încredințat cu deplină limpezime că la mântuire se poate ajunge în chip neîndoielnic în sânul Bisericii Ortodoxe – lucru de care sunt lipsite confesiunile Europei apusene, care nu au păstrat în întregime nici învățătura dogmatică, nici cea ascetică a Bisericii lui Hristos din primele veacuri. Ea mi-a descoperit ce a făcut Hristos pentru omenire, în ce constă căderea omului, de ce este neapărată nevoie de un Răscumpărător, în ce constă mântuirea pe care a dobândit-o și o dobândește Răscumpărătorul. Ea m-a întărit: trebuie dezvoltată, simțită, văzută launtric mântuirea, fără de care credința în Hristos e moartă, iar creștinismul – un cuvânt și un nume rămas neimplinit! Ea m-a învățat să privesc veșnicia ca veșnicie, înaintea căreia este nimic chiar și o viață pământească de o mie de ani, nu doar a

³¹ Sfântul Ignatie Briancianinov, *Experiențe Ascetice*, vol. I, traducere de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, editura Sofia, București, 2002, pp. 20-21.

³² Referință necunoscută.

noastră, ce se măsoară cu jumătatea de veac. Ea m-a învățat că viața pământească trebuie petrecută pregătindu-ne pentru veșnicie ... ea mi-a arătat că toate îndeletnicirile, desfătările, cinstirile, întâietățile pământești sunt jucărele deșarte cu care se joacă și prin care pierd veșnica fericire copiii mari... Acestea au fost explicate de Sfinții Părinți cu cea mai mare claritate în sfintele și minunatele lor scrieri³³.

Arhiepiscopul Teofan își încheie pledoaria sa în favoarea teologiei patristice cu acest îndemn: "Fraților, fie ca acest gând bun (luarea Sfinților Părinți drept povățuitori) să fie steaua voastră călăuzitoare în vremea pelerinajului vostru pământesc pe valurile vieții acesteia!"

Adevărul, sau ecoul acestui îndemn, ca și cel al cuvintelor inspirate ale Episcopului Ignatie, nu s-a stins chiar și după atâtea decenii de când au fost rostite. Lumea a apucat-o pe calea lepădării de adevărul creștin. Devine din ce în ce mai clar că nu există altă alternativă la această cale decât cea fără compromis a adevărului, pe care Sfinții Părinți ne-au transmis-o nouă, celor de astăzi.

Totuși, nu trebuie să ne îndreptăm spre Sfinții Părinți doar pentru "a afla câte ceva despre ei". Dacă nu vom face mai mult de-atât, ne vom pomeni în situația antipaticilor polemisti ai defunctelor academii din această pieritoare lume modernă, chiar și când aceste academii se numesc "ortodoxe" și învățații teologi din ele definesc clar și explică totul despre "sfințenie", "spiritualitate" sau "theosis", neavând experiența necesară pentru a vorbi direct din inimă sufletelor însetate, rânindu-le dorința de înaintare pe calea luptei spirituale, nici capacitatea de a descoperi fatala greșală a "teologilor" academici care vorbesc despre Dumnezeu cu țigara și paharul de vin în mână și nici curajul de a-i acuza pe ierarhii apostatați de trădare a lui Hristos. Trebuie mai degrabă să ne adresăm, să recurgem la Sfinții Părinți *pentru a deveni ucenicii lor*, pentru a primi învățătura adevăratei vieți, mântuirea sufletului, chiar dacă prin aceasta vom pierde favoarea acestei lumi și vom deveni proscrisii ei. Dacă facem astfel, vom găsi calea de ieșire din această mlaștină confuză a gândirii moderne, mlaștină care apare din lepădarea sfintei predanii a Părinților. Vom descoperi astfel că Sfinții Părinți sunt uimitor de "contemporani" prin faptul că vorbesc direct despre lupta creștinilor ortodocși de astăzi, dând răspunsuri întrebărilor cruciale ale vieții și morții, întrebări pe care erudiția academică, dintr-o teamă nejustificată, de obicei nici nu le pune, dar, chiar când se întâmplă să o facă, dă un răspuns neconcludent acestor întrebări puse de către curioșii care nu însetează cu adevărat după niște răspunsuri. De la Părinți vom afla adevărată călăuzire, învățând smerenia și neîncrederea în deșarta noastră înțelepciune lumească, pe care am absorbit-o împreună cu aerul stricat al vremurilor noastre, dar aceasta o vom realiza cu ajutorul celor ce au plăcut lui Dumnezeu și nu lumii. Vom găsi în ei pe adevărații Părinți, care lipsesc atât de mult astăzi, când dragostea multora s-a răcit (cf. Mt. 24, 12) – Părinți al căror scop este de a ne călăuzi ca fii ai lor, ai lui Dumnezeu și ai Cereștii Sale Împărății unde vom petrece și vom vorbi veșnic cu acești oameni îngerești într-o fericire negrăită.

Nu există vreo problemă a acestor vremuri care să nu-și poată găsi soluția printr-o lectură atentă și evlavioasă a Sfinților Părinți: fie că e vorba de secte și erezii care abundă astăzi, ori de schisme și "jurisdicții"; fie că este vorba de monopolul vieții spirituale exercitat de „renașterea harismatică”, ori de subtilele ispite ale convențiilor și confortului modern; fie că e vorba de chestiuni filosofice complexe precum "evoluția", sau delicata problemă a avortului, a euthanasiei, a „controlului nașterilor”; ori de stupida problemă a "renovaționismului", care începe prin „revizuirea calendarului” și se termină cu „protestantismul de rit răsăritean”. În toate aceste întrebări, Sfinții Părinți, respectiv Părinții noștri cei vii care i-au urmat, sunt singurul nostru ghid de încredere.

Episcopul Ignatie și alți Părinți din vremuri apropiate nouă ne-au indicat nouă, ultimilor creștini, care sunt Părinții de care noi avem acum nevoie pentru a-i citi și în ce ordine să facem aceasta. Fie ca aceasta să fie o inspirație pentru a considera că Părinții sunt piatră de temelie a clădirii sufletelor noastre pentru moștenirea vieții celei adevărate! Amin.

³³ Sf. Ignatie, op.cit. pp. 21-22.

II. Cum să-i citim pe Sfinții Părinți

Prezentul studiu de patrologie îi va prezenta pe Sfinții Părinți ai Spiritualității Ortodoxe; din acest motiv acoperirea și scopurile ei sunt destul de diferite de obișnuitele cursuri de Patrologie din seminar. În acest studiu scopul nostru va fi dublu: (1) Prezentarea fundamentelor teologice ale vieții duhovnicești – natura și scopul luptei duhovnicești, concepția patristică despre firea umană, lucrarea harului dumnezeiesc și efortul uman etc.; (2) descrierea învățaturii practice despre trăirea acestei vieți duhovnicești ortodoxe, cu o caracterizare a stărilor duhovnicești, atât bune cât și rele, cu care avem de-a face, sau prin care trecem în lupta noastră duhovnicească. Astfel, vor fi abordate chestiuni de ordin dogmatic referitoare la firea lui Dumnezeu, Sfânta Treime, Întruparea Fiului lui Dumnezeu, purcederea Sfântului Duh și cele asemenea, dar toate acestea vor fi atinse numai în măsura în care au legătură cu lucruri legate de viața duhovnicească; de asemenea, nu vor fi discutate scrieri care tratează în principal teme dogmatice și care, cum s-ar spune, ating numai în mod secundar probleme de ordin duhovnicesc. Pe scurt, acesta va fi în primul rând un studiu al Părinților Filocaliei, acea colecție de scrieri duhovnicești ortodoxe, alcătuită înainte de apusul epocii în care a izbucnit cumplita Revoluție franceză ale cărei efecte ultime le resimțim și noi, astăzi, în zilele stăpânirii ateiste și ale anarhiei.

În secolul prezent, interesul manifestat pentru Filocalie și Sfinții Părinți a înregistrat o creștere semnificativă. Au început să fie studiați în special Părinții trăitori la sfârșitul epocii patristice sau bizantine, precum Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Grigorie Sinaitul sau Sfântul Grigorie Palama, iar câteva din scrierile lor au fost traduse și tipărite în engleză sau în alte limbi apusene. S-ar putea spune chiar că în unele cercuri academice și în Seminarii ei “au ajuns la modă”, făcând un contrast izbitor cu secolul XIX când, în cele mai multe Academii teologice ei nu erau deloc “la modă” (fiind la antipod față de cele mai bune mănăstiri care i-au cinstit ca sfinți, trăind prin scrierile lor).

Dar această stare se arată ca o mare primejdie pe care trebuie să o accentuăm în lucrarea noastră. Faptul de „a fi la modă” cele mai profunde scrieri duhovnicești nu este nicidecum un lucru bun. Ba chiar, este mult mai bine ca numele acestor Părinți să rămână cu totul necunoscute decât să intre în preocupările unor cărturari raționaliști și ale unor “converșiți nebuni”, care nu se aleg din ele cu nici un folos duhovnicesc, ci doar își sporesc nesăbuita lor mândrie, închipuindu-și că ei “cunosc mai multe” despre Sfinții Părinți decât oricine altcineva, sau – chiar mai rău – încearcă să urmeze povățuirile duhovnicești din acele scrieri fără o pregătire suficientă și fără o călăuzire duhovnicească. Fără îndoială că toate acestea nu trebuie să-l facă pe iubitorul de adevăr să abandoneze citirea Sfinților Părinți; Doamne ferește! ci implică faptul că noi toți – dascăli, călugări sau simpli laici – trebuie să ne apropiem de acești Părinți cu frică de Dumnezeu, cu smerenie și cu o mare neîncredere în propria noastră judecată și înțelepciune. Trebuie să ne apropiem de ei pentru a învăța și trebuie să recunoaștem că pentru aceasta avem nevoie în primul rând de un învățător. Iar învățătorii există cu adevărat: în vremea noastră, când purtătorii-de-Dumnezeu Părinți au dispărut, învățătorii noștri trebuie să fie aceia care, fiind temporal mai apropiați de noi, ne-au arătat exact cum să citim – și cum să nu citim – scrierile ortodoxe despre viața duhovnicească. Dacă însuși Sfântul Bătrân Paisie Velicovski [de la Neamț, n.tr.], alcătuitorul primei versiuni a Filocaliei slavonești, a fost “cuprins de frică” la aflarea veștii că asemenea cărți urmau să fie tipărite, nemaifiind nevoie să circule sub formă de manuscris prin cele câteva mănăstiri, atunci, cu atât mai mult noi trebuie să ne apropiem de ele cu frică, dar înțelegând și pricina acestei frici, ca nu cumva să vină peste noi necazurile duhovnicești pe care el le anticipase.

Sfântul Paisie, în scrisoarea sa către Arhimandritul Teodosie de la schitul Sfântului Sofronie³⁴, scria: “Vă fac cunoscut duhovnicește, Sfinției voastre, că prin scoaterea la tipar a cărților Sfinților Părinți, atât a celor elino-grecești, cât și a celor de limbă slavonă, și de bucurie, și de teamă sunt cuprins. De bucurie, pentru că întru cea mai de pe urmă uitare nu

³⁴ Din ediția de la Optina a Vieții și Scrierilor Bătrânului Paisie, pp. 265-267. Scrisoarea a fost publicată și în românește de Valentina Pelin în: Sfântul Paisie de la Neamț, Cuvinte și Scrisori Duhovnicești, Editura Tipografia Centrală, 1998, pp. 61-62.

vor mai fi de acum date. De teamă însă, mi-e frică și mă cutremur, ca nu cumva îndeobște, nu numai călugărilor, ci și tuturor creștinilor pravoslavnici, ca un lucru de vânzare fiind propuse, încă și cu alte cărți, să nu le urmeze din ele nechibzuite ispите celor începători, fără povățuirea iscusitorilor făcători ai rugăciunii minții. Iar din pricina ispитеi, să nu urmeze cumva defăimare de la deșertii de minte asupra acestui sfânt și neprihănit lucru de prea mulți și mari din sfinți părinți mărturisit (...) ca să nu le urmeze nechibzuitilor ispită, iar din ispită defăimare, din defăimare încă și îndoială pentru învățătura purtătorilor-de-Dumnezeu Părinților noștri”. Practica rugăciunii lui Iisus sau a minții, continuă Sfântul Paisie, este posibilă numai în condițiile ascultării monahale.³⁵

Fără îndoială că puțini sunt aceia care, în vremurile acestea de slabe nevoițe ascetice, se străduiesc să ajungă pe înălțimile rugăciunii minții (sau măcar să cunoască cum ar putea fi cu puțință acest lucru); dar avertismentele Sfântului Paisie și ale altor Sfinți Părinți sunt valabile și pentru o mare parte dintre creștinii ortodocși de azi care se angajează în lupte duhovnicești mai mici. Oricine citește Filocalia sau alte scrieri ale Sfinților Părinți, și chiar multe Vieți de Sfinți, va da peste pasaje despre rugăciunea minții, despre vederile dumnezeiești, despre îndumnezeire sau despre alte înalte stări duhovnicești, dar pentru creștinii ortodocși este esențial să știe ce trebuie să gândească și să simtă despre toate acestea.

Pentru aceasta, să vedem ce spun Sfinții Părinți despre acestea și care este, în general, modul nostru de abordare a Sfinților Părinți.

Fericitul Bătrân Macarie de la Optina († 1860) a socotit necesar să scrie o lucrare specială și anume “Avertisment pentru cei care citesc cărți duhovnicești patristice, dornici să practice rugăciunea lui Iisus”³⁶. Aici, acest mare Părinte, a cărui viață ajunge puțin și în secolul nostru, ne arată foarte clar care trebuie să fie atitudinea noastră față de aceste stări duhovnicești: “Sfinții și de-Dumnezeu-purtătorii Părinți au scris despre aceste mari daruri duhovnicești pentru ca nimeni să nu se nevoiască fără discernământ pentru a le primi, ci pentru ca cei care nu le au, auzind despre aceste slăvite daruri și descoperiri primite de către cei vrednici de dănsese, să poată să-și dea seama de adâncul lor neputință și micime pentru ca, chiar fără voia lor, să fie înclinați spre smerenie, care e necesară pentru cei ce caută mântuirea mai mult decât celelalte lucrări sau virtuți”. Și iarăși, Sfântul Ioan Scărarul (sec. VI) scrie: “Precum săracii, văzând vistierii împărătești, își cunosc și mai mult sărăcia lor, tot așa și sufletul, citind despre marile virtuți ale părinților, își face cugetul său și mai smerit” (Treapta 26: 25)³⁷. Astfel, prima noastră apropiere de aceste scrieri ale Sfinților Părinți trebuie să fie plină de smerenie.

Sfântul Ioan Scărarul scrie în alt loc: “E un lucru bun a te minuna de ostenele sfinților. E un lucru pricinuitor de mântuire a râvni să faci la fel. Însă a voi să urmezi viețuirea lor dintr-o dată e un lucru nesocotit și cu neputință” (Treapta 4: 42)³⁸. Sfântul Isaac Sirul (sec. VI) învață în a doua sa Omilie (sintetizată de Bătrânul Macarie de la Optina, op. cit., p. 364): “Cei ce caută în rugăciune simțiri duhovnicești dulci, punându-și nădejdea în ele, sau mai ales cei ce se străduiesc prematur pentru a avea vederi sau contemplații duhovnicești cad în înșelarea vrășmașului și în adâncul întunericii și al confuziei care a cuprins mintea, fiind părăsiți de ajutorul lui Dumnezeu, și dați pradă dracilor pentru a fi batjocoriți din cauza căutării lor plină de mândrie, care trece peste măsura și vrednicia lor”. Astfel, trebuie să ne apropiem de Sfinții Părinți cu smerita intenție de a începe o viață duhovnicească de la treapta cea mai de jos, nici măcar să nu ne închipuim în starea celor ce au dobândit acele slăvite stări duhovnicești, care

³⁵ La aceasta, în text mai găsim următoarele precizări: “...încă și rugăciunea cea de minte, adică cu mintea în inimă săvârșită, unuia singur numai, cinului monahal, sunt cuviincioase, dar nu îndeobște tuturor creștinilor” (p. 62). Mai încolo (p. 63), Sfântul Paisie adaugă faptul că această rugăciune se cuvine a fi săvârșită de fiecare creștin, dar precizează că mireanul nu o poate săvârși [în general] decât cu mintea și gura, implicându-se faptul că spre a spori în ea, adică a o săvârși cu mintea în inimă, este nevoie de povățuitor: “...adică [rugăciunea aceasta] nu este săvârșită numai cu mintea și cu gura, căci aceasta fiecărui creștin ce vrea să se mântuiască se cuvine a o face” (n.tr.).

³⁶ În colecția sa de Scrisori către Monahi, Moscova, 1862, pp. 358-380 (în rusă).

³⁷ În ediția românească (Filocalia vol. 9, 1980, p. 372) referința se găsește la Treapta 26, partea a doua, 16.

³⁸ În ediția românească, Treapta 4, 34, p. 104.

sunt cu desăvârșire dincolo de măsura noastră. Sfântul Nil de la Sora († 1508), un mare Părinte rus al vremurilor mai apropiate, scrie în al său *Așezământ Monahal* (cap. 2): “Ce să mai zicem despre aceștia care, fiind în trup muritor, au gustat din hrana cea nemuritoare și, aflându-se încă în lumea cea degrabă trecătoare, s-au învrednicit de bucuria care este păstrată în cereasca moștenire... Pe când noi, netrebnicii, cei vinovați cu multe păcate și plini de patimi, n-ar trebui nici măcar să auzim de astfel de cuvinte. Însă, nădăjduind în harul lui Dumnezeu, am îndrăznit a zice, în parte, din cuvintele acelor purtători de Duh; ca măcar puțin să ne dăm seama în ce ticăloșie ne aflăm și către ce nebunie suntem împinși...”³⁹.

Pentru a întări smerita noastră intenție în citirea Sfinților Părinți, trebuie să începem cu cărțile patristice elementare, care ne învață “cele cuvenite începătorilor”, “ABC-urile”. Un ucenic din Gaza secolului VI, care era într-un duh foarte asemănător începătorului ortodox de azi, a scris odată unui bătrân văzător cu duhul, Sfântul Varsanufie: “Am cărți de dogmatică și când le citesc simt că mintea mea se ridică din gândurile pătimase la contemplarea dogmelor”. La acestea, Sfântul Bătrân răspunse: “N-aș vrea să-ți ocupi mintea cu astfel de cărți, pentru că ele ridică mintea pe înălțimi; ci este mai bine să cercetezi cuvintele Bătrânilor care și-au smerit cugetul prin cele de jos. Am spus acestea nu pentru a micșora [importanța] cărților dogmatice, ci numai pentru a te sfătui spunându-ți că hrana e diferită” (*Întrebări și răspunsuri*, nr. 544). Un scop esențial al acestui studiu de patrologie va fi chiar acela de a indica care cărți patristice sunt mai potrivite pentru începători și care trebuie lăsate pentru mai târziu.

Și iarăși, diferite cărți patristice despre viața duhovnicească sunt potrivite pentru creștinii ortodocși în funcție de starea în care se află: unele sunt aplicabile în mod deosebit pustnicilor, neaplicându-se în mod direct monahilor care trăiesc o viață comună; altele, care se aplică monahilor, în general nu vor folosi prea mult laicilor; și indiferent de stare, hrana duhovnicească potrivită pentru cei cu ceva experiență poate fi în întregime de neasimilat pentru începători. De îndată ce cineva a dobândit un oarecare echilibru în viața duhovnicească printr-o practicare efectivă a poruncilor dumnezeiești în cadrul rânduielilor din Biserica Ortodoxă, printr-o lectură rodnică a scrierilor mai accesibile ale Sfinților Părinți, și prin călăuzirea duhovnicească a părinților în viață – abia după aceea poate dobândi mult folos duhovnicesc din toate scrierile Sfinților Părinți, prin aplicarea lor la propria condiție de viață. Despre toate acestea Episcopul Ignatie Briancianinov scrie următoarele: “S-a observat că începătorii nu pot aplica cărțile la condiția proprie, dar sunt întotdeauna atrași de tendințele cărții. Dacă o carte îndeamnă la tăcere și arată nenumăratele foloase duhovnicești pe care începătorul le poate dobândi într-o liniște profundă, acesta începe să-și dorească din tot sufletul să plece în singurătate, către un pustiu nelocuit. Dacă o carte vorbește despre ascultarea necondiționată sub călăuzirea unui purtător-de-Duh Părinte, în mod cert, începătorul va începe să dorească o viață plină de lipsuri și de ascultare desăvârșită față de un Bătrân. Pentru vremea noastră, Dumnezeu nu ne-a dat nici unul dintre aceste moduri de viață. Dar cărțile Sfinților Părinți care descriu aceste stări pot influența atât de mult un începător încât, așa neexperimentat și neștiutor cum este, poate cu ușurință să se hotărască să părăsească locul unde trăiește și unde are toate condițiile pentru a lucra la mântuirea sa, și să sporească duhovnicește prin punerea în practică a poruncilor evanghelice, pentru un vis imposibil al vieții perfecte închipuită foarte viu și ispititor în imaginația sa”. De aceea, conchide el: “Nu vă încredeți în cugetele, părerile, visele, înclinațiile sau impulsurile voastre, chiar dacă acestea vă oferă sau vă pun în față într-o formă atrăgătoare cea mai sfântă viață monahală” (*The Arena*, cap. 10). Ceea ce afirmă aici Episcopul Ignatie despre călugări se referă și la mireni, cu îngăduință față de diferitele condiții ale acestei vieți. La sfârșitul acestei Introduceri voi face precizări legate de lectura duhovnicească pentru mireni.

Sfântul Varsanufie arată într-un alt răspuns (nr. 62) încă ceva foarte important pentru noi, cei care îi abordăm pe Sfinții Părinți mult prea academic: “Cel ce se îngrijește de mântuirea lui nu trebuie deloc să întrebe [Bătrânii, adică cărțile patristice] doar pentru dobândirea cunoștinței, pentru că, după cum spune Apostolul, *cunoștința îngâmfă* (1Cor. 8, 1); este mult mai potrivit să întrebi despre patimi și despre cum trebuie să ne trăim viața, adică cum să te mântui; pentru că aceasta este necesar, și duce spre mântuire”. Astfel, nu se

³⁹ Sfântul Nil Sorski, *Carte pentru lucrarea minții, Tălmăcire de Ieromonahul Calinic de la schitul românesc Prodromu din Sfântul Munte Athos* (1885), revizuită de Arhim. Paulin Lecca, editura Anastasia, 1997, pp. 39-40.

cuvine ca cineva să-i citească pe Sfinții Părinți dintr-o simplă curiozitate sau ca un exercițiu academic, fără hotărârea fermă de a pune în practică învățăturile lor, conform cu propriul nivel duhovnicesc. “Teologii” moderni, academici, au demonstrat cu prisosință că este posibil să ai multe cunoștințe abstracte despre Sfinții Părinți fără a avea vreo cunoștință duhovnicească. Sfântul Macarie cel Mare spune despre unii ca aceștia (Omilia 17: 9) că: “După cum cineva, îmbrăcat fiind sărăcăcios, se visează bogat, dar sculându-se din somn, iarăși se vede sărac și gol, la fel sunt unii dintre cei ce vestesc cuvântul duhovnicesc; ei par că vorbesc în cunoștință de cauză (deși nu-i așa). Fără să fi gustat din obiectul cuvintelor lor, rămân cu mintea la o oarecare închipuire”⁴⁰.

O probă care ne va arăta dacă citirea Sfinților Părinți este academică sau lucrătoare [existențială - n.tr.] este propusă de Sfântul Varsanufie în răspunsul său către un începător care descoperise că atunci când vorbea despre Sfinții Părinți devenea mândru și trufaș (Răspunsul nr. 697): “Când discuți despre viața Sfinților Părinți și despre Răspunsurile lor, trebuie să te osândești, spunându-ți: Vai mie! Cum pot vorbi despre virtuțile Părinților, de vreme ce eu nu am dobândit nimic din acestea și nu am sporit deloc? Și trăiesc, învățându-i pe alții pentru folosul lor; cum să nu se împlinescă întru mine cuvântul Apostolului: *tu, cel care-l înveți pe altul, pe tine însuși nu te înveți?* (Rom. 2, 21). Astfel, atitudinea noastră față de învățatura Sfinților Părinți trebuie să fie una de *osândire de sine*.

În încheiere, trebuie să avem în vedere faptul că adevăratul scop al citirii Sfinților Părinți nu este acela de a ne da un fel de “desfătare spirituală” sau să ne îndreptățească în vreun fel, sau să ne confere o cunoaștere superioară, sau să ne transpună într-o stare “contemplativă”, ci doar pentru a ne ajuta pe calea practicării virtuților. Mulți dintre Sfinții Părinți au discutat despre deosebirea dintre viața “practică” și viața “contemplativă” (sau, mai potrivit, “noetică”), și aici trebuie să subliniem faptul că aceasta nu se referă, cum ar putea cugeta unii, la vreo deosebire artificială dintre cei care duc o viață “obișnuită” într-o “Ortodoxie exterioară” a “faptelor bune”, și acea viață “lăuntrică” care este cultivată numai de monahi sau de vreo elită intelectuală; nicidecum, ci există doar o singură viață duhovnicească ortodoxă, care este trăită de fiecare luptător ortodox, fie monah sau mirean, fie începător sau avansat; “acțiunea” (praxis în grecește) sau “practica” este calea, iar “contemplația” sau “îndumnezeirea” este scopul. Aproape toate scrierile patristice se referă mai ales la viața *activă*, și nu la viața *contemplativă*; când se face pomenire de cea de-a doua, este pentru a ne reaminti de scopul eforturilor și luptelor noastre, care viața contemplativă este experiată profund numai de către o mică parte dintre marii Sfinți, dar în deplinătatea ei va fi cunoscută numai în veacul ce va să vină. Chiar cele mai mistice scrieri ale Filocaliei, așa cum scria Episcopul Teofan Zăvorâtul în prefața ultimului volum al Filocaliei rusești, “au avut în vedere aproape exclusiv viața practică, și nu pe cea noetică”.

Fără îndoială că, chiar cu această Introducere, creștinii ortodocși care trăiesc în acest secol de înțelepciune îngâmfată nu vor scăpa de unele curse care îi așteaptă ca pe unii care vor să-i citească pe Sfinții Părinți în înțelesul și în contextul lor deplin ortodox. De aceea, înainte de a ne apuca de Patrologia propriu-zisă, să ne oprim aici și să analizăm pe scurt câteva dintre greșelile făcute de cititorii contemporani ai Sfinților Părinți, cu scopul de a forma astfel o concepție mai clară despre cum nu trebuie citiți Sfinții Părinți.⁴¹

⁴⁰ Sfântul Macarie Egipteanul, Omilii Duhovnicești, traducere de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, PSB 34, EIBMBOR, 1992, p. 181.

⁴¹ Extras din *The Orthodox Word*, vol. 11, Nr. 1 (Ian./Feb., 1975), pp. 35-41.

III. Cum nu trebuie citiți Sfinții Părinți

S-au spus destule în legătură cu seriozitatea și sobrietatea cu care trebuie să abordăm studiul Sfinților Părinți. Dar tocmai superficialitatea omului secolului XX, care nu ia în serios nici cele mai nobile subiecte, datorită obiceiului său de “a se juca cu ideile” – obicei practicat de cărturarii universităților – ne determină să ne apropiem cu minuțiozitate de obiceiurile greșeli săvârșite de așa-zișii creștini ortodocși [creștini doar cu numele - n. tr.] care cercetează învățătura Sfinților Părinți. Va fi nevoie aici să cităm nume și publicații pentru a cunoaște exact cursele în care mulți au căzut deja. Această cercetare ne va permite să vedem mult mai clar cum nu trebuie să-i abordăm pe Sfinții Părinți.

a) Prima cursă: diletantismul

Groapa aceasta în care cad cei mai superficiali dintre cei interesați de teologia sau spiritualitatea ortodoxă se găsește în special în adunările “ecumenice” și în tot soiul de conferințe, “refugii” și alte asemenea. Întâlniri ca acestea sunt specifice Frăției englezești a Sfinților Alban și Serghie, așa cum reiese din periodicul lor, *Sobornost*. Spre pildă, putem citi textul unui discurs al unui presupus cleric despre Părinții Deșertului: “Părinții Deșertului pot juca un rol extrem de important pentru noi. Ei pot fi pentru noi toți un loc minunat pentru o întâlnire ecumenică”⁴². Cum se poate ca vorbitorul să fie atât de naiv încât să nu știe că Părintele pe care el dorește să-l studieze va fi, ca și ceilalți Părinți, îngrozit să afle că cuvintele lui sunt folosite pentru a învăța arta rugăciunii pentru heterodocși? La asemenea întâlniri “ecumenice” una dintre regulile de politețe despre care heterodocșii nu au cunoștință este că prima condiție pentru studierea Părinților este aceea de a avea aceeași credință ca și Părinții Ortodoxiei. Fără această condiție prealabilă, toată învățătura despre rugăciune și dogme rămâne doar o amăgire, un mijloc pentru o altă scufundare a ascultătorului heterodox în propriile-i erori. Acest lucru nu este corect față de ascultător; nu este nici o dovadă de seriozitate din partea vorbitorului; este exact modul cum nu trebuie să începem studiul sau să-i învățăm pe alții despre Sfinții Părinți.

În același periodic mai putem citi despre un “pelerinaj în Marea Britanie” unde un grup de protestanți au participat la slujbele diferitelor secte iar apoi la o Liturghie ortodoxă, în care “Părintele a ținut un cuvânt foarte clar și edificator despre tema Euharistiei” (*Sobornost*, Vară, 1969, p. 680). Fără îndoială că, în cuvântul său, Părintele i-a citat și pe Sfinții Părinți – dar nici în acest fel nu a reușit să-i facă pe ascultători să înțeleagă ceva, ci doar i-a aruncat într-o și mai mare confuzie dându-le de înțeles că Ortodoxia este doar una dintre sectele pe care ei le vizitau și că învățătura ortodoxă despre Euharistie îi poate face să înțeleagă mai bine slujbele lor anglicane sau luterane. Într-o relatare despre un “refugi ecumenist” din același număr (p. 684), găsim o urmare a predicii despre “teologia ortodoxă” ținută în condiții asemănătoare. După ce au participat la o Liturghie Ortodoxă, refugiații au luat parte la un “serviciu Comunitar Baptist”, care a fost ca o respirație de aer proaspăt. Deosebit de înviorătoare a fost mica predică pe tema bucuriei Învierii. „Cei dintre noi care cunosc Biserica Ortodoxă au descoperit faptul că și în cadrul unui serviciu Baptist a fost exprimat același adevăr”. Acei ortodocși care încurajează un astfel de diletantism indiferent au uitat fără îndoială avertismentul scripturistic: *Nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (cf. Mt. 7,6) .

În ultima vreme, aceeași Frăție și-a dezvoltat diletantismul, adoptând ultima modă culturală, anume aceea de a include lecturi despre Sufism și despre alte tradiții religioase necreștine, care probabil că îmbogățesc “spiritualitatea” ascultătorilor într-o măsură mai mare decât a făcut-o până acum pentru ei Ortodoxia.

Aceeași atitudine coruptă poate fi văzută la un nivel și mai complex în “declarațiile de acord” care se publică din când în când în urma “consultărilor dintre teologi”, fie între Ortodocși și Romano-catolici, Ortodocși și Anglicani, sau alte combinații. Aceste “declarații de

⁴² Arhimandritul Demetrius Trakatelis, “Sfântul Nil despre Rugăciune”, *Sobornost*, 1966, Iarnă/Primăvară, p. 84.

acord” pe teme precum “Euharistia” sau “natura Bisericii” sunt, din nou, un exercițiu de politețe “ecumenică” care nici măcar nu fac vreo aluzie la ideea de heterodoxie (numai dacă nu cumva “teologii ortodocși” prezenți nu știu ce vrea să spună acest cuvânt) încât, indiferent de definiția dată unor asemenea *realități* la care se ajunge prin “acord”, heterodocșii vor rămâne aceeași “creștini” fără experiența vieții în Biserica lui Hristos, fiind lipsiți deci de realitatea din ea. Asemenea “teologi” nu se dau înapoi nici de la a căuta vreun “acord” chiar asupra spiritualității însăși, dacă există cumva vreuna, dar imposibilitatea unui asemenea acord se arată foarte evidentă... Cei ce pot crede, cum declară “Mesajul” oficial al “Simpozionului ortodocșilor și cisterciencilor” (Oxford, 1973), că monahii romano-catolici, ortodocși și anglicani simt o “unitate adâncă între ei, ca membrii ai unor comunități monastice cu diferite tradiții bisericești”, în mod sigur se gândesc conform cu stricătioasa înțelepciune a acestei lumi și a modelor sale “ecumenice”, și nu în acord cu tradiția monahal-duhovnicească care insistă pe curăția credinței. Scopul lumesc și tonul unor asemenea “dialoguri” este prezentat foarte clar într-un raport al aceluiași Simpozion, care indică faptul că acest “dialog” are de gând să se lărgească, pentru a include astfel și monahismul necreștin, fapt care va permite “monahismului nostru de toate zilele să se identifice, într-un fel, realmente cu monahismul budist și hinduist”⁴³. Oricât de sofisticată s-ar putea considera participanții la Simpozion, diletantismul lor este cu siguranță superior celui afișat de laicii protestanți care se înfioară în egală măsură atât de serviciul comunității baptiste, cât și de Liturghia ortodoxă.

Și iarăși, într-un periodic “ortodox”, găsim o relatare despre un “Institut Ecumenic pentru Spiritualitate” (Catolico-Protestanto-Ortodox) expusă la *St. Vladimir’s Seminary* din New York, unde a avut loc o conferință ținută de *iluminatul* profesor ortodox Nicolai Arseniev, *teolog cu vederi largi*, asupra spiritualității creștine din Răsărit și din Apus. Un preot ortodox a notat câteva impresii: “Una dintre cele mai izbitoare aserțiuni a fost aceea conform căreia există deja o unitate creștină în sfinții tuturor tradițiilor creștine. Ar fi interesant să încercăm să determinăm implicațiile acestui lucru pentru o tratare a diviziunilor doctrinale și instituționale care, în mod clar, continuă să existe”⁴⁴. Devierile doctrinale ale ecumeniștilor “ortodocși” sunt destul de grave, dar, când se trece la spiritualitate, se pare că nu mai se ține cont de nici o limită, manifestându-se o indiferență față de orice se spune sau se crede – un semn care arată cât de depărtată și vagă a devenit tradiția și experiența adevăratei spiritualități ortodoxe pentru “teologii ortodocși” de astăzi. S-ar putea face foarte bine un studiu serios de “spiritualitate comparată”, dar acesta nu va duce niciodată la o “declarație de acord”. Să dăm doar un singur exemplu: primul exemplu de “spiritualitate Apuseană”, citat de Dr. Arseniev și de aproape toți ceilalți, este Francisc din Assisi care, conform spiritualității ortodoxe, este un exemplu clasic de monah care a căzut în rătăcire duhovnicească și în înșelare, fiind venerat ca sfânt numai pentru motivul că Apusul căzuse deja în apostazie pierzând criteriile ortodoxe ale vieții duhovnicești. În studiul nostru despre tradiția duhovnicească ortodoxă⁴⁵ va fi necesar să explicăm prin (intermediul contrastului) unde au rătăcit Francisc și sfinții din Apus de mai târziu; deocamdată, este suficient să arătăm că atitudinea de pe care se produc asemenea “institute ecumenice” și “declarații de acord” este de fapt aceeași cu cea a diletantismului frivol, pe care l-am examinat mai sus, la un nivel mai popular.

Cea dintâi cauză pentru această atitudine spirituală patologică nu este probabil atât de mult aceeași cu atitudinea intelectualistă a relativismului teologic răspândit în cercurile “ecumenice”, cât este una mai gravă, ceva ce cuprinde întreaga personalitate și modul de viață a celor mai mulți “creștini” de azi. Se mai poate vedea o licărire a acestei atitudini în comentariul unui student ortodox de la “Institutul Ecumenic”, sponsorizat de Consiliul Mondial al Bisericilor [C.M.B], Elveția. Vorbind despre valoarea “conflictului personal cu mulțimea de perspective pe care nu le-am experimentat niciodată”, el notează că “cele mai interesante discuții (ce aveau ca temă “Evangheliismul”) nu au avut loc în timpul sesiunii

⁴³ Diakonia, 1974, nr. 4, pp. 380, 392.

⁴⁴ Păr. Thomas Hopko, în *St. Vladimir’s Theological Quarterly*, 1969, nr. 4, pp. 225, 231.

⁴⁵ Deși părintele Serafim și-ar fi dorit ca acest text să fie o parte a unei cărți despre studiul Sfinților Părinți, al unei *Patrologii*, nu a mai apucat să finalizeze acest proiect. De aceea în text, acolo unde se referea la *Patrologia* sa, am folosit termenul *studiu* și nu *carte*.

plenare, ci mai degrabă atunci când stăteau în fața șemineului la un pahar de vin”⁴⁶. Aceste remarci necugetate scot în evidență mai mult decât “delăsarea” vieții contemporane; indică o întregă atitudine modernă față de Biserică, de teologia și practica sa. Dar aceasta ne aduce în față a doua cursă fundamentală pe care trebuie să o evităm în studiul Sfinților Părinți.

b) a doua cursă: „teologia la o țigară”

Nu numai întâlnirile ecumenice sunt frivole și superficiale, același ton se poate observa și la congresele și “refugiile” “ortodoxe” precum și la întâlnirile “teologilor ortodocși”. Învățătura Sfinților Părinți nu este întotdeauna prezentată în discuțiile care au loc astfel de întâlniri; înțelegerea duhului acestor întâlniri ne va pregăti să înțelegem cadrul pe care creștinii ortodocși, aparent serioși, îl aduc cu ei atunci când încep studiul spiritualității și al teologiei.

Una dintre cele mai mari organizații “ortodoxe” din Statele Unite este “Confederația Asociațiilor Ortodoxe Ruse” [F.R.O.C.], alcătuită în principal din membrii fostei Mitropolii ruso-ortodoxe, și care ține un congres anual, ale cărui activități sunt destul de tipice “Ortodoxiei” din America. Numărul din Octombrie 1973 al publicației *Jurnalul Ortodox Rusesc* a fost rezervat congresului din 1973, la care congres Episcopul Dimitrie al Hartford-ului a spus delegațiilor: “Ceea ce văd aici, și spun asta cu cea mai mare sinceritate, e faptul că F.R.O.C. este potențial cea mai mare forță spirituală din toată Ortodoxia americană” (p. 18). Este adevărat că la congres au participat și un oarecare număr de clerici, între care de obicei se afla și Mitropolitul Irineu, că existau slujbe religioase zilnice și că întotdeauna se ținea câte un seminar despre o temă religioasă dată. E semnificativ faptul că, în timpul seminarului din acest an (intitulat în spiritul “ortodox american”: “Cum adică, iar Post”), s-au pus întrebări despre respectarea după-amiezii de sâmbătă ca perioadă de pregătire pentru duminică. Conflictele au apărut din pricina faptului că stilul de viață american transformase seara de sâmbătă într-o “seară socială” a săptămânii. Un preot prezent la congres a dat un răspuns ortodox la această problemă: “Sâmbătă seara se cuvine să participăm la Vecernie, să ne spovedim, și să încercăm să avem o seară liniștită” (p. 28). Dar pentru cei ce au pus la cale congresul, nu părea să existe nici un “conflict”: ei ofereau (ca la fiecare congres) o seară de dans în cel mai deplin “stil american”, iar pentru celelalte seri, se pregăteau distracții de același fel, incluzând “petreceri tinerești”acompaniate de o “trupă de Rock and Roll” și o replică a unui cazinou “cu decoruri asemănătoare celor din Las Vegas”, oamenii fiind inițiați de asemenea și în arta *culturală* a „dansului din stomac”(p. 24). Fotografiile care însoțesc aceste articole înfățișează câteva din aceste frivolități care ne asigură pe deplin că “ortodocșii” americani nu sunt deloc mai prejos decât compatrioții lor în căutarea nerușinată a distracțiilor prostești – presărate cu fotografii solemne luate în timpul Dumnezeieștii Liturghii. Această amestecătură dintre sacru și frivol este considerată “normală” în “Ortodoxia americană” de astăzi; această organizație este (hai să repetăm cuvintele episcopului), potențial, cea mai mare forță spirituală din toată Ortodoxia americană. Dar cu ce pregătire duhovnicească se poate prezenta cineva la Dumnezeiasca Liturghie când și-a irosit seara anterioară, dar și timpul săptămânii, petrecând în duhul acestei lumi, cheltuindu-și ore întregi în distracții ușoare? Un observator atent nu poate da decât o singură replică: O asemenea persoană aduce cu el duhul lumesc, pe care el îl respiră ca pe aer; din această pricină, pentru el, Ortodoxia însăși intră în superficialul “stil de viață” american. Dacă o astfel de persoană ar începe să-i citească pe Sfinții Părinți, care vorbesc despre un stil de viață complet diferit, el îi va găsi fie total irelevanți pentru stilul său de viață, fie i se va cere să le răstălmăcească învățătura pentru a o face aplicabilă propriului său stil de viață.

Hai acum să ne aplecăm asupra unei întâlniri “ortodoxe” mai serioase, unde Sfinții Părinți sunt pomeniți cu prisosință: *Conferințele* anuale ale “Comisiei Universitare Ortodoxe”. Numărul din toamna lui 1975 al revistei *Grija* publică o serie de fotografii ale Conferinței din 1975, al cărei scop era în întregime “duhovnicesc”: același duh “superficial”, cu fetițe în pantaloni scurți (care fac de rușine chiar Congresul F.R.O.C.!), și cu un preot oferind “discursul principal” cu mâna în buzunar... și într-o atmosferă în care creștinii ortodocși discută pe teme precum “Sfântul Duh în Biserica Ortodoxă”. Același număr din *Grija* ne dă o

⁴⁶ *St. Vladimir's Theological Quarterly*, 1969, nr. 3, p. 164.

impresie asupra a ceea ce se petrece în mințile unor asemenea oameni din afară și “superficiali”. O deșteaptă nou-convertită editează o nouă coloană dedicată “emancipării” femeilor (având un titlu atât de intenționat vulgar, încât nu este nevoie să-l repetăm aici): “Când m-am convertit la Ortodoxie, devenisem conștientă pe dată de cele mai multe din problemele pe care le voi întâmpina în Biserică. Știam de scandalosul moralism care dezbină Biserica, de certurile și facțiunile care se întind ca o ciumă prin parohii și despre ignoranța religioasă...”. Această autoare de editoriale continuă apoi să pledeze în favoarea unei “reformе” a tradiționalei perioade de patruzeci de zile premergătoare “îmbisericirii” femeii care a născut, precum și una a celorlalte obiceiuri specifice “lumii vechi” pe care această “iluminată” americană modernă le găsește “nepotrivite”. Probabil că ea nu a întâlnit niciodată un cleric ortodox autentic sau vreun laic care ar putea să-i explice înțelesurile acestor lucruri, sau să o introducă în atmosfera modului de viață autentic ortodox; poate că dacă ar fi avut de-a face cu unul, nu ar fi vrut nici măcar să-l înțeleagă, nici să priceapă faptul că cele mai grave dintre “problemele” convertiților de astăzi nu le aflăm de loc într-un ușor-de-criticat mediu ortodox, ci mai degrabă în *însăși mintea și atitudinea convertiților*. Modul de viață reflectat în *Grija* nu este modul de viață ortodox, iar tonul pe care ea îl propune face ca orice abordare a modului de viață ortodox să fie aproape imposibil. Astfel de periodice și conferințe îi reflectă pe tinerii ego-centriști, ușuratici și răsfățați de astăzi, care, atunci când se apropie de vreo religie, speră să găsească o “spiritualitate a confortului”, ceva care să raționeze deodată cu mințile lor imature, năucite de “educația modernă”. Unii tineri (și chiar mulți clerici mai bătrâni de astăzi) fiind ei însuși expuși atmosferei seculare în care tinerii se dezvoltă - catadicsesc câteodată să-i măgulească pe alți tineri invocând criticile gratuite pe care aceștia le adresează bătrânilor lor și “ghetto-urile” acestora, oferind chiar neputincioase prelegeri academice pe teme care îi depășesc. La ce bun să le vorbești unor asemenea tineri despre “Îndumnezeire” și “Calea Sfinților” (*Grija*, Toamnă, 1974) – noțiuni care, fără îndoială, sunt din punct de vedere intelectual, comprehensibile studenților de astăzi, dar pentru care ei sunt complet nepregătiți atât emoțional cât și spiritual, necunoscând nici ABC-urile a ceea ce înseamnă să lupți într-o viață ortodoxă și să te desparți de propriul trecut și de propria educație? Fără o asemenea pregătire și exersare în ABC-urile vieții duhovnicești, și o conștiință a diferenței dintre deșertăciunea lumească și modul de viață ortodox, asemenea prelegeri nu pot aduce nici un rod duhovnicesc.

Înțelegând acest cadru din care apar tinerii creștini ortodocși din America zilelor noastre (și de pe tot întinsul lumii libere), nu vom rămâne surprinși să observăm lipsa de seriozitate a celor mai multe lucrări – prelegeri, articole, cărți – de teologie și spiritualitate ortodoxă contemporană: și chiar mesajul celor mai buni predicatori și scriitori din “curente de opinie”, la modă în diocesele ortodoxe de astăzi, par ciudat de neputincioase, fără forță duhovnicească. La un nivel mai popular, la fel, viața parohiei obișnuite de astăzi dă impresia unei inerții spirituale foarte asemănătoare cu cea a “teologilor ortodocși” de astăzi. De ce toate acestea? Cum este cu puțință așa ceva?

Lipsa de vlagă a Ortodoxiei, așa cum se exprimă și se trăiește ea în general, este fără îndoială produsul ipocriziei și lipsei de seriozitate din viața contemporană. Ortodoxia de astăzi, cu preoții, teologii și credincioșii ei, a devenit lumească. Tineri care vin din case confortabile, care acceptă sau caută (în calcul intrând atât “ortodocșii nativi” cât și “convertiții”) o religie care nu este prea departe de viața de automulțumire pe care au cunoscut-o, profesorii și conferențiarii al căror mediu este atmosfera lumii academice unde, în mod public, nimic nu este primit cu seriozitate, ca pe o chestiune de viață și de moarte, tocmai atmosfera lumii academice, plină de lumesc autosatisfăcut, în care își au locul aproape toate “conferințele”, “institutele” și “refugiile” – toți acești factori se asociază pentru a produce o atmosferă sufocantă, artificială în care, indiferent de ce s-ar putea spune despre înaltele adevăruri sau experiențe ortodoxe, tocmai prin contextul în care este spus, prin virtutea orientării lor lumești, atât din parte vorbitorului cât și din partea ascultătorului, nu poate lovi adâncurile sufletului, și nu poate produce o angajare profundă care ar fi normală pentru creștinii ortodocși. În contrast cu această atmosferă sufocantă, educația ortodoxă firească, transmiterea firească a Ortodoxiei înseși, are loc în ceea ce se numește de obicei mediul ortodox: mănăstirea, unde nu numai începătorii, ci și mirenii evlavioși ajung să se instruiască la fel de mult, în atmosfera aceluia loc sfânt, ca și în cadrul unei convorbiri cu un cuvios

bătrân; parohia obișnuită: dacă preotul acesteia are o mentalitate “învechită”, arzând în focul Ortodoxiei și dorind cu înfocare mântuirea turmei sale, aceasta nu va mai avea nici o scuză pentru păcatele și obiceiurile ei lumești, căci atitudinea lui va fi totdeauna una de îndemn către o viață duhovnicească mai înaltă; chiar și școala de teologie, dacă se înscrie într-o tradiție veche, nefiind modelată după universitățile seculare din Vest, poate fi o ocazie pentru a stabili legături vii cu adevărați cărturari, care trăiesc efectiv credința și evlavia. Dar toate acestea – ceea ce se obișnuia să se numească mediu ortodox firesc – sunt desconsiderate de către creștinii ortodocși care s-au conformat mediului artificial al lumii moderne, și nu mai fac parte din experiența noii generații. În emigrația rusă, “teologii” noii școli, care erau nerăbdători să se conformeze modei intelectuale de atunci, să citeze din cea mai recentă literatură protestantă și romano-catolică, să adopte “superficialul” lumii contemporane și în special cel al lumii academice – au fost pe bună dreptate numiți “teologi la o țigară”. Cu aceeași îndreptățire i-am putea numi “teologi la un pahar de vin”, sau susținătorii “teologiei cu stomacul plin” sau a “spiritualității confortabile”. Mesajul lor nu are nici o putere, pentru că ei sunt în întregime din lumea aceasta, adresându-se oamenilor lumești, într-o atmosferă lumească – din tot acest mesaj nu va rezulta nici o virtute ortodoxă, ci numai vorbărie prostească și fraze pompoase și goale.

Un studiu pertinent, dar la un nivel popular, al acestui spirit poate fi văzut într-un scurt articol scris de un însemnat laic din Arhidioceza grecească din America și publicat în ziarul oficial al acestei dioceze. Vizibil influențat de “renașterea patristică” care acum câțiva ani a atins și Arhidioceza grecească și seminarul ei, acest grec scrie: “Sintagma «a fi liniștit» este una de care avem mare nevoie astăzi. Este de fapt o parte importantă a tradiției ortodoxe, dar lumea vitezei în care trăim pare că voiește să o excludă din programul nostru”. A găsi această liniște, îndeamnă el, înseamnă “a pune un început, chiar din propriile case... Înainte de a te așeza la masă, în loc de o rugăciune mecanică, de ce nu-ți rezervi un minut de rugăciune tăcută, iar apoi să rostești *Tatăl nostru* împreună cu ceilalți? Am putea face această experiență și în parohiile noastre, în timpul slujbelor. Nimic nu trebuie adăugat sau retras. La sfârșitul slujbei să renunțăm la orice rugăciune cu sunete, la orice cântare, psalmodiere sau mișcare și să stăm numai în tăcere, fiecare cu noi înșine, rugându-ne pentru prezența lui Dumnezeu în viețile noastre. Tăcerea și disciplina trupului sunt o parte însemnată din tradiția noastră ortodoxă. În secolele trecute aceasta a fost numită în Biserica Răsăritului «mișcarea isihastă»... A fi tăcut. Acesta e un început către o înnoire lăuntrică de care toți avem nevoie și pe care trebuie să o căutăm” (*Observatorul Ortodox*, Sept. 17, 1975, p. 7).

Este evident că autorul este bine-intenționat, dar, la fel ca și bisericile ortodoxe, el a căzut într-o cursă a gândirii lumești care îl pune în imposibilitatea de a vedea lucrurile la modul ortodox firesc. E de prisos să mai spunem că, dacă cineva s-ar apuca să-i citească pe Sfinții Părinți suferind o “renaștere Patristică” numai pentru a potrivi din când în când într-un program, un moment de tăcere exterioară (care evident este plină în interior de atmosfera întregii sale vieți din afară!) pe care apoi să-l umfli cu slăvitul nume al isihasmului – atunci e mai bine să nu-i mai citești deloc pe Sfinții Părinți, deoarece această lectură ne va face să devenim ipocriți și înșelători, nefiind mai capabili decât organizațiile de tineret ortodox să separăm sacralul de frivol. Pentru a-i aborda pe Sfinții Părinți trebuie să ne nevoim să ieșim din această atmosferă lumească, și aceasta după ce mai înainte ne-am dat seama de ceea ce este ea în sine. O persoană care stă acasă, în atmosfera “refugiilor..., conferințelor” și “institutenilor” ortodoxe de astăzi, nu poate considera că propria casă se află neapărat în atmosfera adevăratei spiritualități ortodoxe, care are un “ton” total diferit de ceea ce se prezintă în aceste expresii tipice de “religiozitate” lumească. Trebuie să recunoaștem cinstit un adevăr dureros dar necesar: o persoană care-i citește cu seriozitate pe Sfinții Părinți și care se luptă după puterile sale (chiar dacă la un nivel rudimentar) să ducă o viață ortodoxă duhovnicească – trebuie să se situeze în afara mersului lumii, trebuie să fie străină de atmosfera îndoielnică a mișcărilor și discuțiilor “religioase” contemporane, trebuie în mod conștient să se nevoiască să ducă o viață diferită de cea reflectată în aproape toate cărțile și periodicele “ortodoxe” de astăzi. Fără îndoială că toate acestea sunt mai ușor de spus decât de făcut; dar există anumite ajutoare de diverse tipuri, care ne pot ajuta în nevoia noastră. Către acestea ne vom întoarce după o scurtă examinare a unei alte curse pe care trebuie să o evităm în studierea scrierilor Sfinților Părinți.

c) a treia cursă: „râvna neconformă cunoașterii” (Rom. 10, 2)

Dat fiind caracterul searbăd și lipsa de vlagă a “Ortodoxiei” lumești de astăzi, nu e de mirare ca unii, chiar din mijlocul organizațiilor “ortodoxe” lumești, să se aprindă puțin din focul adevăratei Ortodoxii care se află în slujbele dumnezeiești și în scrierile patristice; având acest standard și folosindu-l împotriva celor ce sunt satisfăcuți de religia seculară, ei devin râvnitori ai vieții și credinței ortodoxe. În sine, această râvnă e demnă de toată lauda; dar când vorbim de practica zilnică, nu e ușor să scapi de capcanele lumescului, și foarte adesea, asemenea zeloți nu numai că vădesc o mulțime de semne ale lumescului de care doresc să scape, dar sunt duși cu totul în afara tărâmului tradiției ortodoxe, în ceva ce seamănă mai degrabă a sectarism febril.

De astfel, cel mai izbitor exemplu de “râvnă neconformă cunoașterii” este acela al mișcării “harismatice” contemporane. E de prisos să mai descriem această mișcare.⁴⁷ Fiecare număr al Revistei harismaticului ortodox, *Logosul*, limpezește și mai mult lucrurile, scriind că aceia dintre creștinii ortodocși care au fost atrași în această mișcare nu au un trecut temeinic în experiența Creștinismului patristic, iar apologiile lor au un limbaj și un mod de exprimare aproape în întregime protestant. Cum era și de așteptat, când a fost vorba de dobândirea Duhului Sfânt, *Logosul* a citat din scrierile Sfinților Simeon Noul Teolog și Serafim de Sarov; dar contrastul dintre aceste învățături autentice ortodoxe despre Duhul Sfânt și experiențele descrise în aceeași revistă este așa de izbitor, încât este evident că aici sunt implicate două realități complet diferite: Sfântul Duh, Care vine spre cei care luptă în adevărata viață ortodoxă, dar nu (ca în vremurile de acum) într-un mod spectaculos; și celălalt, duhul ecumenisto-religios al acestor vremuri, care pune stăpânire exact pe aceia care au renunțat la (sau nu au cunoscut niciodată) “singurul” mod de viață ortodox, “deschizându-se” către o nouă revelație accesibilă tuturor, indiferent din ce sectă ar face parte. Cel care-i studiază cu atenție pe Sfinții Părinți și aplică învățătura lor la propria viață va fi în stare să observe semnele care trădează această amăgire spirituală, recunoscând în ele practicile total neortodoxe și tonul care le caracterizează.

Mai există o formă destul de nespectaculoasă de “râvnă neconformă cunoașterii”, care se constituie ca un pericol mai mult pentru creștinul ortodox obișnuit, deoarece aceasta îl poate devia de la viața duhovnicească personală fără să fie descoperită nici măcar de semnele mai evidente ale amăgirii spirituale. Este un pericol mai mult pentru cei nou-converșiți, pentru începătorii din mănăstiri și, pe scurt, pentru toți oamenii a căror râvnă este copilărească, necercată aproape deloc de experiență și netemperați de dreaptă socoteală.

Acest tip de râvnă este produsul asocierii a două atitudini de bază. Prima, există un idealism exacerbat inspirat mai ales de relatările despre viața în deșert, nevoițele ascetice aspre, stările duhovnicești înalte. Acest idealism nu este rău în sine, fiind caracteristic autenticei râvne pentru o viață duhovnicească; dar, pentru a fi rodnic, trebuie temperat de experiența efectivă a dificultăților luptei duhovnicești și de smerenia ce se naște din această luptă, dacă această este autentică. Fără această temperare, contactul cu viața duhovnicească se va pierde, fiind făcut fără nici un rod, urmând – pentru a cita din nou cuvintele Sfântului Ignatie – “un vis imposibil al unei vieți perfecte închipuită foarte viu și ispititor în imaginația sa”. Pentru a face rodnic acest idealism trebuie să știm cum să înțelegem sfatul Episcopului Ignatie: “Nu vă încredeți în cugetele, părerile, visele, înclinațiile sau impulsurile voastre, chiar dacă acestea vă oferă sau vă pun în față într-o formă atrăgătoare cea mai sfântă viață monahală” (*The Arena*, cap.10).

A doua, asociată acestui idealism cu deosebire în epoca noastră raționalistă, se înfățișează ca o atitudine extrem de critică față de tot ce nu se ridică la imposibilul și înaltul standard al începătorului. Aceasta este principala cauză a amăgirii care adesea îi lovește pe

⁴⁷ O descriere detaliată a acesteia poate fi citită în *Orthodoxy an the religion of the Future*, St. Herman of Alaska Brotherhood, 1975 (*Ortodoxia și religia viitorului*, trad. rom. de Mihaela Grosu, FEP- TIPOGRAFIA CENTRALĂ CARTEA MOLDOVEI, CHIȘINĂU, 1995, pp. 161-210).

convertiți și începători, după ce le dispare entuziasmul față de Ortodoxie și de viața monahală. Această amăgire e cu siguranță un semn că apropierea lor de viața duhovnicească și abordarea Sfinților Părinți a fost una unilaterală, cu accent exagerat pe cunoașterea abstractă care umple de mândrie, neaccentuând sau nefiind conștienți de importanța inimii zdrobite care trebuie să însoțească lupta duhovnicească. Acesta este și cazul acelor începători care descoperă faptul că rânduiala postului din mănăstire pe care ei au ales-o nu se potrivește cu ceea ce au citit despre Părinții deșertului, sau că Tipicul sau slujbele dumnezeiești nu se țin ca la carte, sau că părintele lor duhovnic are neputințe omenești, ca oricare altul, și, prin urmare, nu este un “Bătrân-Purtător-de-Dumnezeu”; dar un astfel de începător va fi și primul care în scurt timp va cădea, fie ținând rânduiala postului, fie vreun Tipic nepotrivit pentru zilele noastre pline de neputințe duhovnicești, drept pentru care îi va fi foarte greu să-i acorde încredere părintelui său duhovnicesc, fără de care nu poate fi deloc călăuzit duhovnicește. Oamenii care locuiesc în lume pot găsi foarte ușor paralele la această situație monahală în nou-convertiții din parohiile ortodoxe de astăzi.

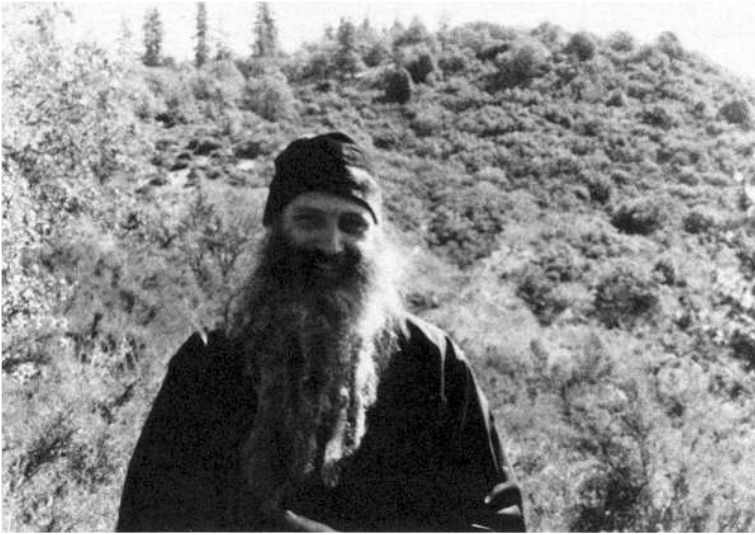
Învățătura patristică despre zdrobirea inimii este pentru zilele noastre una dintre cele mai importante învățături, acum când “cunoașterea rațională” este așa de mult accentuată, spre paguba dezvoltării normale a vieții duhovnicești. Acest aspect va fi tratat în capitole speciale din această Patrologie. Lipsa acestei experiențe de bază este cea care, mai mult decât orice altceva, este responsabilă pentru diletantismul, trivialitatea și lipsa de seriozitate în studiul de astăzi al Sfinților Părinți; fără ea, nimeni nu va putea să aplice învățăturile Sfinților Părinți în viața personală. Se poate ca cineva să atingă în studiul Sfinților Părinți cel mai mare nivel de înțelegere intelectuală, să aibă “la degetul mic” citate din Sfinții Părinți pentru orice temă posibilă, se poate să aibă “experiențe duhovnicești” care par să fie ca acelea descrise în cărțile Patristice, poate cunoaște perfect chiar toate cursele în care poate cădea pe parcursul urcușului duhovnicesc – dar, cu toate acestea, dacă nu are inima smerită se aseamănă smochinului neroditor, devenind un plictisitor “știe-tot”, care întotdeauna are “dreptate”, sau un susținător al experiențelor “harismatice” de astăzi, care nu știe și nici nu poate să exprime adevăratul duh al Sfinților Părinți.

Tot ce s-a spus mai sus nu este sub nici o formă un catalog complet al modurilor prin care nu trebuie să-i citim sau să-i abordăm pe Sfinții Părinți. Reprezintă numai o serie de aluzii la mulțimea de moduri nesocotite de abordare a Sfinților Părinți, moduri din pricina cărora e posibil să nu tragi nici un folos sau chiar să fii vătămat din cauza citirii lor. Este o încercare de avertizare a creștinului ortodox asupra faptului că studiul Sfinților Părinți este o chestiune serioasă, care nu trebuie întreprinsă cu prea multă ușurință, conform cu vreo modă culturală a vremurilor noastre. Dar acest avertisment nu trebuie să înfricoșeze pe adevăratul creștin ortodox. Într-adevăr, citirea Sfinților Părinți este un demers indispensabil pentru cel ce ține la mântuirea sa și dorește să lucreze la împlinirea ei cu frică și cu cutremur; dar unul ca acesta trebuie să se apropie de această citire într-un mod practic, astfel încât să se folosească din plin de ea.

Traducere: Ștefan Francisco Voronca

Cuprins

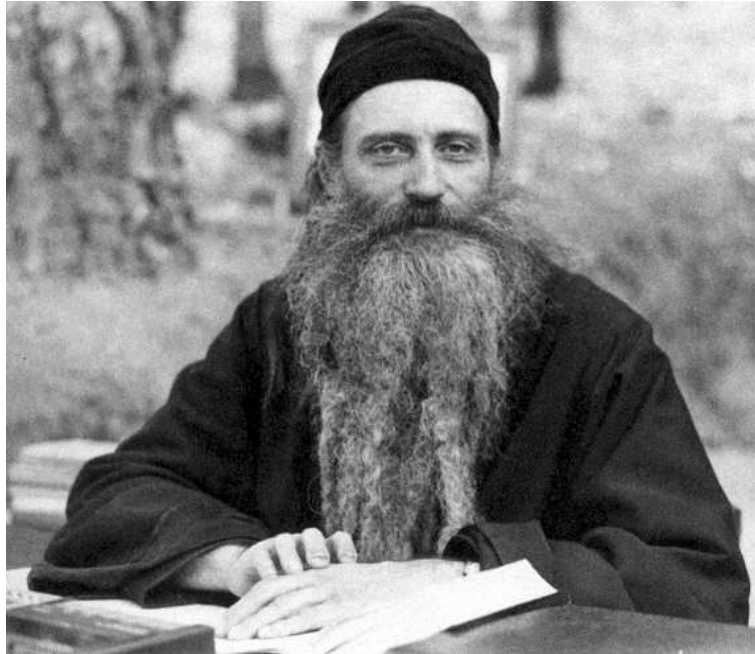
Descoperirea lui Dumnezeu în inima omului.....	7
<i>Introducere.....</i>	7
1. <i>Căutarea.....</i>	11
2. <i>Revelarea.....</i>	13
3. <i>Suferința.....</i>	15
4. <i>Nașterea din nou.....</i>	17
5. <i>Concluzie.....</i>	19
6. <i>Întrebări și răspunsuri.....</i>	20
<i>Postfață.....</i>	24
Scrisori către nași.....	25
Cum să citim scrierile Sfinților Părinți.....	39
I. Sfinții Părinți, adevărații povățuitori către adevărata credință	39
II. Cum să-i citim pe Sfinții Părinți.....	44
III. Cum nu trebuie citiți Sfinții Părinți.....	48

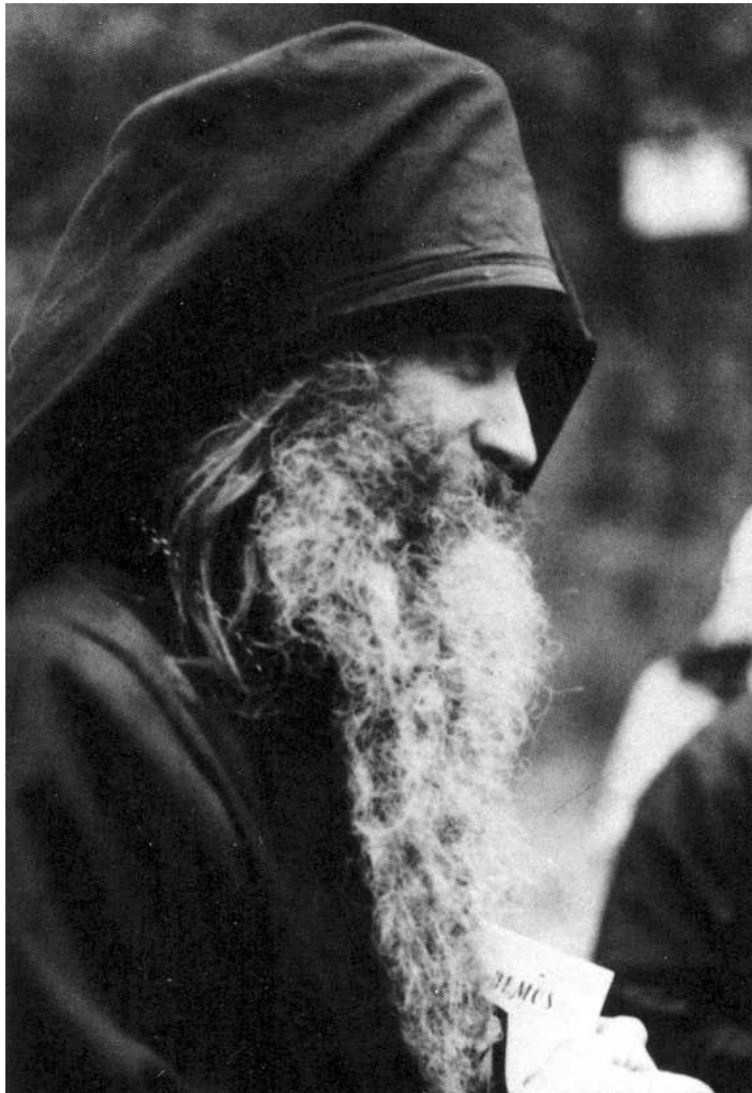
Părintele Serafim la „Noble Ridge”

Schiță a colibei părintelui Serafim din munții din nordul Californiei

Părintele Serafim citind pentru „Academia Teologică Noul Valaam”, 1979

*Părintele Serafim așa cum apărea studenților de la
Universitatea Santa Cruz*

Sfântul Ioan Maximovici(1896-1966)

Alexander Soljenitîn

Chipul Părintelui Serafim la Mănăstirea Sfântul Herman, California, 1977

*Eugene Rose (în stânga), lângă nașul său,
Dimitrie Andrault de Langeron*